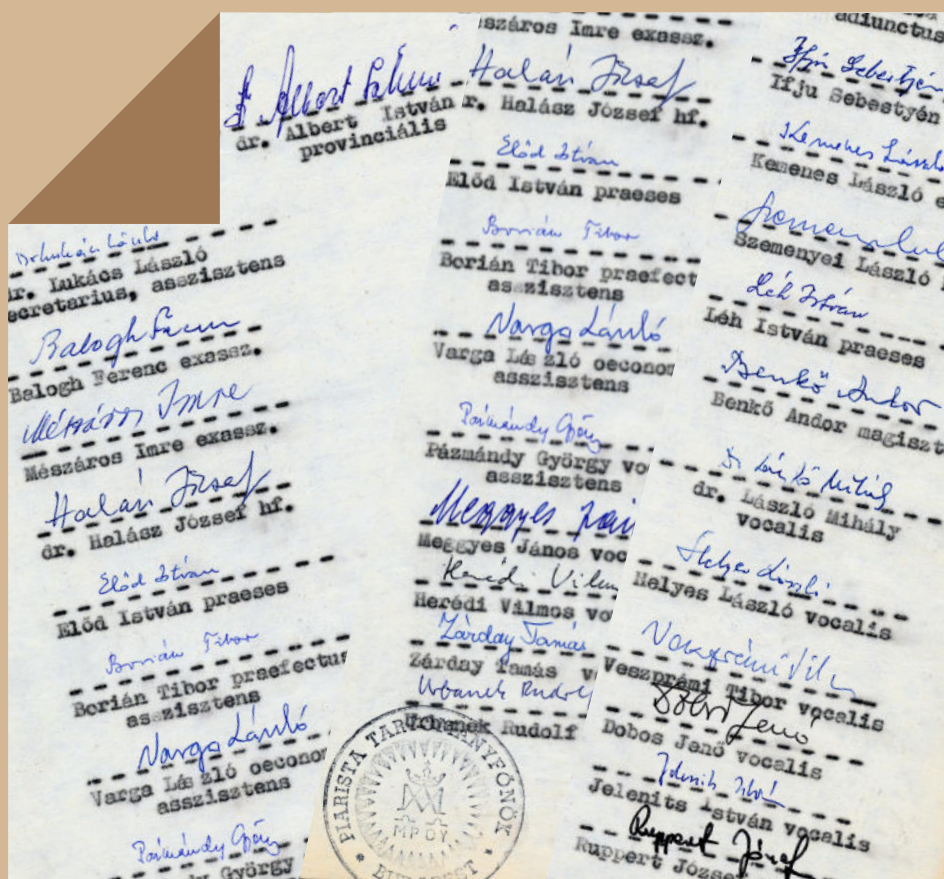

KÁPTALANI JELENTÉSEK A MAGYAR PIARISTÁK 33 ÉVÉRŐL (1943–1976)

KÉZIRATOK

MAGYARORSZÁG PIARISTA MÚLTJÁBÓL

2.

1. Hannig István, *A magyarországi piarista telkek története* (1938), Budapest, 2020.
2. *Káptalani jelentések a magyar piaristák 33 évéről (1943–1976)*, Budapest, 2022.

Sorozatunkban olyan piarista rendtörténeti írásokat teszünk közé, kizárólag digitális formában, amelyeket szerzjük annak idején valamilyen okból nem tudott publikálni. A legtöbb ilyen kézirat töredékessége, hiányai vagy műfaja miatt, esetleg újabb kutatások fényében nem alkalmas arra, hogy teljes értékű publikációvá váljon, mindazonáltal vannak közöttük olyanok is, amelyek értékes rendtörténeti adatokat, kutatási eredményeket, gondolatokat tartalmaznak.

KÁPTALANI JELENTÉSEK
A MAGYAR PIARISTÁK
33 ÉVÉRŐL
(1943–1976)

sajtó alá rendezte és jegyzetekkel ellátta
KOLTAI ANDRÁS,
RUPPERT JÓZSEF SCHP
és SZEKÉR BARNABÁS

PIARISTA REND MAGYAR TARTOMÁNYA
BUDAPEST
2022

© Piarista Rend Magyar Tartománya
Felelős kiadó: Szakál Ádám tartományfőnök
Készült a Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltárában

ISBN 978-615-5934-08-7

TARTALOM

Tartalom.....	5
Bevezetés.....	7
1. Szemenyei László házfőnök beszámolója a budapesti házi káptalanon 1976. április 5.	22
2. Léh István noviciátusi prézes beszámolója a budapesti házi káptalanon 1976. április 5.	39
Novíciusok.....	58
3. Előd István kalazantinumi prézes beszámolója a budapesti házi káptalanon 1976. április 5.	60
4. Halász József kecskeméti házfőnök beszámolója a házi káptalanon 1976. április 5.	68
5. Albert István provinciális beszámolója a tartományi káptalanon 1976. június 24.	85
Rövidítések	115

BEVEZETÉS

Angel Ruiz piarista generális 1975. október 29-én Rómában kelt körlevelében szokás szerint elrendelte, hogy az 1976. év első felében a rend minden tartományában helyi és tartományi káptalanokat tartsanak.¹ Mindez a dolgok szokott menete szerint történt, és csupán annyiban számított rendkívülinek, hogy a kommunista diktatúrákban élő közép-európai rendtartományokban, így Magyarországon is a korábbi évtizedek káptalanok nélkül múltak el.

A káptalan a piarista rendben is kezdettől fogva nagyjelentőségű intézmény volt, amelyen a rend tagjai az előljárók beszámolóí alapján értékelték a múltat, és ez alapján döntéseket – nem utolsósorban személyi döntéseket – hoztak a jövő számára. A piarista rendben a 20. század nagyobb részében, rendes körülmények között, három évente ismétlődött a káptalani folyamat. Ez a házi vagy helyi káptalannal (*capitulum locale*) kezdődött, amelyen a rendház minden teljes jogú tagja részt vett. Az ott megválasztott képviselők (*vocalis*) és a rendházak kinevezett előljárói (*rector, praeses*) gyűltek össze a tartományi káptalanon (*capitulum provinciale*), amely megválasztotta vagy jelölte a tartomány vezetőit, a tartományfőnököt (*provincialis*) és asszisztenseit (*assistens provincialis*), valamint az egyetemes káptalanra küldendő képviselőket. A választási rendszer többször változott. A magyar tartományi káptalan a renddel való újraegyesülése (1904) után is őrizte azt a kiváltságát, hogy maga válassza előljáróit, 1940-től azonban már csak jelölteket állíthatott, akik közül a megfelelőt, többnyire az első helyen jelöltet a rend generálisa (*praepositus generalis*) és tanácsa (*congregatio generalis*) nevezte ki. Utóbbiakat viszont közvetlenül választotta az egyetemes káptalan (*capitulum generale*), amely a tartományfőnökökből és a választott vokálisokból állt, és amely csak hat évente gyűlt össze, néhány kivétellel (1919, 1985) mindig Rómában.²

A második világháború után először 1946-ban került volna sor egyetemes káptalanra, amelyet a fentiek szerint helyi és tartományi káptalanoknak kellett volna megelőzniük. Giuseppe del Buono generális 1946. január 1-jén meg is hirdette a helyi és tartományi előljárókat választó káptalanokat,³ de egyetemes káptalant a nehéz közlekedési viszonyok miatt nem tartott kivitelezhetőnek.

¹ PMKL, I.1.c, Ikt., 1975/446.

² Vö. *Constitutiones Religionis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, Romae, 1930, n° 257-284. *Constitutiones Ordinis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, Romae, 1940, n° 190-213. *Constitutiones et regulae communes Ordinis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum*, Romae, 1957, 73-81 (n° 190-213). – A piarista rendi tisztségek és intézmények hivatalos latin nevében és magyar nyelvhasználatban akadnak ellentmondások. Így pl. a *provincialis* ('provinciális', 'tartományfőnök') a korabeli iratokban 'rendfőnök', a *congregatio provincialis* 'konzisztórium'.

³ EphCal 1946, 9-10.

Rómában azonban hamarosan megváltozott a hangulat, mert megérkezett Zimányi Gyula tartományfőnök egyik asszisztensének, Tomek Vincének, a budapesti Kalazantinum tanárának február 6-án kelt hosszú levele, amelyben sötét színekkel festette le a magyar provincia helyzetét, Zimányit és az őt megválasztókat pedig a szerzetesi reform ellenségeinek („*antireformatori*”) és szélsőséges nacionalistáknak („*hypernationalistici*”) nevezte. Azt tanácsolta, hogy e nehéz időben („*ob calamitates temporum*”) a generális ne engedje meg a káptalan megtartását, hanem maga nevezzen ki új provinciálist és asszisztenseket”.⁴

Ugyanezt javasolhatta Walter János, a háború miatt Magyarországon (Tátán és azzal szomszédos szülőfalujában, Dadon) tartózkodó generális asszisztens is, mert amikor a kérdést a generális 1946. március 31-én másik három asszisztensével megtárgyalta, Walter és „néhány komolyabb szerzetes” véleményére hivatkozott. Mindenesetre hitelt adtak nekik, és elhatározták a közép-európai káptalanok egyszeri felfüggesztését. Mivel azonban Magyarország teljes jogú rendtartomány (*provincia formata*) volt, ehhez a Szerzetesi Kongregációtól kellett engedélyt kérni.⁵

Így a döntésről egyelőre csupán Walter Jánost értesítették, a tartományfőnököt nem. Walter pedig a káptalan elmaradását csak lehetőségként közölte Zimányi tartományfőnökkel egy (sajnos dátum nélküli) cédulán: „Engem a [generálisi] kúria [...] arra kér, hogy lépjek érintkezésbe a provincia komolyabb elemeivel a provincia állapotának megismerésére, s arról neki világos jelentést tegyek. [...] A levélből azt látom, hogy Középeurópában a káptalanok felfüggesztése van tervbe véve, de végleges döntés előtt jelentést kér”.⁶

Eközben a káptalant meghirdető rendi közlöny (Ephemerides Calasanticanae), amely április 5. után került lezárásra, május 10-én megérkezett Budapestre. Emiatt május 11-én Budapesten összeült a tartományi konzisztórium, és megállapította, hogy „generális asszisztens nem mutatott semmiféle káptalant tiltó rendelkezést. Így a konzisztóriumnak nincs tudomása arról, hogy fennállna bármi hasonló *lex posterior* a káptalan megtartására vonatkozólag.”⁷ Ez alapján Zimányi Gyula provinciális május 13-án meghirdette a tartományi káptalant július második felére.⁸

Zimányi sejtette vagy tudta, hogy Walter ellenzi a káptalant, ezért annak meghirdetéséről egy hivatalos és egy magánlevélben is értesítette a generális

⁴ AGSP, Reg. Gen. 268, Hungaria. Fordítása: BURGÜÉS, José SchP, *Memorias y presente de Hungría: 300 años después (2019, 298 años después de la creación de la Provincia de Hungría)*, Madrid, 2019 (URL: <https://edicionescalasancias.org/?p=1091>), 517-522.

⁵ BURGÜÉS, *i. m.*, 522-523.

⁶ PMKL, IV.111, Levelezés, Walter János levelei. A cédula nem formális levél, hanem „Az asszisztens uraknak tudomására adható” címet viseli.

⁷ PMKL, I.1.b, Konz., 1946. máj. 11. (102. ülés).

⁸ PMKL, I.1.b, lkt., Körlevelek/1946/642, 724.

asszisztentst.⁹ Ezek a levelek azonban csak június 13-án jutottak el Dadra. „Valami végzetesen rossz kombinációja az eseményeknek, hogy május 13-án kelt leveled a káptalan ügyében ma jutott kezembe. – írta Walter – „A dolog lényege az, hogy káptalanról van szó a levélben, amelyet Te akarsz, én nem akarok. Én esetleges kihallgatásoknál ott kötök ki, hogy három évenként szokásos papi-szerzetesi ügyeknek megbeszéléséről volna szó. Én a mai körülmények között azt nem tartom jónak, Te szeretnéd megtartani.”¹⁰

Walter azonban akkor még úgy látta, hogy Zimányi szándéka szerint haladnak a dolgok. Nem tudott arról, hogy május 31-én Del Buono generális már megkapta a felhatalmazást a Szerzetesi Kongregációtól arra, hogy „ez alkalommal az idők és viszonyok annyi nehézsége közt eljárhat a tartományi és házi káptalanok felfüggesztésében Magyarországon és Közép-Európa többi rendtartományaiban”.¹¹ A generális ilyen értelmű rendelkezését azonnal megküldte Magyarországra, ahová az július elején érkezett meg,¹² így a káptalan elmaradt.

Káptalan helyett 1946. augusztus 5-én a *congregatio generalis* döntött arról, hogy tartományfőnökké Tomek Vincét, asszisztensekké pedig Sik Sándort, Karl Jánost, Kerkai Józsefet és Albert Istvánt nevezi ki.¹³ Az erről szóló dekrétum ugyan csak szeptember 27-én érkezett meg Budapestre, de közben, augusztus 10-én Zimányi Gyula lemondott hivataláról Walter János előtt, aki későbbi jóváhagyásra („*ad beneplacitum Patris Generalis*”) azonnal kinevezte ugyanazokat, akikről pár nappal korábban Rómában döntés született.¹⁴ (Ebből arra következtethetünk, hogy Zimányi leváltását és Tomek kinevezését informálisan már március végén elhatározták, és erről Walter is tudott.)

Az 1946. évi tisztújítás tehát a magyar rendtartományban káptalani választás nélkül történt meg, és választásra a következő évben sem került sor, amikor 1947. január 6-án Giuseppe del Buono generális rendkívüli káptalant hirdetett utódjának és a négy új asszisztensnek megválasztására.¹⁵ A káptalani folyamat ugyan ebben az évben is helyi és tartományi káptalanokkal kezdődött, de azoknak mindössze a generális káptalan elé terjesztendő javaslatok megtárgyalása, az oda küldendő vokálisok megválasztása és a generális asszisztensek jelölése volt a feladata. Sem az előljárók beszámolójára, sem új előljárók választására nem került sor.¹⁶

⁹ PMKL, I.1.b, Ikt., Külföldi piaristák /1946/642. A magánlevelet Walter 1946. jún. 18-án írt válaszlevele említi: „Ez a hang és szellem, amiből nem lett volna szabad kizökkenni.” (PMKL, IV.111, Levelezés, Walter János levelei).

¹⁰ PMKL, IV.111, Levelezés, Walter János levelei.

¹¹ PMKL, I.1.b, Ikt., Külföldi piaristák/1946/900. Vö. BURGUÉS, *i. m.*, 523.

¹² PMKL, I.1.b, Ikt., Külföldi piaristák/1946/900.

¹³ PMKL, I.1.b, Ikt., Külföldi piaristák/1946/1222. Vö. EphCal 1946, 47. BURGUÉS, *i. m.*, 523-524.

¹⁴ PMKL, I.1.b, Ikt., Külföldi piaristák/1946/1223.

¹⁵ EphCal 1947, 3-5.

¹⁶ EphCal 1947, 7-8. Ld. még: PMKL, I.1.b, Ikt., Körlevelek/1947/283.

A magyar rendtartomány rendkívüli káptalanja 1947. április 20-án a budapesti gimnázium természetrajzi előadótermében folyt le, ahol a rendházak küldöttei Zimányi Gyulát jelölték generális asszisztensnek, aki azonban ezt egészségi okok miatt nem vállalta, így helyette Szita Imre váci házfőnök lett a jelölt. Vokálisnak ugyancsak Szitát és a 34 éves, tehetséges nyelvtanárt, Magyar Lászlót választották,¹⁷ akik azonban nem jutottak el Rómába, mert a kommunista vezetésű Belügyminisztériumtól nem kaptak útlevelet.

A rendkívüli káptalan tehát nem Tomek ízlésének megfelelően szavazott, ráadásul a 11 rendházból 9 azt kérte, hogy megtarthassák az elmaradt tisztújító káptalant. Ezt a kérést az április 20-i káptalanon Tomek javaslatára azzal egészítették ki, hogy „a jelen tartományi káptalan ezt az egész ügyet bizalommal helyezi döntés végett az egyetemes káptalan, illetve az azon megválasztandó Generális Atya kezébe.”¹⁸ Amikor azonban Tomek a káptalan iratait fölterjesztette a generálishoz, 1947. május 28-án egy hosszú nyilatkozatban különvéleményét fejezte ki. Eszerint a káptalan hangadói tiltott módon szervezkedtek, hamis híreket terjesztettek, és fölforgatták a provincia nyugalma, hogy megakadályozzák a szerzetesi fegyelem helyreállítását. Arra biztatta tehát a generálist, hogy „ne engedjen választó káptalant Magyarországon, mielőtt a jövő generális bizonyos tudást nem szerez a provincia valós helyzetéről, és mielőtt a Szentszék határozottan el nem rendeli a szerzetesi fegyelem visszaállítását.”¹⁹

Bár Tomek nyilatkozatát valószínűleg nem küldte el a konzisztórium Rómába, új tartományi káptalanra valóban nem került sor 1947. augusztus 28-ig, az egyetemes káptalan megnyitásáig, ahol pedig szeptember 3-án éppen Tomek Vincét választották meg a rend generálisává. Ezzel pedig lehetséges nyílt arra, hogy káptalani választás nélkül, maga nevezhesse ki a rendtartomány vezetőit, elsőként saját utódját, a magyarországi tartományfőnököt Sík Sándor személyében.²⁰

¹⁷ PMKL, I.1.b., Tart. kápt., Az+ 1947. évi rendkívüli káptalan iratai.

¹⁸ PMKL, I.1.b., Tart. kápt., Az 1947. évi rendkívüli káptalan iratai.

¹⁹ „*ne concedatur capitulum electivum in Hungaria, antequam P. Generalis futurus de vero statu Provinciae aliquid certo sciat, et antequam de restauratione disciplinae religiosae a Sancta Sede modo definitivo decretum fuerit*”: AGSP, Reg. Gen., Tomek 1, 340 (Visitatio in Hungaria). Fordítása: BURGÜES, *i. m.*, 526-529. – Az irat a magyar tartományi konzisztórium nevében készült, amely 1947. máj. 28-án tárgyalta „a káptalani iratokhoz csatolandó nyilatkozatról” (PMKL, I.1.b., Konz. 1947. máj. 28., 34. ülés, n° 20), az azonban sem az iktatókönyvben, sem az iktatott iratok között, sem pedig del Buono generális iratai között nem található, így valószínű, hogy nem került elküldésre. Szövege Tomek 1947. októberi magyarországi látogatásának iratai között maradt fenn (az 1947. áprilisi tartományi káptalanra vonatkozó iratok között), de az aláírások hiányzanak róla. Hátlapján Tomek kézírásával olvasható: „*Litterae comitivae, quibus propositiones quoad Capitulum Prov. habendum transmittuntur Praeposito Generali*”. (Ezúton köszönöm José Burgüesnek, a Piarista Rend központi levéltárosának segítségét.)

²⁰ PMKL, I.1.b., Ikt., Külföldi piaristák/1947/1270 (1947. okt. 1.).

Az új tartományi káptalant szorgalmazó kérésre is már ő válaszolt október 20-án. „Az 1946. évi közép-európai tartományi káptalanok nem az akkori [Walter János által végzett] generálisi vizitáció, hanem az egyházi hatóságok kérésére maradtak el” – írta. Egy év múlva, 1947-ben pedig a kérelem „a dolog természete szerint az előző generálisi kúria elé került, amely arra az álláspontra helyezkedett, hogy itt végleges szentszéki döntésről lévén szó, ahhoz sem a generálisnak, sem az egyetemes káptalannak nincs joga hozzányúlni. [...] Így tehát nálunk a legközelebbi tartományi káptalan csak 1949-ben lehetséges.”²¹ Tomeknek annyiban igazsa volt, hogy a káptalani választások elmaradására mindkét évben a Szerzetesi Kongregáció adott engedélyt, de azt elhallgatta, hogy mindez az ő javaslatára, illetve del Buono kérésére történt.

Amikor 1949-ben ismét eljött a rendi káptalanok ideje, a magyar piaristák helyzete a fokozódó egyházüldözés és az iskolák államosítása miatt jelentősen megváltozott. Ennek ellenére Tomek Vince a káptalanokat Magyarország számára is elrendelte.²² A konzisztórium március 9-én úgy döntött, hogy a házi káptalanokat május elején, a tartományi káptalant június végén tartásák. Utóbbi később július 5-re módosult.²³

Amikor azonban 1949. május 3-án a házfőnökök összegyűltek, hogy utasítást kapjanak a helyi káptalanokhoz, néhányan közülük „a súlyos nehézségek és bizonytalanság miatt” („*propter graves difficultates et incertitudines*”) javasolták a káptalan elhalasztását. A nehézségeket nyilván elsősorban az jelentette, hogy az iskolák 1948. évi államosítása után a piaristák nagy része lelkipásztori munkát végzett, és ezért a rendházon kívül lakott, a bizonytalanságot pedig rendszeres egyházellenes támadások, a folytatólagos államosítási törekvések és rendőrségi eljárások okozták.

Ezért abban állapodtak meg, hogy minden rendház tartson házi gyűlést, ahol a rendtagok szavazhatnak a kérdésről. A gyűléseken a magyar piaristák túlnyomó többsége (174-ből 155) arra szavazott, hogy ne tartsanak káptalant.²⁴ Kérésüket május 13-án Tomek Vince generális is jóváhagyta, és megígérte, hogy káptalani választás helyett „alkalmas időben és megfelelő módon gondoskodni fog az előjárók megújításáról”.²⁵ Ezt végül 1949. július 6-án tette meg, amikor újból kinevezte Sík Sándor tartományfőnököt és asszisztenseit.²⁶

A diktatúra megerősödése a következő években sem tette lehetővé Magyarországon rendi káptalanok összehívását. 1951 elején például az új

²¹ A válasz formailag egy Sík Sándor provinciálisnak szóló levél, amelyet Sík Sándor még aznap körlevélként küldött szét a házfőnököknek: PMKL, I.1.b, Ikt., Körlevelek/1947/1348. Vö. PMKL, I.1.b, Konz., 1947. okt. 29., 2. ülés, n° 5.

²² PMKL, I.1.b, Ikt., Külföldi piaristák/1949/175.

²³ PMKL, I.1.b, Konz., 1949. márc. 9., 8. ülés, n° 13. PMKL, I.1.b, Ikt., Külföldi piaristák/1949/384.

²⁴ PMKL, I.1.b, Ikt., Külföldi piaristák/1949/465.

²⁵ „*tempore opportuno et modo convenienti providebit de renovatione superiorum*”: PMKL, I.1.b, Ikt., Külföldi piaristák/1949/499.

²⁶ PMKL, I.1.b, Ikt., Külföldi piaristák/1949/675 (itt csak a kísérőlevél található, maguk a kinevező pátensek nem). Vö. Konz., 1949. júl. 19., 23. ülés, n° 7.

pannonhalmi főapát megválasztását „a zavaros idők miatt” („*propter temporum angustias*”) maga XII. Piusz pápa is lehetetlennek látta, és a Szerzetesi Kongregáció keresztül maga nevezte ki főapáttá Sárközy Pált.²⁷ A bencések, ferencesek, piaristák és iskolanővérek rendje ugyan bizonyos keretek között 1950 után is működhetett Magyarországon, de a rendházak nagyobb részének felszámolása, a rendtagok többségének „kereten kívülé” válása, valamint az egyházi tisztségek betöltésénél érvényesített állami kontroll lehetetlenné tették, hogy a rendtagok demokratikusan döntsenek saját ügyeikről. Az állam által el nem ismert, „kereten kívüli” szerzetesek pedig egyáltalán nem vehettek részt a káptalanokon, és ez önmagában is megkérdőjelezte volna azok jogszerűségét. Így Magyarországon a bencéseknél egészen 1969-ig, a piaristáknál pedig nem csak Tomek Vince húsz évig tartó generálissága alatt (1947–1967), hanem egészen 1976-ig nem került sor káptalanra.

Ezalatt eleinte a zárt határok miatt magyar piarista vokálisok sem vehettek részt az egyetemes káptalanokon. 1955-ben és 1961-ben a Rómában élő Walter János generális asszisztens képviselte a magyar rendtartományt. 1967-ben azonban már lehetségesnek látszott, hogy Albert István tartományfőnök is részt vegyen, mert az előző évben is útlevelet kapott, és jelen lehetett Tomek Vince római aranymiséjén. Így, bár Tomek 1967 januárjában Magyarországra továbbra sem hirdetett káptalant, de szerette volna, hogy a nyárra tervezett egyetemes káptalanon az ottaniak is jelen legyenek.²⁸ Ez azonban nem valósult meg. „Az az elgondolás, hogy rajtad kívül még két vokális is részt vegyen rajta” – írta március 9-én Albert Istvánnak – „legalábbis a káptalan első periódusa alatt nem megy. Az a benyomásom, hogy a második és fontosabb perióduson, amely az első után kb. egy év múlva lesz, a dolog könnyebben fog menni.”²⁹ (A tervezett káptalan ugyanis két ülészakot foglalt magában: az első hagyományos napirenddel került megrendezésre, a két évvel későbbi második pedig a rendi alapdokumentumok újrafogalmazását tűzte ki célul.)

Így 1967 augusztusában egyedül Albert István utazhatott Magyarországról Rómába, ahol az egyetemes káptalan Tomek utódjául a spanyol Laureano Suárezt választotta generálissá. Őt lemondása után honfitársai követték, 1971-től Teofilo López (mint *vicarius generalis*), 1973-tól pedig Angel Ruiz. A korabeli vatikáni „*Ostpolitik*” szellemével egyezően mindannyian azon dolgoztak, hogy párbeszéd útján, sőt akár szükséges kompromisszumok árán is biztosítsák rendjük működési terét a kommunista diktatúrákban. Mindegyikük

²⁷ RÉTFALVI Balázs, *Sárközy Pál főpáti kinevezése*, in *Örökség és küldetés: Bencések Magyarországon*, szerk. ILLÉS Pál Attila–JUHÁSZ-LACZIK Albin OSB, I-II, Budapest, 2012, I, 561-571: 567-568. VÁRSZEGI Asztrik OSB, *A magyar bencések főapátválasztásai a 20. században*, in *BMPD III*, 9-19: 14.

²⁸ PMKL, IV.213: Albert István hagyatéka, Levelezés, Tomek Vince levele Albert Istvánnak, Róma, 1967. jan. 15.

²⁹ PMKL, IV.213: Albert István hagyatéka, Levelezés, Tomek Vince levele Albert Istvánnak, Róma, 1967. márc. 9.

személyesen is járt Magyarországon, és hajlandó volt tárgyalni az Állami Egyházi Hivatal tisztviselőivel.

A káptalanok kérdése az „enyhülés” egyik olyan területének bizonyult, ahol a piaristáknak sikerült némi eredményeket elérni. Suárez generális már az 1967. évi káptalani ülészakorán biztosította Albert Istvánt arról, hogy az 1968-ra tervezett második káptalani ülészakorán a „magyar képviselő tervben van”,³⁰ majd pedig az előkészítéssel foglalkozó 1967. november 9-én kelt körlevelében külön kitért arra, hogy a káptalan tagja lesz „a tartományi kongregáció által választott két vokális a Magyar Tartományból, akiknek neve még nem ismert.” Ugyanakkor a káptalan állandó bizottságába is hívott két magyar piaristát, Hardi Istvánt és Medvigy Mihályt, további ötöt pedig a különféle bizottságokba.³¹

A két vokális kiválasztása nem volt egyszerű, hiszen az Állami Egyházi Hivatal jóváhagyását is meg kellett szerezniük. Így a konzisztórium 1967. november 29-én eredménytelenül javasolta Szemenyei Lászlót, Hegyi Ferencet, Gulyás Istvánt és Dobos Jenőt.³² 1968. január 13-án Szeifert József csoportvezető arról tájékoztatta az öt főlkereső tartományfőnököt, hogy „talán kívánatosabb volna, ha tekintélyesebb rendtársak közül kerülnének ki a vokálisok, így említette Balogh [Ferenc], Ifjú [Sebestyén], Szoboszlaj [András] igazgatók nevét.³³

Az ÁEH tisztviselőjét nyilván nem a piaristák tekintélye érdekelte, hanem az a tény, hogy az általa említett gimnáziumi igazgatóknak hivataluknál fogva kialakult munkakapcsolatuk volt az állambiztonsági szolgálattal, így remélhették, hogy kiküldésük esetén, illetve azért cserébe is szolgáltatnak számukra információkat.³⁴

Így a konzisztórium január 17-én újratárgyalta a kérdést, és Szoboszlaj Andrást, illetve Hardi Istvánt választotta vokálisnak.³⁵ Kiutazásukat hamarosan az ÁEH is engedélyezte.³⁶ Hardi azért lépett elő vokálissá, mert már

³⁰ PMKL, I.1.c, Konz., 1967. szept. 5., 26. ülés, n° 18.

³¹ „*duobus vocalibus a Provincia Hungariae, a congregatione provinciali eligendis, quorum nomina nondum nobis nota sunt*”: PMKL, I.1.c, lkt., 1967/502. Vö. PMKL, I.1.c, Konz., 1967. nov. 22., 32. ülés, n° 2. – Hardit és Medvigyet Albert személyesen javasolta a generálisnak 1967 augusztusában (PMKL, I.1.c, Konz., 1967. szept. 5., 26. ülés, n° 18).

³² PMKL, I.1.c, Konz., 1967. nov. 29., 33. ülés, n° 3.

³³ PMKL, I.1.c, Konz., 1968. jan. 17., 2. ülés, n° 3.

³⁴ Szoboszlaj András 1950–1963 között a kecskeméti piarista gimnázium igazgatóhelyettese, 1967-től a Szegény Iskolánővérek debreceni Svetits Gimnáziumának igazgatója volt. 1952-től ügynökként dolgozott az állambiztonság számára (ÁBTL, 3.1.2, M-17097/0-2, „Hegedűs Róbert” / „Nyíri Zoltán” ügynöki dossziéja, 1960–1962). – Balogh Ferencet, a budapesti piarista gimnázium igazgatóját (1950–1969) az állambiztonság informátorának tekintette (ÁBTL, M-34925, „Direktor”, 1963–1973). – Ifjú Sebestyén kecskeméti igazgató (1950–1969) hasonló tevéységét csak a párhuzam alapján, illetve Szoboszlaj dossziéjának utalásából föltételezhetjük.

³⁵ PMKL, I.1.c, Konz., 1968. jan. 17., 2. ülés, n° 3.

³⁶ PMKL, I.1.c, Konz., 1969. febr. 19., 5. ülés, n° 8.

korábban engedélyt kapott arra, hogy a káptalani állandó bizottság tagja legyen, és 1967 karácsonya óta Rómában tartózkodott.³⁷

A káptalani ülészak azután 1968 nyarától végül 1969 nyarára halasztódott, de a magyar képviselőten ez már nem változtatott.³⁸ A tartományfőnök és a két vokális mellett mások, például a meghívott szakértők (*peritus*) nem kaptak útlevelet, pedig Suárez generális Örkényi János és Medvigy Mihály érdekében magyarul(!) is írt levelet az Állami Egyházügyi Hivatalnak.³⁹

Az 1973. évi káptalanokat az 1971-ben lemondott Suárez helyett a rendet kormányzó Teofilo López *vicarius generalis* ismét úgy hirdette meg, hogy a rendelkezés Magyarországra, Csehszlovákiára és Romániára nem vonatkozott.⁴⁰ A magyar rendtartomány konzisztóriumában azonban február 19-én kérte, hogy a tartományi káptalan helyett ismét maga választhasson vokálisokat, sőt ezúttal generális asszisztens-jelöltet is.⁴¹ A kérés teljesítésében olyannyira biztosak voltak, hogy a vokálisok személyéről Albert tartományfőnök már február 9-én egyeztetett az ÁEH-val. Ugyanazokat szerette volna kiküldeni, mint akiket négy évvel korábban. Ez ellen az ÁEH-nak sem volt kifogása, de Szoboszlay kérte fölmentését a feladat alól,⁴² Hardi István pedig egészsége megromlása (kezdődő szellemi leépülése) miatt vált alkalmatlanná. Március 5-én López vikárius azt válaszolta a magyar konzisztóriumnak, hogy kérésüket nincs joga teljesíteni, ahhoz a Szentszéktől kell engedélyt kérni.⁴³ A kérést ugyanakkor továbbította a Szerzetesi Kongregációnak, amelynek igenlő

³⁷ Hardi István állambiztonsági kapcsolatairól nem ismert adat.

³⁸ PMKL, I.1.c, Konz., 1969. jún. 13., 17. ülés, n° 6; 1969. szept. 10., 20. ülés, n° 1.

³⁹ PMKL, I.1.c, Konz., 1969. febr. 19., 5. ülés, n° 8; 1969. ápr. 9., 9. ülés, n° 9; 1969. jún. 13., 17. ülés, n° 6.

⁴⁰ *Litterae circulares de capitulis indicendis celebrandisque*, in EphCal 1973, 3. Vö. PMKL, I.1.c, Konz., 1973. jan. 10., 1. ülés, n° 3. – Jellemző a piaristák és az ÁEH gondolkodásmódja közti különbségre egy 1972 végi iratváltás. López *vicarius generalis* számára problémát jelentett, hogy káptalan hiányában hogyan lehet a tartományfőnököt meghosszabbítani vagy lecserélni. Emiatt Albert István útján kérdéseket intézett az ÁEH-hoz. Ott azonban nem káptalani ciklusokban gondolkodtak, így november 13-án azt a választ adták, hogy „a piarista rend tartományfőnökének kinevezéséről az Elnöki Tanácsnak [...] határozata, amely a Magyar Közlöny 1964. február 12-i számában jelent meg, továbbra is érvényben van” (PMKL Ikt. 1972/569; latinra fordítva a generális számára: uo., 1972/600). A konzisztórium előtt Albert így összegzett: „nincs szükség a provinciális újabb kinevezésére vagy megerősítésére” (1972. nov. 22., 23. ülés, n° 15; n° 2).

⁴¹ PMKL, I.1.c, Ikt., 1973/3-4.

⁴² Szoboszlay indokait nem ismerjük, csupán „prudensnek tartaná, ha most az ő személye nem jönne számításba” (PMKL, I.1.c, Konz., 1973. febr. 21., 4. ülés, n° 10). Amikor három évvel később, 1976. febr. 3-án lemondott a magyar tartományi káptalanon való részvételről is, azt azzal indokolta, hogy (1) „beosztásomnál fogva köteve vagyok Debrecenhez”, és (2) „a budapesti ház, illetve a rend közösségével meglehetősen laza a kapcsolatom... Nem élttem, és így nem is érzékelttem azokat a problémákat, amelyek bizonyára adódnak” (PMKL, I.1.c, Ikt., 1976/41).

⁴³ PMKL, I.1.c, Ikt., 1973/2-4. Vö. PMKL, I.1.c, Konz., 1973. márc. 14., 5. ülés, n° 2.

válaszát Adolfo García-Durán, a rend általános *procuratora* március 23-án továbbította Magyarországra.⁴⁴

Eközben megkezdődött a magyar tartományi konzisztórium tisztújításának előkészítése is. A tartományfőnök a régi konzisztórium és mások véleményének meghallgatásával 11 lehetséges nevet terjesztett elő az ÁEH-nak, de ott csak Mészáros Imrét és Kemenes Lászlót hagyták jóvá, hozzátéve, hogy Balogh és Ifjú maradjon a korábbi asszisztensek közül. Ezt Albert április 3-án közölte levélben López vikáriussal,⁴⁵ és április 10-én a *congregatio generalis* eszerint nevezte ki az új *congregatio provincialis*-t,⁴⁶ amelyből tehát kikerült a 70 éves Péter Mihály és Darvasy Mihály, aki 1969 óta a budapesti gimnáziumot is igazgatta.

Ezek után az új asszisztensek lettek az első számú jelöltek a káptalani vokálisok tisztségére is. Május 8-án Szeifert József ÁEH csoportvezető és Albert István megbeszélésükön megállapították, hogy „Kemenes László és Mészáros Imre kiutazása tűnik a legmegfelelőbbnek”,⁴⁷ így május 17-én a konzisztórium is rájuk szavazott,⁴⁸ és 1973 júliusában, Rómában, az egyetemes káptalanon a tartományfőnök mellett ők képviselték a magyar rendtartományt.

Az ott megválasztott új, spanyol generális, Angel Ruiz először 1974 májusában, majd 1975 novemberében is ellátogatott Magyarországra. Második útja során, 1975. november 11-én fölkereste az Állami Egyházügyi Hivatalt, ahol Miklós Imre elnök fogadta. Ruiz több kérést is előterjesztett, így az engedélyezett rendi növendék-keret emelését (sikertelenül) és Lénárd Ödön szabadon bocsátását (ez egy év múlva végül VI. Pál pápa közbenjárására sikerült), a legfontosabb azonban a következő évben esedékes káptalanokra vonatkozott. Elmondta, hogy az új választási mód szerint „a tartományfőnök személyére a rendtagok 6 jelöltet terjesztenek föl a generálisnak, azokból a generális hármat jelöl ki; ezekből választja meg a tartományi káptalan a tartományfőnököt.” Ruiz az iránt érdeklődött, „hogyan ennek az egyetemes választási eljárásnak milyen lehetőségei vannak Magyarországon?” Miklós Imre udvariasan azt válaszolta, hogy „nem akarjuk a rendtagok jogait csorbítani, de az államhatalom érdekeinek biztosítására, [a] vélemény-nyilvánítási jogára igényt tart.” Azt ígérte, hogy a november végére tervezett római útja során rögzíthetik, „hogyan a választási eljárás során hol történjék az államhatalom véleményének nyilvánítása”.⁴⁹

Ezek hónapok a Vatikán és a magyar állam közötti kapcsolatok látványos javulásának jegyében teltek, amelynek legfontosabb eredménye az lett, hogy VI. Pál pápa 1976. február 10-én kinevezhette Lékai Lászlót esztergomi érsekké. (Lékai egyébként egykori nagykanizsai és veszprémi piarista diákként

⁴⁴ PMKL, I.1.c, Ikt., 1973/2-5.

⁴⁵ PMKL, I.1.c, Ikt., 1973/3-8 Vö. PMKL, I.1.c, Konz., 1973. ápr. 11., 7. ülés, n° 3.

⁴⁶ PMKL, I.1.c, Ikt., 1973/2-6. Vö. PMKL, I.1.c, Konz., 1973. máj. 17., 10. ülés, n° 2.

⁴⁷ PMKL, I.1.c, Konz., 1973. máj. 9., 9. ülés, n° 3.

⁴⁸ PMKL, I.1.c, Konz., 1973. máj. 17., 10. ülés, n° 3. PMKL, I.1.c, Ikt., 1973/3-13.

⁴⁹ PMKL, I.1.c, Konz., 1975. nov. 19., 22. ülés, n° 2.

több piaristával, így Albert Istvánnal is baráti kapcsolatban állt, 1972-től a rend konfráttere volt.) Így amikor a Miklós Imre vezette magyar állami küldöttség 1975. november 27. és 29. között Rómában tárgyalt (elsősorban arról, hogy elfogadják Lékai kinevezését),⁵⁰ akkor bizonyos feltételekkel a piaristák is zöld utat kaptak káptalanuk megtartásához.⁵¹

Talán nem véletlen, hogy ezt követően, 1975. december 17-én érkezett meg a budapesti tartományfőnökségre az a közel két hónappal korábban, október 29-én kelt és két nap múlva a vatikáni postán feladott körlevél, amelyben Ruiz generális felhatalmazta a tartományfőnököket a helyi káptalanok összehívására. Albert István azonnal válaszolt, jelezve a káptalanok tervezett időpontját,⁵² amelyet december 19-én kelt körlevelében a rendházak számára is megküldött.⁵³

A Miklós Imre és Angel Ruiz római tárgyalásai során megállapított választási rendszert a generális 1976. január 14-én küldött levelében ismertette Albert Istvánnal: „a kulturális miniszter jogosult lesz arra, hogy jóváhagyását adja a tartományfőnök-jelöltekhez. Amikor vele itt, Rómában másodszor tárgyaltunk a tartományfőnök választásának módjáról, a következőket határoztuk el: a helyi káptalanok jogunk szerint jelölteknek állítanak a tartományfőnökségre; a tartományfőnök atya a megválasztott 6 jelölt jegyzékét bemutatja a kulturális miniszternek, aki egy hónapon belül választ ad a tartományfőnöknek vagy a generálisnak. Miután a *congregatio generalis* a miniszter választát megvizsgálja, közli a tartományi káptalannal a tartományfőnök-jelöltekkel”.⁵⁴ Eszerint a magyar állam fönntartotta magának a jogot (de a további iratok szerint nem a kulturális miniszter, hanem az Állami Egyházügyi Hivatal útján) hogy a házi káptalanok által tartományfőnöknek és asszisztenseknek jelöltek közül kiválassza azokat, akiket megválaszthatónak tart.

A tárgyalások során a rend képviselői azon az elven is túlléptek, hogy egyházi jog szerint a „kereten kívüliek” is rendelkeztek szavazati joggal a helyi és tartományi káptalanokon. Kénytelenek voltak így tenni, hiszen őket az állam nem ismerte el szerzeteseknek. A pannonhalmi bencések 1957. évi főapátválasztó gyűlésén, valamint az 1969–1971. és 1972. évi nagykáptalanjain is

⁵⁰ Katolikus Magyarok Vasárnapja 83(1976): 1(jan. 11.), 2.

⁵¹ A tárgyalás eredményéről ld. Ruiz levelét Albert Istvánhoz, 1976. jan. 14.: PMKL, I.1.c, Ikt., 1976/34.

⁵² PMKL, I.1.c, Ikt., 1975/446.

⁵³ PMKL, I.1.c, Ikt., 1975/441.

⁵⁴ „*Minister cultus nihil obstat concedere debet pro candidatis ad provincialatum. Cum eo hic in Urbe alterum habuimus colloquium circa modum procedendi in eligendo provinciali. In eo quae sequuntur statuta sunt: iuxta ius nostrum capitula localia designabunt candidatos ad provincialatum; P. Provincialis praesentabit elenchum 6 candidatorum electorum Ministro Cultus, qui post mensem suam responsionem dabit Patri Provinciali seu Patri Generali. Postquam congregatio generalis responsionem Ministri inspexerit, candidatos ad provincialatum capitulo provinciali significabit*”: PMKL, I.1.c, Ikt., 1976/22.

csak a „kereten belüliek” vehettek részt,⁵⁵ és a piarista rendben is ez lett a gyakorlat.

A magyar rendtartomány konzisztóriumja 1976. február 4-én már valóban a káptalan kivitelezéséről tárgyalhatott. „Jónak látszott a helyi káptalant minden házban a húsvéti szünet első napjaira, április 5–6-ra előre hozni. A tartományi káptalan idejéül továbbra is június 24–26. napjait kértük. Így remélhető, hogy a közel három hónap elegendő lesz az állami hozzájárulás megszerzéséhez.”⁵⁶

A konzisztórium ugyanakkor arról is határozott, hogy a házfőnökök „készítsék el a káptalanon előterjesztendő jelentésüket, melynek a rendházzal szóló beszámoló mellett az iskoláról és a konviktusról is kell szólnia. A házfőnöki jelentés lehetőség szerint adjon rövid áttekintést az utolsó káptalan óta eltelt három évtized fontosabb eseményeiről, kerülve minden kritizáló jellegű megjegyzést, megmaradva a szigorú, tárgyilagos tényközlésnél. A Noviciátus és a Kalazantinum a budapesti rendházzal együtt tartják a káptalant, az előjárói beszámolót azonban a már említett módon ők is készítsék el, és majdan olvassák föl. [...] A vokálisok választása a *systema unius elenchi* [egy jegyzék rendszere] szerint történik. A helyi káptalanon a rendfőnökségre [tartományfőnökségre] kandidált 6 személy nevét egy időben kell felterjesztenünk a generalíciónak és az ÁEH-nak”⁵⁷

Az egyházi szemmel némileg szokatlan eljárás miatt a generális – minden eshetőségre felkészülve – 1976. január 7-én engedélyt nyert a Szerzetesi Kongregációtól, hogy a magyar tartományi káptalanon „alkalmasabb” („*aptiorem*”), azaz a szabályostól eltérő választási eljárást követhessen, valamint arra, hogy Magyarországon minden 30 év felüli rendtag legyen jelölhető és választható.⁵⁸ Utóbbi az indokolta, hogy a rendi jog a tartományfőnökké választhatóság feltételül előírta, hogy a jelölt korábban legalább három évig házfőnök vagy asszisztens, esetleg hat évig a novíciusok vagy a növendékek magisztere legyen.⁵⁹ Mivel azonban a magyar rendtartománynak csak négy rendháza volt, ennek a feltételnek kevesen feleltek meg. Ezért a generális a magyar piaristákkal folytatott beszélgetései alapján arra gondolt, hogy érdemes bővíteni a választhatók körét.⁶⁰ A bővítés valóban elsősorban azon megválasztásra esélyes (és később asszisztenssé meg is választott) fiatalok

⁵⁵ VÁRSZEGI Asztrik OSB, *A magyar bencések főapátválasztásai a 20. században*, in *BMPD*, I, 9-20: 15. BOROS Zoltán, *A rendi vezetés változásai a dispoziciók tükrében (1945–1990)*, in *BMPD*, II, 7-26: 19-20. PETES Róbert, *Szerzetesi megújulás Pannonhalmán a II. Vatikáni Zsinat fényében: Az 1969–1971-es rendi nagykáptalan*, in *BMPD*, III, 7-27: 13.

⁵⁶ PMKL, I.1.c, Konz, 1976. febr. 4., 3. ülés, n° 2.

⁵⁷ PMKL, I.1.c, Konz, 1976. febr. 4., 3. ülés, n° 2. – Ugyanezt tartalmazza a házfőnököknek 1976. február 9-én küldött tartományfőnöki körlevél is: PMKL, I.1.c, Ikt., 1976/43.

⁵⁸ Ruiz levele, 1976. jan. 23.: PMKL, I.1.c, Ikt., 1976/42. Ld. még az 1976. febr. 9-én kelt körlevelet: PMKL, I.1.c, Ikt., 1976/43.

⁵⁹ *De nostra gubernii ordinis participatione*, Romae, 1975, n° 4.4.1-3.

⁶⁰ Ruiz levele Albert Istvánnak, Róma, 1976. jan. 23.: PMKL, I.1.c, Ikt., 1976/42.

számára jelentett volna esélyt, akiket a generális elkötelezettnek látott a zsinati reformok és a rend megújulása iránt.

Az Állami Egyházügyi Hivatalban azonban tisztában voltak azzal, hogy éppen a fiatal szerzetesek a legkritikusabbak a kommunista egyházpolitikával szemben,⁶¹ így a generális terve ott nem aratott tetszést. Bugár Péter főosztályvezető-helyettes 1976. március 10-én személyesen közölte a tartományfőnökkel, hogy „az ÁEH elnökét és munkatársait kellemetlenül érte a Szentlélek től a magyar piarista provincia számára kieszközölt privilégium. Ez az egyoldalú eljárás azzal a következménnyel jár, hogy káptalanra vonatkozó, [a] generálissal folytatott tárgyalások megegyezéseit nem tekintik magukra kötelezőnek. [...] a nyugtalanokodók vegyék tudomásul, hogy bárki is lesz a tartományfőnök, nem tehet mást, mint amit neki megengednek”.⁶² Ezt Albert István már másnap levélben jelezte Ruiz generálisnak „kérve, hogy egyébként sem könnyű helyzetünket ne tegye még nehezebbé”.⁶³ Így a konfliktus elkerülése érdekében a generális március 22-én táviratilag visszavonta a privilégiumot, és közölte, hogy a jelölésnél az általános rendi jog lesz érvényes.⁶⁴

„Eszünk ágában sem volt, hogy az ilyesmi kellemetlenséget okozhat a magyar kormánynak.” – írta Angel Ruiz március 25-én – „Sem Budapesten, sem Rómában a miniszterrel [!az ÁEH elnökével] nem tárgyaltunk a tartományfőnökséghez szükséges jogi feltételekről abban a hiszemben, hogy ennek a dolognak nincs semmi jelentősége, minthogy a miniszter magának tartotta fenn a [...] *nihil obstat*-ot. [...] Nem esik jól, hogy lépéseinket, amelyeket tiszteséges szándékkal tettünk, rosszra értelmezték.”⁶⁵

Így került sor április 5-én és 6-án a házi káptalanokra, egy időben Budapesten és Kecskeméten. Az első napon a rendtagok meghallgatták a házfőnöki beszámolókat, majd a második napon került sor a vokálisok és a tartományfőnök-jelöltek választására, végül pedig megvitatták és megszavazták a

⁶¹ „Marosi Zoltán” (Kapuy Vitál) ügynök 1969-ben ezt jelentette a fiatal bencésekről a rendi nagykáptalan vitáit értékelve. Ld. PETES Róbert, *Szerzetesi megújulás Pannonhalmán a II. Vatikáni Zsinat fényében: Az 1969–1971-es rendi nagykáptalan*, in *BMPD*, III, 7-27: 9.

⁶² PMKL, I.1.c, Konz., 1976. márc. 17., 6. ülés, n° 9.

⁶³ „*rogo, ut res nostra ne reddatur adhuc difficilior*”: PMKL, I.1.c, Ikt., 1976/96. Magyar nyelvű összefoglalása: PMKL, I.1.c, Konz., 1976. márc. 17., 6. ülés, n° 9.

⁶⁴ PMKL, I.1.c, Ikt., 1976/112. Vö. PMKL, I.1.c, Konz., 1976. márc. 31., 7. ülés, 11.

⁶⁵ „*Minime tamen cogitantes huiusmodi rem Hungarico Gubernio molestiam afferre posse. [...] Neque Budapestini, neque Romae de iuridicis condicionibus ad provincialatum requisitis cum ministro [!praeside] egimus, putantes hac rem nullius esse momenti, cum minister »nihil obstat« pro candidature a capitulo praesentandis sibi reservaverit. [...] Nobis autem displicet actiones nostras, honesto animo in praxim deductas, male interpretatas fuisse*”: PMKL, I.1.c, Ikt., 1976/122. Magyar fordítása: PMKL, I.1.c, Helyi kápt., A budapesti rendházak közös káptalanjának iratai, 1976, n° 4. – Az ÁEH eljárása valóban csak erőfitogatás, kellemetlenkedés volt, hiszen 1969-ben például nem volt kifogásuk az ellen, hogy a pannonhalmi bencés nagykáptalan külön határozattal szavazati jogot adott a diploma nélküli fiatal atyáknak (PETES Róbert, *Szerzetesi megújulás Pannonhalmán a II. Vatikáni Zsinat fényében: Az 1969–1971-es rendi nagykáptalan*, in *BMPD*, III, 7-27: 12).

tartományi káptalanra beterjesztett javaslatokat (*propositiones*) és kéréseket (*petitiones*).

A tartományfőnök-jelöltek választása úgy történt, hogy mindenki három nevet írhatott a szavazólapra, amelyeket egy erre megválasztott káptalani képviselő másnap lezárva vitt a tartományfőnökségre. Ott a belőlük és a négy asszisztensből alakult bizottság számolta össze a szavazatokat úgy, hogy „az első helyen javasolt személy kettő, a másodikon egy, a harmadikon pedig fél pontot kap”.⁶⁶

Mivel a rend tagjai nem tudhatták előre, hogy az Állami Egyházügyi Hivatalnak ki ellen lesz kifogása, legtöbben úgy döntöttek, hogy a tartományfőnök választásánál célszerű a hivatalban levő Albert Istvánra szavazni, és a rendi vezetés megújítását inkább a mellé választandó új asszisztensektől várták.⁶⁷ Ezért a legtöbb szavazatot Albert István kapta (89 pont), rajta kívül Szemenyei László (53,5), Borián Tibor (21), Szőnyi László (14), Előd István (10) és Kemenes László (10) kerültek az első hat helyre.⁶⁸ Ezt az eredményt küldték meg a generálisnak, illetve az Állami Egyházügyi Hivatalba. Straub István elnökhelyettes május 3-án hivatalában adott választ Albert Istvánnak, még hozzá azt, hogy a hat jelölt közül csak háromhoz (Albert István, Borián Tibor, Kemenes László) tudnak hozzájárulni.⁶⁹ Így Szemenyei, Szőnyi és Előd nevét törölni kellett.

Ugyanakkor szintén előzetes jóváhagyásra kérték annak a 16–18 személynek a nevét, akik a tartományi káptalanon asszisztenssé választhatók lesznek.⁷⁰ A rendi jog szerint mindazok választhatók lettek volna, akik három évnél régebben tettek ünnepélyes fogadalmat, elmúltak 30 évesek és addigi besorolásukban dicséretesen működtek.⁷¹ A magyar tartományban akkor a „kereten belüliek” között, a nyugalmazottakkal együtt több mint 70 ilyen piarista volt. Közülük Albert István június 1-én 19-et terjesztett föl az ÁEH számára, ott pedig június 22-én közülük csak 15-öt fogadtak el. (Az ÁEH-nak Kovács Mihály, Meggyes János, Zárday Tamás és Jelenits István jelölése ellen volt kifogása.)⁷² Emiatt a tartományfőnök szükségesnek látta, hogy másnap a

⁶⁶ A szavazás menetét a tartományi konzisztórium 1976. márc. 31-i ülésén Albert István részletesen ismertette: PMKL, I.1.c, Konz., 1976. márc. 31., 7. ülés, n° 2; 1976. ápr. 22., 8. ülés, n° 3. – A budapesti házi káptalanon nagy vitát kavart az a kérdés, hogy lehet-e három azonos nevet írni a szavazólapra. (Albert István szerint igen.) Ld. PMKL, I.1.c, Helyi kápt., Budapesti rendházak közös házi káptalanjának iratai, 1976; Albert István levele a generálisnak, 1976. ápr. 27.: PMKL, I.1.c, Ikt., 1976/146; PMKL, I.1.c, Konz., 1976. máj. 5., 9. ülés, n° 4.

⁶⁷ R. J. közlése

⁶⁸ PMKL, I.1.c, Tart. kápt., Az 1976. évi tartományi káptalan iratai.

⁶⁹ PMKL, I.1.c, Konz., 1976. máj. 5., 9. ülés, n° 11; 1976. máj. 19., 11. ülés, n° 2. – A törölt neveket a tartományfőnöki jelölési szavazatainak összesítése tartalmazza (1976. ápr. 7.): PMKL, I.1.c, Tart kápt., Az 1967. évi tartományi káptalan iratai.

⁷⁰ PMKL, I.1.c, Konz., 1976. máj. 5., 9. ülés, n° 11; 1976. máj. 19., 11. ülés, n° 2.

⁷¹ *De nostra gubernii ordinis participatione*, Romae, 1975, n° 4.5.

⁷² PMKL, I.1.c., 1976/226.

konzisztórium előtt is magyarázatot adjon: „más rendeknél is ez a gyakorlat: a tartományfőnök tanácsosainak választásához, kinevezéséhez előzetes állami hozzájárulás szükséges. Oktalanság lenne tudomást nem venni az államhatalom követeléseiről”.⁷³ Egyébként így vélekedett Ruiz generális is, aki május 28-án kelt levelében jóváhagyta az eljárást, hozzátéve, hogy „csupán szükségből követjük a kormányzat akaratát”.⁷⁴

Végül a tartományi káptalan 1976. június 24. és 26. között ülésezett Budapesten, a piarista gimnázium biológiai előadótermében.⁷⁵ Az első napon dél előtt megválasztották a káptalani tisztségviselőket, és elhangzott a tartományfőnöki beszámoló, délután pedig bizottsági ülések voltak. A második napon került sor a tartományfőnök és az asszisztensek választására, végül a harmadik napon a bizottságok által megtárgyalt javaslatokról szavaztak.

Bár Albert István beszámolóját egyfajta búcsúbeszédnek szánta, és befejezőként azt kívánta „hogy aki helyembe lép, jobban tudja csinálni, mint ahogyan én csináltam”, némi meglepetésére másnap, 1976. június 25-én a káptalan 26-ból 20 szavazattal továbbra is őt választotta meg provinciálisnak,⁷⁶ így még három évig, 1979-ig irányíthatta a magyar rendtartományt.

Viszont a konzisztórium valóban teljesen kicserélődött. Az addigi négy asszisztens közül a két legidősebb, Ifjú Sebestyén és Balogh Ferenc már az ÁEH-hoz fölterjesztett listán sem szerepelt, a június 25-én délután tartott első, „tájékoztató” szavazáson pedig (ahol mindenki négy nevet adhatott le) Kemenes László 10, Mészáros Imre 4 szavazatot kapott, amely a sorrendet tekintve a 4. és a 10. helyet jelentette. Ezután került sor az asszisztensek megválasztására, méghozzá ügykörök szerint. Pasztorális asszisztensnek Pázmándy Györgyöt (15 szavazattal), pedagógiai Lukács Lászlót (18 szavazattal), gazdaságinak Varga Lászlót (18 szavazattal) választották meg. A jogi ügyek asszisztense esetében három menet során sem kapott senki többséget, a negyedikben pedig Borián Tiborra és Ruppert Józsefere egyaránt 12-en szavaztak. Így az döntött, hogy előbbi nyolc évvel régebben tett szerzetesi fogadalmat.⁷⁷ Az újonnan megválasztottak egyike sem volt több 48 évesnél, így az asszisztensek átlagéletkora az addigi 62-ről 42-re csökkent.

⁷³ PMKL, I.1.c, Konz., 1976. jún. 23., 15. ülés, n° 4. – Hasonló gyakorlatot követtek a pannonhalmi bencések 1976. évi nagykáptalanján is, ahol a Főapáti Tanács 6 tagjának megválasztása előtt felolvasták azon 9 nevet, „akik megválasztásához az Állami Egyházügyi Hivatal megadta előzetes hozzájárulását”. Ld. BOROS Zoltán, *A rendi vezetés változásai a diszpozíciók tükrében (1945–1990)*, in *BMPD*, II, 7-26: 22-23.

⁷⁴ „*solum necessitate compulsi cessisse voluntati gubernii*”: PMKL, I.1.c, 1976/195. Vö. PMKL, I.1.c, Konz., 1976. jún. 8., 13. ülés, n° 3.

⁷⁵ A helyszínről ld. PMKL, I.1.c, Konz., 1976. jún. 23., 15. ülés, n° 3.

⁷⁶ PMKL, I.1.c, Tart. kápt., Az 1976. évi tartományi káptalan iratai. – A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa 1976. aug. 31-én tette közzé hozzájárulását tartományfőnöki kinevezéséhez (Magyar Közlöny 1976, 66. szám, 800).

⁷⁷ PMKL, I.1.c, Tart. kápt., Az 1976. évi tartományi káptalan iratai.

Az 1976. évi magyarországi káptalanok nemcsak azért fontosak a piarista rend történetében, mert újabb „kis lépést” jelentettek abban a folyamatban, amelyben a rend biztosíthatta rendes működését Magyarországon, legalábbis a rákényszerített keretek között, hanem azért is, mert az akkor készült, az elmúlt 33 évről szóló beszámolók először adtak számot a kommunista diktatúra első évtizedeiről. Kortársként, de mégis történeti távlatból tekintettek vissza erre a fontos időszakra, az adatközlést néhol az egyéni visszaemlékezés és a helyzetelemzés műfaji elemeivel keverve. Ezért gyűjtöttük össze, és teszszük közzé őket kiadványunkban.

Koltai András

1.
SZEMENYEI LÁSZLÓ
HÁZFŐNÖK BESZÁMOLÓJA
A BUDAPESTI HÁZI KÁPTALANON
1976. ÁPRILIS 5.

BEVEZETÉS: A Mikszáth Kálmán téri egykori Sophianum épületében élő három budapesti piarista közösség (fogadalmas szerzetesek rendháza, Kalazantinum növendékház és a noviciátus) közös házi káptalanja 1976. április 5-én és 6-án ülésezett, az akkor két hetes tavaszi iskolai szünet első napjaiban (hétfő és kedd). A 40 káptalani tagból hárman betegség miatt maradtak távol. A három előljáró beszámolója az első ülésen, április 5-én hangzott el, elsőként Szemenyei László budapesti házfőnöké. Elsődleges forrásául nyilván a rendházi krónika (*historia domus*) szolgált, de mivel Szemenyei 1940-től fogva folyamatosan a rendház lakója és a gimnázium tanára volt, a legtöbb eseményt maga is átélte. A szöveg első változatát elolvasta Léh István, Előd István, Mészáros Imre, Kemenes László, Fórián-Szabó Zoltán és Halász József. A kifogásaik alapján javított szöveget olvasta föl a házfőnök a káptalan előtt (Szemenyei László levele Albert Istvánnak, 1976. ápr. 18.: PMKL, I.1.c. Helyi kápt., A budapesti rendházak közös házi káptalanjának iratai, 1976, n° 5c).

LELŐHELYE: PMKL, I.1.c. Helyi kápt., A budapesti rendházak közös házi káptalanjának iratai, 1976, n° 5. – A szöveg első része (a történeti rész) két gépelt példányban, második része (az anyagiakról, belső életről) egy gépelt példányban maradt fenn. Utóbbi végén Szemenyei László aláírása, és a lejegyzés dátuma: 1976. március 28. A szöveget Szemenyei saját kezű javításainak figyelembevételével közöljük.

Házfőnöki jelentés
az 1976. évi április hó 5-én és 6-án tartott budapesti
házi káptalanra

Jelentésemnek éppen egy emberöltőt kell átfognia, mert az utolsó házi káptalanunk 1943. május 12. és 19-én folyt le. Háborús év, több rendtárs katonalelkészi szolgálatban van.

Július 1-én volt a provinciálisi káptalan, melyen kolozsvári, nagykárolyi és máramarosszigeti vokálisok is részt vettek. A káptalan jelöltjei közül Zimányi Gyulát nevezték ki rendfőnöknek, Ferenczi Zoltánt, Péntek Józsefet, Bátori Józsefet és Papp Elemért asszisztensnek.

Nyáron Balatonszárszón, a Rend 80 főre berendezett diáküdülőjében¹ még folyt az üdültetés, de ismételten igénybe kellett venni a légiriadók miatt a telek fái alá rejtett futóárkokat. A tanítást – a háborús események miatt – csak november 3-án kezdhették.

¹ A szárszói diáküdülő a Budapesti Piarista Diákszövetség tulajdona volt.

1944 januárjában az iskolával együtt Szent Margit triduumot tartottunk. Ugyancsak januárban fejezik be óvóhelyünk kiépítését: a pincefödémek alátámasztását, mellékhelyiségek, világítás stb. kiépítését. Gyakran volt rá szükség pl. április 12-én háromszor kényszerített le bennünket a sziréna üvöltése.

Június 25-ről 26-ra virradó éjjel súlyos bombatámadás érte épületünk Piarista (ma: Pesti Barnabás) utcai és Váci-utcai sarkát. A bomba átszakítva a tetőt és a IV. emeletet, a III. emeleten robbant, a törmelékek súlya alatt a II. és I. emelet is beomlott, tönkrement berendezésével és használati tárgyival 25 helyiség, igen súlyos kár érte a tanári könyvtárat, kb. 500 ablak tört ki. A következő nap a Kerepesi temetőben lévő új kriptánk kapott telitalálatot – máig is rom.

Nyáron – igen szűkített programmal – még tudtunk cserkész táborokat szervezni, s nyaraltatni Balatonszárszón.

Ősszel a tanítást megkezdhattuk, de október 15-én abba kellett hagyni. 25-én a rádió bejelenti a fegyverletételt, de a nyilasok átveszik az uralmat s folytatják a kilátástalan harcot.

A rendház sok menekültet és üldözöttet fogad be, és rejteget. Állandóan érkeznek az ország keleti rendházaiból a rohamosan közeledő front elől menekülő atyák.

A rendház részben szétszóródik. Sokan a dunántúli rendházakba – főleg Tatára – húzódnak, egy csoport az Új Szent János kórházban vállal munkaszolgálatot, s végez – nem egyszer harci cselekmények között, ágyútűzben – minden munkát: ápolás, halott szállítás, temetés, takarítás, WC-k tisztítása stb. Egy másik csoport a Vöröskeresztben vállal önkéntes munkát, fizikait is, adminisztratívát is. A Vöröskereszt Szombathelyre települ, itt a püspök fogadja be csoportunkat. Közülük néhány atyát táborigazgatóra hív be a táborigazgatói püspökség. Szombathely bombázásakor két derék kispapunk áldozatul esik. A Vöröskereszt később nyugatra megy, a mieink a kitelepülést megtagadják. (Szombathely bombázása: 1945. III. 4.)

Itthon 1945 januárjában az iskola katonakórház, majd munkaszolgálatosok laktanyája, lovaik istállója. Az épület fronterődde válik: bombák, aknák becsapódása, belövések: pusztul az épület, a kápolnában ledől a Szent István szobor, az óvóhelyet néha napokig nem lehet elhagyni. Körülöttünk égnek a házak, a Klotild palota teljesen kiég, nálunk is tetőtűz támad, de sikerül eloltani.

Január 18-án érkeznek meg az orosz csapatok. 30-án kilakoltatnak, a rendtársak a ferenceseknél, a Teréziánumban, a Marianumban és a bencés oblatáknál találnak jó szívvel otthont, de szűkös menedéket, tömegszállást. Az üresen maradó rendház ki van téve a fosztogatóknak, amit elvinni nem tudnak, szétszórják, tönkreteszik: rengeteg a kár.

Február 12-én elesik Buda. Visszaköltözhettünk, megindul a romeltakarítás, szükségszállások készítése egy-két kályhával fűtött helyiségben. A János kórházi csoportból Való Ferenc jelentkezik elsőnek.

20-án újabb veszedelem: a leszakadt és felállványozott Piarista utcai sarok hatalmas állványzata gyullad ki. Az állványzat fölé nyúló tetőzet leszaggatásával sikerült megmenteni az épületet, de a hősie munka ellenére tövig kiég a szemben fekvő ház. Néhány nap múlva a Duna-parti tetőzet gyullad ki. Ezt a szakaszt nem sikerül megmenteni, az ott lévő szép dísztorony néhány nap múlva az iskolaudvarba zuhan.

Nagyon nagy az öröm március 16-án: megkezdhetjük a tanítást Dragos Károly igazgatása alatt. Igaz, nagyon nehéz körülmények közt s mindössze 209 tanulóval.

Márciusban felosztják a Rend mernyei birtokát, amit hamarosan követ a Ház mádi birtoka.

Áprilisban – tekintettel arra, hogy Budapesten egyáltalán nincs közlekedés – konviklust nyitunk a rendházban.

Májusban hazatérnek a szombathelyiek.

Júliusban tanévzárás és érettségi vizsga. A nyáron a hatóság a tanárokat közmunkára rendeli.

Szeptember 9-én megkezdjük az 1945/46-os tanévet, 68 konviktorunk van. A téli szünet a szénhiány miatt karácsonytól február 11-ig tart, közben önkéntes alapon napi 1-2 órás tanítással-tanulással foglalkoztatjuk diákjainkat. Tavasszal diák-termelőszövetkezet alakul s megpróbálja folytatni a Cassiacumban² megkezdett kertészetet.

Nehéz helyzetet teremtett néhány súlyosan meggondolatlan konviktorunk, kik – mint városzerte minden kamaszkölyök – robbanóanyagokat gyűjtött. A rendőrség bebizonyítja, hogy egy hősi emlékművet akartak felrobbantani. A bíróság elítéli őket. A Rend s iskolánk ellen súlyos sajtókampány indul.

A nyáron 25 főt tudunk nyaraltatni Balatonszárszón, diáküdülőkben.

Súlyos nehézségeket okoz az infláció. Decemberben a 75%-os pénzleértékelés 1 600 000 pengőtől fosztja meg az amúgy is pénzügyi gondokkal küszködő rendházat. 1946 júniusában megjelenik a milliárd, júliusban a billió pengős „bankjegy”. A pengőnél valamivel stabilabb ún. adópengőt vezetnek be. Július végén 1 adópengő értéke pengőben csak 30 jegyű számmal fejezhető ki. Augusztusban bevezetik a forintot, 1 Ft = 200 000 000 adópengő. Jellemző a szegénységre, hogy még a miseborral is nehézségeink vannak. A konviktorok természetben fizetik ki a tartásdíjat. A meginduló újjáépítés munkabéreit is jórészt természetben kell fizetnünk.

1946. augusztus 12-én Walter János vizitátor új rendkormányt nevez ki: provinciális Tomek Vince, asszisztensei: Sík Sándor, Karl János, Kerkai József és Albert István.

Az 1946/47-es tanév elején dr. Papp László igazgatása alatt megszervezzük általános iskolánkat, az első tagozatban civil tanítók működnek.

Ősszel annyira előrehalad az újjáépítés, hogy már a központi fűtéssel is próbálkozunk, de az épület nyitottsága miatt éjjel sok fűtőtest szétfagy, reggel

² A Cassiacum a budapesti rendház üdülője volt a Svábhegyen.

előnti a víz az épületet, újra kályhafűtésre kell fanyalodnunk. A karácsonyi szünet megint február 10-ig tart. A tanévet rendes időben zárjuk. Balatonszázszón sikerül több nyolcvanas csoportot nyaraltatni.

1947. augusztus 1-én megalakul a noviciátusi Ház Léh István rektorsága alatt, s kiköltözik [Vácról] a Cassiacumba. Ugyanakkor megalakul a Kalazantinumi Ház is Ohmacht Nándor rektorral az élen. Ezek további sorsáról az illetékesek számolnak be.

Szeptember 3-án [Rómában] Tomek Vincét generálissá választják. Október 12-től november 25-ig itthon van. Sík Sándort kinevezi provinciálissá, helyette asszisztens lesz Szűcs János.

Az iskola rendes időben indul. Megalakul a diákönkormányzat és a Szülők Szövetsége.

Az újjáépítés már a IV. emeleten folyik. Ide kerülne a Kalazantinum és a konviktus. Kerülne, ti. egyre inkább előtérbe kerül az iskolák államosítása.

1948. március 15-én Sík Sándor és Öveges József Kossuth-díjat kap. Megemlítem itt az előbb-utóbb kapott egyéb kitüntetések és kinevezéseket: Papp Elemér a KTF főigazgatója, Sík Sándor a MTA levelező tagja, Öveges József és Kanszky Márton főiskolai tanár, Simon Sándor és Előd István az Aquinói Szent Tamás Társulat, utóbbi a Szent István Akadémiának is tagja, Szemenyei László a Cserkészszövetség országos vízi vezetőbizts. elnöke.

Mindez nem hátrítja el az államosítást. A tanító rendek főnökei próbálnak tárgyalni az illetékesekkel. A tárgyalás feltételül szabják meg: a) a kormány valamilyen formában való elismerését, b) tudomásulvételét annak, hogy csak kivételes iskolák maradhatnak (állítólag 24-25 gimnáziumról van szó), c) az államsegély degresszív lesz. A hercegprimás letiltja a tárgyalásokat, így az iskolát is, konviktot is lefoglalják, leltározzák. A gimnázium, mint Ady Endre állami gimnázium nyílik meg az ősszel, az általános iskola megszűnik.

1948. szeptember 20-án a cassiacumi sporttelep öltözőjét kápolnává alakítjuk, s megkezdődik a rendszeres pasztoráció. Megalakul a Piarista Oratórium, itthoni kápolnánk híveinek közössége. A hívek egyházi ruhajavító, takarító brigádokat szerveznek, a fiúk ministránsárdát alakítanak, énekkar alakul. A misézésen, prédikáláson kívül adventi és nagyböjti konferenciabeszédekkel, vallási, filozófiai és pedagógiai előadásorozatokkal, egyházzenei hangversenyekkel háláljuk meg híveink hűségét. Mindezek nagy érdeklődést keltenek, Sík Sándor beszédei alatt még a folyosók is zsúfoltan tele vannak. Az atyákat plébániákra osztják be segédlelkésznek, ezért havi 300 forintot fizet a plébánia. Mivel ez nem elég a megélhetésre, egyéb munkákkal próbálkozunk: instruálás, nyelvoktatás, hitoktatás, helyettesítések, lelkigyakorlatok, szentbeszéd stb.

1949-ben káptalanokat kellene tartani. A Rend halasztást kér; Tomek Vince generális július 19-én változtatás nélkül kinevezi a működő rendkormányt.

Az épületből újabb részeket államosítanak, a rendházat elfalazzák az iskolától.

Már 1948 karácsonya után letartóztatják a hercegprímást.³

1950-ben a kormányzat megvonja a szerzetesektől a működési engedélyt, s először a határ közeli, majd egyre több rendház szerzetes személyzetének jelöl ki kényszerlakhelyet. Vidéki rendházaink részben Vácra, a püspöki palotába, részben Hatvanba kerülnek. Utóbbi helyen a helyi hívek háborgása miatt az államvédelmi hatóság súlyos retorziót alkalmaz.

Ez események nyomán megindulnak az Egyház és az Állam közt a tárgyalások Czapik Gyula egri érsek vezetésével. A katolikus iskolák részletkérdéseiben Sík Sándor rendfőnök úr vezeti a tárgyalásokat. Visszkapjuk a pesti és kecskeméti gimnáziumot (tehát az általános iskolát nem) s a kecskeméti konviktust. A rendtagok elég nagy része kívül kerül az engedélyezett létszámkereten, s lelkészként, tanárként, néhányan szakmát tanulva próbálják megélhetésüket biztosítani.

1950. szeptember 15-én nyílik meg [ismét] a Budapesti *Piarista* Gimnázium Balogh Ferenc igazgatása alatt. Az épület nagyobb részében a Műszaki Tanárképző Főiskola van, nem könnyű együttműködni, mert sok a közös helyiség, közösek a közművek (fűtés stb.) sőt egy-két alkalmazott is.

1951. december 18-án igénybe veszik az egész IV. emeletet – egyre jobban összeszorulunk. Ilyen problémákkal küszködve fut le az 1950/51. majd az 1951/52. tanév. 1951-ben Albert [István] és Előd [István] a Hittudományi Akadémia bekebelezett doktora

Az 1952/53. tanév februárjában bejelenti az ÁEH,⁴ hogy az egész épületünket igénybe veszik, s helyette más épületet adnak. A rendfőnök úr tiltakozó beadványát elutasítják. 3 épület kerül szóba, elsősorban a Rákóczi úti Pannónia szálló és a Mikszáth téri Lenin Intézet épülete – azelőtt Sophianum. Az utóbbi mellett döntenek. Megindul az épület átalakítása, majd június 10-én kialakítjuk a költözés rendjét. Mindenki kap felelős feladatot: egy-egy részleg csomagolását, szállításának ellenőrzését és az előre megállapított helyen való elhelyezését. Július 9-én a könyvtárral megindul a költözés. A könyvtárat másfél nap alatt áthordják, de a más polcelrendezésű új könyvtárhelyiségben tökéletes zűrzavar keletkezik, a katalógus teljesen használhatatlanná válik. Weiner Ferenc könyvtárosunk, Simon Sándor és Magyar István segítségével másfél évig dolgozik, míg tárgykörök szerint csoportosítja a majd 100 000 könyvet. Augusztus 16-án már mindenkinek megvan a saját szobája, 26-án az első itt készült vacsora. Az új kápolna október 11-én kezdi működését. Éppen november 27-én, szobraink átszállításával fejeződik be a költözés. Az épület kicsi s az átalakítás ellenére sok mindenben nem praktikus, sok helyütt rozoga is, de magunk vagyunk, a közösködésből szükségszerűen adódó surlódások megszűnnek, a tanítás nyugodtabbá válik, talán eredményesebbé is.

³ Mindszenty József esztergomi érseket a kommunista rendőrség 1948. dec. 26-án tartóztatta le Esztergomban.

⁴ Állami Egyházügyi Hivatal

Az 1953/54-es tanévet a költözés miatt késve kezdjük, de rendes időben fejezzük be.

1955. szeptember 7-én *usque ad revocationem* kinevezik⁵ a rendkormányt: rendfőnök Sík Sándor, asszisztensei Balanyi György, Karl János, Szűcs János, Albert István. Házfőnök: dr. Szőnyi László.

1956 júniusában újra kezdik, illetve folytatják azokat a javítási-szerelési munkákat, melyeket az átköltözéskor az ELTE⁶ vállalt.

Július 30-án földrengés rázza meg az épületet, de kárt nem okoz.

Október 23-án az iskola Múzeum utcai szárnya tűzvonalba kerül. Szerte a városban harcok. A sok sebesült miatt nem egy kórház állandó lelkészi ügyeletet kér és kap a Háztól. Itthon a közeli tüzek miatt állandó tűzörséget kell szerveznünk. 24-én vagy 50-60 foglyot, államvédelmi katonát kísérnek be hozzánk, a házfőnök közbenjárására néhány óra múlva mind szabadon engedik. 25-én két tank áll meg előttünk, lövéseik nyomán rengeteg az üvegkár. November 4-én az épület ágyútűzbe kerül, a rendfőnöki iroda gelleres találatot kap. Kb. 170-180 ablak pusztul el. November 22-én – jórészt saját munkánkkal – megindul az üvegezés. Tornatermünk a Caritas Internationalis raktára lesz. A tanítás szünetel, az egész város sztrájkol.

1957. január 11-től a dán Vöröskereszt 50 diák ingyenes étkeztetését vállalja, a kapott anyag elkészítését konyháknak kell vállalnia.

November 25-én [!21-én] elhunyt Karl János, helyette Balogh Ferenc lesz asszisztens.

Márciusban folytatódnak az októberben megakadt munkálatok, a harcok ütötte sebeket is eltüntetik.

Június 2-án helyezzük el kápolnánk szentélyében Feszty Masa Kalazancius képét.

Augusztus 2-án a Tanács, az ELTE és a Rend képviselőinek jelenlétében megtörténik az épület műszaki átvétele.

Szeptemberben a villanyhálózatot alakítjuk át, ekkor kerülnek a villanyórák a folyosókra.

November 29-én Pogány Jánost a Bolyai Társaság Béke-díjjal tünteti ki.

December 15-én Maklári Lajos vezetésével hangversenyt rendez az iskola a 75 éves Kodály Zoltán tiszteletére. Az ünnepelt megtisztel bennünket részvételével.

Az 1958/59-es, 1959/60-as majd a 1960/61-es iskolaév a szokott rendben folyik. 1958 szeptemberében Nagy Miklós, 1961 szeptemberében Mészáros Imre lesz házfőnök. 1960 decemberében az ELTE kiigényli régi épületünkben a még ott lévő levéltárunk helyiségét. A levéltár a Bazilika egyik kitört ablakú, hulló vakolatú helyiségébe kerül, éppúgy összekeveredik, mint annak idején könyvtárunk, megindul lassú pusztulása.

⁵ Tomek Vince generális és a generális kongregáció nevezte ki.

⁶ Eötvös Loránd Tudományegyetem.

1962 októberében megnyílik a II. Vatikáni Zsinat. Ez évben felújítjuk a kápolna festését, sok egyházi ruhát, kegyszert, kápolnai szentképeinket restauráltatjuk.

1963-ban a Piarista Múzeum átadja helyiségét az iskolának, hogy a kötelező politechnikai oktatáshoz helyiséget nyerjen.

Június 3-án elhunyt XXIII. János pápa, örökébe VI. Pál lép.

A nyáron iskolánkat a Kántorképző Tanfolyam veszi igénybe, akadályozva a minden nyáron szükséges felújítást. A Ház egy használt Volkswagen mikrobust kap ajándékba.

A háború óta ez évben indulhatnak először külföldi útra a rendtársak.

Szeptember 28-án meghal Sík Sándor rendfőnök úr.

1964 márciusában kinevezi a generális Albert Istvánt rendfőnökké, Péter Mihályt asszisztenssé.

Májusban a II. emelet nagy szobáit kettéosztjuk, így lehetővé válik több öreg és beteg kereten kívüli rendtárs (Kiss József, Kerkai József) befogadása.

1965-ben a zsinat liturgikus reformja nyomán szembemiséző oltár készül, az ambó a következő évben Vízvári László rendtársunk terve és munkavezetése mellett az iskola műhelye készíti el.

Ez évet nevezetessé teszi a 846 □öles alsóörsi Villa Balatonica megvásárlása. Ez rendi tulajdon, de a pesti Ház kezeli.

1966-ban már 50 rendtárs üdül itt. Ez évben igen nagy összegért felújítjuk kápolnánk orgonáját. Használatra kaptunk egy kis Fiat 500-as személykocsit. Ez két év múlva karambol következtében tönkremegy.

A rend egyetemes káptalanát előkészítő bizottságot kell választanunk. Tagjai a szavazatok száma szerinti sorrendben: Jelenits István, Szemenyei László, Medvigy Mihály, Papp Elemér, Simon Sándor és Fekete Antal.

A tanév végén – tehát már 1967-ben – 3 jubileumot ünneplünk egyházzenei hangversennyel (a kecskeméti énekkar is részt vesz Borián Tibor vezetésével igen nagy sikert aratva) kiállítással és ünnepéllyel: iskolánk alapításának 250. évfordulóját (ez Budapest legrégebb gimnáziuma!), Pirrotti Szent Pompilius halálának 200., Kalazanci Szent József szentté avatásának ugyancsak 200 éves fordulóját.

Ugyanez évben (1967) generálissá választják Laureano Suárezt. A Közép-Európai asszisztens generális Sántha György marad.

1968-ban Alsóörs nagyobb szabású bővítésére kerül sor.

A generális elrendeli az orációk új rendjét: reggel ½ óras elmélkedés, melyet magán-úton is végezhetünk (nálunk az iskolai elfoglaltságunk miatt máskepp nem is lehetne), este vacsora előtt vesperás és lelki olvasmány, este nem kötelezően completorium.

Június 12-23. közt a generális Sántha György kíséretében meglátogatja rendházainkat.

A tanévzáró ünnepélyen Dugonics Andrásra emlékezünk halálának 150. évfordulóján.

A Ház egy ZSUK teherautót vásárol.

1969-ben szervezett Capitulum Generale Speciale-n Albert István, Szoboszlay András és Hardi István képviseli a rendtartományt. Szeptemberben Darvasy Mihály lesz az igazgató.

1970-ben április 20-án a generális Sántha György kíséretében újra meglátogatja házainkat. A rendfőnök úr egy Fiat 124-est kap ajándékba, ezt 1972-ben eladtuk.

Az évzáró ünnepélyen születésének 400. fordulóján Pázmány Pétert, házunk és egyházunk nagy fiát ünnepeljük.

Ugyancsak 1970-ben sikerült sírkertet szereznünk az Új Köztemetőben. A szétzört sírjaink jórészt exhumáltattuk, és ide temettük rendtársainkat.

Az 1970/71-es tanévben a diák lelkigyakorlatok új rendjét vezettük be: az I. osztályosoknak ősszel, a II-III. osztályosoknak a nagyböjtben s ugyanekkor, de külön a IV. osztályosoknak.

1971-ben a Cath. Hilfswerktől mosó- és vasalógépet kaptunk. Az eladott Fiat 124 helyett egy román gyártmányú Jeep-et vásárolt a rendház s a ZSUK teherautót átengedi Kecskemétnek.

A tanévzáró ünnepségünk a Szent István jubileumi év jegyében folyik. Vízvári László nagyon jól sikerült dekorációja is emlékeztetessé teszi ezt az ünnepséget.

Június 18-án Suárez [generális] lemond, utóda az első asszisztens, Theophilus López lesz.

1972-ben a könyvtár villamoshálózatát 24 voltosra szereljük át, rendbe hozzuk és kifestjük a III. emelet nyílászáró szerkezeteit.

Augusztusban generálisi látogatás.

1973-ban a rendházi folyosók (II-III. emelet) és lépcsőház újrafestése.

Május 17-én kinevezik az új rendkormányt: rendfőnök Albert István, asszisztensei Balogh Ferenc, Ifjú Sebestyén, Mészáros Imre, Kemenes László. Utóbbiak⁷ képviselik a provinciális vezetésével a provinciát a generális káptalanon, hol Angel Ruiz lesz a generális s a lengyel [Stefan] Denkiewicz a közép-európai asszisztens.

Átalakítják a rektorátust, így a könyvtár újabb két helyiséghez jut.

Augusztus 9-én átveszi a Házat a jelenlegi rektor.

Október 11-én váratlanul és nagyon hirtelen elhunyt Darvasy Mihály igazgató, helyébe november 22-én Kemenes László asszisztens kerül.

Folytatjuk a tavaly elkezdett ebédlő-átalakítást, új mosogatóhelyiség készül az ebédlői munka könnyítésére.

Befejeződik a nyáron kezdett biológiai laboratórium kiépítése. A szertári anyag kevésbé fontos részét a rendház által átengedett helyiségekben helyezük el.

November 27-én ünnepli a Kalazancius Kórus 25 éves jubileumát.

Az iskola adventi áhítatot szervez igen nagy sikerrel.

⁷ Mészáros Imre, Kemenes László (RJ).

1974-ben Albert István és Hegyi Ferenc képviseli a rendtartományt a lengyel Konarski ünnepségeken.

Május 21-én megbeszélés a Széchenyi Könyvtár vezetőjével könyvtárunk ügyében. Új polcokat ígérnek, a nyáron meg is kapjuk.

Júliusban a házfőnök érintkezést keres erdélyi volt rendtársainkkal, ezt Fekete Antal és Vass Péter rendtársunk követi. A télen be is számolunk tapasztalatainkról.

A rendfőnök úr László Mihályt kinevezi rendi könyvtárosnak, s felmenti az iskolai munka alól, így megindulhat a könyvtár további rendezése a megelőző megbeszélések szerint.

Az iskola szépen megújult folyosókkal, új, praktikus folyosói ablakokkal várja tanulóit. Szeptemberben szentévi zárandoklat Esztergomba, hol fiatalságunk képviselőit Lékai László [apostoli kormányzó] püspök is fogadja.

Lelkigyakorlatot tartunk a szülőknél Jelenits István vezetésével.

Borián Tibor vezetésével részt vesz énekkarunk a rádió által vezetett Éneklő Ifjúság mozgalomban – szép sikerrel.

A rendházban új zuhanyozók épülnek, 5 helyiséget felújítunk. Előtérbe kerül kázanjaink gázra átszerelése. Kiderül, hogy ennek műszaki előfeltétele a felvonómotor padlástérbe helyezése. Sikerül külföldről ajándékba kapni felvonó szerkezetet (Otis-Freissler gyártmány), de az építésére csak 1976-ban kerülhet sor.

1975-ben a szülői lelkigyakorlatot Borián Tibor vezette. Ez évben két beteg rendtársunk tartózkodott huzamos ideig házukban: Korcsiák Ede, aki tőlünk a pannonhalmi szociális otthonba ment és Surányi Béla, aki meggyógyulva újra munkába állhatott.

Március 9-én – mint már három éve rendszeresen – meglátogattuk katonáinkat.

Postafiókot kellett váltanunk. A postaszolgálatot Pogány János vállalta.

A nyáron az iskola felújítása mellett Perczel Dénes tervei szerint felújítottuk és modernizáltuk kápolnánkat. Berendezési munkái csak jövő nyárra készülnek el.

A rendház 5 helyiséget megint felújít. Pinchelyiségei egy részének átengedésével lehetővé teszi az iskolának új, modern nyelvi terem és új műhelyhelyiség kialakítását, s ezzel a kémiai labor megnagyobbítását.

A házfőnök elment Wolff János egykori erdélyi rendtársunk vasmiséjére.

November 10-én Angel Ruiz generális és [Stefan] Denkiewicz asszisztens látogatása a házban.

Nem emlékeztem meg az évről évre rendszeresen visszatérő eseményekről, ezeket 33-szor kellett volna elmondanom. Ilyenek az iskolában az ifjúsági lelkigyakorlatok, érettségi vizsgák, szakfelületek, kiállítások, a nagyon nagy pedagógiai értékű, de a tanárok részéről nagy áldozatot jelentő nyári táborok (melyhez 3 vitorlás, sok kenu és kajak épült házilag). Nem emlékeztem meg a tanárjelöltekről és vezetőtanáraikról, záró tanításaikról. Itt csak annyit említetek, hogy mind a 4 tanítórend tanárjelöltjeit hozzánk osztja be az ELTE

gyakorló tanárnak. Nem szóltam a tanulmányi versenyeken és pályázatokon elért nem egyszer országos jelentőségű sikereinkről, ezeket is hosszú lenne felsorolni. Nem került szóba műhelyeink sokágú munkája, tanszerek készítése, laboratóriumok kiépítése stb., pedig érdemes volna ezeket is megörökíteni, de mérhetetlenül felduzzasztotta volna e kötelező jelentést.

Tanulóink nevelése-oktatása mellett lelkipásztori ellátásuk is egyre többszínűvé válik (gondolok az újjászervezett lelkigyakorlatokra, a reggeli imákra, a megújított bűnbánati liturgiára stb.).

A szülőkkel való foglalkozás és együttműködés a nevelésben az iskola részéről kötelesség, a szülők részéről társadalmi igény (fogadóórák, szülői értekezletek, lelkigyakorlat részükre, osztályfőnöki látogatások).

Ugyancsak kimaradtak a rendház évről-évre visszatérő eseményei: lelkigyakorlatok, házigyűlések, papi konferenciák, fogadalomtételek, szentelések, jubileumi misék, egyéb jubileumok, Kalazancius ünnepségeink, Pompilius napok, karácsonyi ünnepségek, fogadalomújítások, primiciák, ezek felsorolása is kitenne néhány oldalt.

Remélem senki nem veszi tőlem rossz néven, hogy nem emlékezem meg azokról az eseményekről, mely egy-egy rendtárs számára talán életre szóló élmény.

[Anyagi ügyek]

A Ház anyagi ügyeire áttérve: a Ház telkei, melyek részben az Alsó-rákosi réteken, részben a X. kerületi [Kőbánya] Óhegy utcában voltak, még az 1943-as káptalan előtt parcellázásra és kisajátításra kerültek, de telekkönyvi átírásuk nem történt meg, s azóta ismételtelen is fordultak hozzánk a telkek tulajdonjoga ügyében.

A mádi birtokot a Somogy megyei Takarékpénztár bukása után 1933-ban az ott veszett betétek ellenértékéeként kapta a Rend, s az egyetlen birtok nélküli Házára, a pesti Házra ruházta a tulajdonjogot. E birtokot nagymértékű vásárlásokkal és kisebb eladásokkal egységes, több száz kat. hold nagyságúra fejlesztették. Ezt 1945 tavaszán felosztják. Akkor ez anyagi katasztrófának látszott. Ma, 30 év távlatából erkölcsileg szükségszerűnek látjuk: bebizonyult, hogy nem csak birtokos urakként, hanem munkából is meg tudunk élni, azt hiszem, ez társadalmi rangunkat növelte.

Volt pesti épületünk 1485 □öl területen épült. Államosítása után jelen épületünk nem került birtokunkba, tulajdonjogát és kezelési jogát a Földhivatal az Oktatásügyi Minisztériumnak tulajdonítja. Végleg nincs tisztázva. Mi a Közületeket Elhelyező Bizottság rendelete alapján immár 25 éve használjuk, és fenntartjuk.

A Háznak sok alapítványa volt: 2 templomi célú (pl. harangra), kerek 70 misealapítvány és egy segítőegyesületi (diákjóléti célokra, ösztöndíjakra). Az infláció végére összességükben sem ért egyetlen fillért sem.

Most Saly Erzsébet volt alkalmazottunk hagyatékából mondunk érte miséket, a hagyaték elfogyó-félben van. Egy nagyobb adományt kaptunk két éve diáknyaraltatási célra azzal, hogy valami Mária tiszteleti aktust végezzünk érte. A pénzt részben táborozási felszerelésre, részben segélyre fordítottuk, kisebb részben a kápolnára. Miséket mondtunk Mária tiszteletére táborozó diákokkal.

Pénzügyi helyzetünket az inflációban röviden érintettem. 1946. augusztus 1-től, a forint bevezetésétől nehéz világos áttekintést adni az időrendi könyvelés és a zárszámadások nem egyöntetű volta miatt. Az megállapítható, hogy a rendi számvevőség – mint most is – rendszeresen ellenőrizte a pénzkezelést.

Az új, számlarendszerű könyvelést 3 éve vezettük be. Most bárki betekinthet (és át is tekintheti) akár a havi, akár az évi zárlatokba. A legutóbbi gazdasági évben (1974/75) bevételeink kb. 55%-át – a nyersanyag árához hozzászámítva az elkészítés személyi és üzemi költségeit – megesszük. További, kb. 30%-ot a közüzemi díjakra kell kifizetnünk (fűtés, villany, gáz, víz, csatorna, szemétfuvar) és egyéb, a megélhetéshez szükséges költségekre: orvos, gyógyszer, takarítás, varroda stb. Így épületfenntartásra és modernizálásra mindössze 15% marad, ez az épületfenntartásra sem elég. Pedig személyzetünk fogyása és öregedése, a mi előregedésünk és betegeink gondozása nagyon sürgetővé tenné háztartásunk gyors gépesítését. Ennek persze az is akadálya, hogy nekünk megfelelő kisüzemi gépek nemigen kaphatók itthon.

Súlyos terhe a Háznak, hogy iskolánk fenntartásához saját fizetésünkéből elég tekintélyes összeget adunk: a Ház fizeti az iskola összes közüzemi költségét. Az egykor működött Gazdasági Bizottság javasolta, hogy ezekre valami megosztási kulcsot dolgozzon ki – ez nem történt meg, így csak becsülni lehet: kb. 80 000–90 000 Ft. Igaz, az iskola fizeti a fűtőt, ennek a Háza eső hányada kb. 25 000 Ft lehet. Ez a teher indokolt volt, míg az Europäischer Hilfsfonds a Rendnek küldte évi segélyét, s az iskola ilyen formában kapta meg. Megkérdőjelezhető, hogy ez a segítség most is indokolt-e, mikor az iskola közvetlenül kapja és használja fel a rendszeres segélyt rendfőnöki engedéllyel, miután a nyugdíjjárulékot ebből fedezte. A maradék tavaly 30 000 Ft volt. Az iskola (persze, a Ház is!) állandóan növeli a közüzemi szolgáltatások igénybevételét (pl. villany stb.), így a Ház kiadásai nagyobb mértékben nőnek, mint bevételei – ehhez persze az előbbieken kívül az általános drágulás is hozzájárul. A Ház lassan pénzügyileg igen súlyos helyzetbe kerül.

A felvonónkkal kapcsolatban annyit itt is rögzíteni kell, hogy régi felvonónkat 1975. december 31-vel végleg letiltották elavultsága és balesetveszélyessége miatt. Pedig az utóbbi években több 10 000 Ft-t költöttünk fenntartására. Az új felvonószervezet külföldi ajándék, amit vámmentesen hozhatunk be. A szerelési költségek kb. 700 000 Ft-t tesznek ki, ebből 660 000 ki van fizetve. Ennek kétharmad részét kül- és belföldi adományokból fedeztük. A Háznak 100 000 Ft adóssága van: 36 000 Ft-tal a központi pénztárnak tartozunk, ennek fedezete az az összeg, amit a központi pénztár a havi segélyen, illetve a Kalazantinum fenntartására adott összegem felül ad. 50 000 Ft-t a

kápolna pénztárából vettünk át. Ennek adósság jellege megkérdőjelezhető, mert a kápolna nem gazdasági egység, fenntartója a Ház. A maradék összeg fedezete a Ház 20 000 Ft-nyi takarékbetétje. Így tulajdonképpen nem is adósságról van szó, hanem az egy összegben fizetendő szerelési költség és a folyamatos bevételek közti időrés áthidalásáról. Még annyit, hogy a felvonó ilyen mértékű átépítésére részben azért volt szükség, mert ez műszaki előfeltétele az előbb-utóbb szükségessé váló gázfűtés bevezetésének – erre vonatkozólag előzetes tájékoztató tárgyalásokat már folytattam, másrészt az 1970-es felvonószabvány minden rendelkezését alkalmazni kell felújításnak tekinthető javításnál, ennek első rendelkezése, hogy a motorháznak az akna felett kell lennie. A mi esetünkben ez teljes átépítést tett szükségessé.

Alsóörsre, ellátásra évente 15–20 000 Ft-t költünk. Ez üdülönk állandó örzésével kb. 20-25%-kal nőni fog. Az élelmezési költségekhez Kecskemét az ot-tani rendtagok nyaralási napjainak arányában hozzájárul, minden egyéb költséget (biztosítás, villany, épületfenntartás stb.) a pesti Ház fedez.

Jelenleg a villamoshálózat átépítése történt meg azért, hogy a vízvezeték újból üzembe állíthassuk. Remélhetőleg sikerül, bár a szükséges anyagok (pl. csövek) ára úgy felment, hogy kétséges, lesz-e elég pénze rá a Háznak.

A Ház pénzügyi helyzetének részletezését nem tartom szükségesnek, de ha a káptalan kívánja, készséggel rendelkezésre állok. A pénztár rovancsolása, a pénzügyi és egyéb adminisztráció megvizsgálása az erre a célra választandó bizottság feladata. A vizsgálat eredményéről be kell majd számolniok a káptalannak.

[A Ház belső élete]

Arra nem érzek erkölcsi jogosultságot, hogy a Ház belső életét a házfőnök hatalmi helyzetéből bíráljam. 47 éve vagyok a Rend tagja, ehhez hozzászámíthatom 8 évi piarista diákéletemet is, hisz akkor kezdtem megismerni a piarista életet, akkor kaptam hivatásomat. (Ezt áldott emléké cserkészparancsnokomnak, Batori [József] atyának köszönhetem, az egyetlen piaristának, akit a fiúk mind Atyának hívtak és éreztek, s aki valóban atyja tudott lenni félárva magamnak.) Ez 55 év alatt sok mindent láttam, átéltem, ezen a címen talán hozzászólhatok életvitelünkhöz is.

Kispap koromban indult meg a Rend belső reformja. Már kalazantíner voltam, mikor bevezették a klauzúrát, majd a *vita communis* valamilyen formáját. Akkor kezdődött a küzdelem a túlságos külső társadalmi élet <a dzsentri stílusú mulatozás, dorbézolás ellen> visszásságai, a szerzetesfegyelem meglazulása ellen.⁸

Az iskolai élet sokkal egyszerűbb volt és áttekinthetőbb. Néhány cserkészparancsnokot kivéve a *3 Schritt vom Leib*⁹ és a sokféle szabállyal és büntetéssel korlátozott diákélet volt a pedagógusok ideálja (volt, ahol a futball játék is

⁸ Utólagos javítás a <zárójelek> közötti szöveg leragasztásával.

⁹ Három lépés távolság.

büntetés terhe alatt tilos volt!). Hatodik vagy pláne hetedik óra nincs, osztott órák (gyakorlatok, nyelv stb.) nincs[enek], a mai sokszínű szakköri élet ismeretlen, a fiúkkal való intenzív foglalkozás, korrepetálás helytelenítést váltott volna ki.

Így könnyű volt olyan életvitelt, napirendet kialakítani, melyet az iskola nem zavart, legfeljebb este a fent említett vendégeskedés, többnyire a szülők nyakán, <s ennek nem egyszer befolyása volt az osztályzásra is>.¹⁰ És, persze megzavarták a szép simán futó napirendet a cserkészvezetők – ezeket mindig egy kicsit rendbontóknak nézték, néha egy kis lenézéssel, enyhe gúnnnyal kísérték munkájukat.

Most megfordult a helyzet. A régi, részben jól szabályozott napirendű, <részben éjszakázó-mulatozó-vendégeskedő életformától csak néhányan nem tudtak még elszakadni> tanári életformától nem mindnyájan szakadtunk meg el, de az ifjúsági munkát elismerés övezi.¹¹ Viszont vannak, akiket külső tevékenységük szinte teljesen elvon attól, hogy a rendház nemcsak jogokból és igényelhető szolgáltatásokból, hanem a rendtársak szolgálatából is álló életben részt vegyenek.

A másik oldalon a sok 6. és 7. óra, a szakkörök, a laboratóriumi munkák, az osztályfőnöki, nemcsak kötelező, hanem komolyan véve nagyon is hasznos látogatási, pasztorációs tevékenységünk, a nagyszabású, de pedagógiaileg nagyon értékes kirándulási-táborozási programok zilálják szét életünket. Egyetlen alkalom nincs az évben, amikor együtt lehetne a Ház. Jelen életvitünket és napirendünket a régebbi munkaformánk idején alakítottuk ki, s most nem tudunk alkalmazkodni a mai követelményekhez, illetve szükség-szerű és kényszerű alkalmazkodásunk felborítja régi élet- és napirendünket.

Azt hiszem, ebből fakadnak az egyre élesedő igazságtalanságok a rendházi javak és szolgáltatások szétosztásában, illetve terhek vállalásában. Nem tudunk soha összjönni, megbeszélni feladatainkat és terheinket. Ezt nem lehet hatalmi szóval megoldani. Személyzetünk öregedésével és kidőlésével, számuk csökkenésével, a magunk elöregedésével és el-betegesedésével terheink nyilvánvalóan növekedni fognak, s ha meg akarunk élni, elháríthatatlan lesz a nagyon nagyfokú önkiszolgálás, úgy, mint azt a háború utáni években és ideköltözésünk utáni hónapokban meg is tudtuk tenni. Sok a jogos és jogosnak látszó panasz az előljárók ellen, mert „rólunk, nélkülünk” döntenek, de ugyanakkor a megbeszélésen, megegyezésen alapuló problémamegoldás szinte lehetetlen. Ha csak néhányan is kivonják magukat a közös megegyezésből, a többiek teljes joggal mondhatják, hogyha X-nek és Y-nak nem kell vállalni a közös terheket, miért kell a többieknek? Nem vitás, hogy sokszor az előljáró sem cselekszik helyesen. A közös megbeszéléseken kívül a káptalan hivatott arra, hogy az előljáró működését kritika tárgyává tegye, a házfőnök

¹⁰ Utólagos javítás a <zárójelek> közötti szöveg leragasztásával.

¹¹ Utólagos javítás a <zárójelek> közötti szöveg leragasztásával.

beszámolója nyomán feltett kérdésekkel és számonkérésekkel működését helyesbítse, további munkájának irányt szabjon.

Ez legalább olyan súlyú feladata a káptalannak, mint a szavazás. Szándékkal mondtam szavazást és nem választást, mert ezt igen sok jog, törvény és hatalom korlátozza, s – mint láttuk – törvényeinktől eltérővé is teheti – persze, az ellenkező irányban is.

Kellene évente 8-10 olyan alkalom, amikor *mindenki* részt venne közös dolgaink megbeszélésében és megszervezésében.

Még – s ezt nem mint rendtag, hanem mint házfőnök vagyok kénytelen mondani – meg kell emlékezni arról, hogy kötelező közös imádságunk látogatottsága nagyon hiányos. Fentiekben kívül az is magyarázza talán, hogy közös imádságunk nem eléggé vonzó, vagy talán időpontja nem szerencsés. Jobbat azonban nem tudok javasolni – ezt pedig az az előjáró rendelte el, akinek engedelmességi fogadalmat tettünk.

[Javaslatok]

A Ház belső életére vonatkozó elképzeléseim (még egyszer mondom, hogy a legutóbbit kivéve nem mint házfőnök, hanem mint rendtag mondtam el) a fentiekben, ha nagyon halványan és kidolgozatlanul benne vannak. A káptalan feladata, hogy valami jobbat kitaláljon és javasoljon.

Ami a külső terveket illeti, a következők várnak megoldásra:

1. A teraszfödém beázásának megszüntetése. Seidl Péter építész, novíciusunk édesapja szerint a beázás legfőbb oka az ott szétterített kerti föld, mely részben állandó nedvességével lehetetlenné teszi a száradást, másrészt bejutva az ereszcatornába a víz lefolyását gátolja meg

2. Az utcák felé néző frontok ereszcatornáinak javítása. Erre előbb-utóbb a hatóság is kötelezni fog. Költségtényezője bizonytalan, de legalább 100 000 Ft.

3. A kazánrendszerünk teljes kicserélése. Jelenlegi kazánjaink 40-45 évesek s teljesen elhasználódtak. Élettartamuk már lejárt. Az örökös drága javítgatás mellett sem remélhetjük már a zavartalan fűtést, mint ezt már tapasztaltuk is. E tekintetben a helyzet rosszabbodására kell számítanunk. A leghelyesebbnek látszana a gázfűtésre való áttérés. Ennek legfőbb műszaki előfeltételét a felvonó építése megteremtette. Az előzetes tájékozódás szerint legalább 1 300 000 Ft a költségtényező – nem számítva az azóta történt áremelkedéseket. A gázkazánok működése automatizálható. Szóba jöhet vegyes tüzelésű kokszkazán is, ez többféle tüzelőanyaggal működik, erre vonatkozó részletesebb tájékozódás nem történt.

4. Legnagyobb költségtényezőjű igény a terasz beépítése levéltárunk elhelyezésére. Ennek tervezése és költségvetése is legalább 10 000 Ft-os költséget jelent. Előbb-utóbb ennek is sorra kell kerülnie. Világos, hogy ez a program külső segítség nélkül nem oldható meg.

5. Kisebb arányú fenntartási munkák (pl. ablakok javítása, szobák, folyosók takarítása és festése és effélék) beleszoríthatók – ha nehezen is – a költségvetésbe.

[Köszönet]

Köszönettel kell befejeznem kötelező és 33 évre kiterjedő beszámolómat.

Köszönettel tartozom az ezer kisebb-nagyobb javítás elvégzéséért és az ezekről való gondoskodásért, a fűtőanyag folyamatos biztosításáért, betegünk gondozásáért, gyógyszerről való gondoskodásért, kocsijaink vezetéséért s az ezzel járó sok-sok kocsifenntartási és rakodási munkáért. A postaszolgálatért, a portaszolgálatért (melynek sokszor önkéntes vállalása vagy meghosszabbítása történt az én kimélesemért), miserendünk fenntartásáért, kápolnánk pénz és miseügyeinek gondozásáért, a sok valóban jó tanácsért, összeköttetések felajánlásáért és biztosításáért, sok-sok helyettesítésért és fordítási munkákért és még nagyon sok mindenért, amit nem tudok felsorolni sem. Még kevésbé tudnám felsorolni igazságosan, ha név szerint kellene felsorakoztatni azokat, akik munkájukkal, segítségükkel könnyebbé tették munkámat.

Csak annyit mondhatok nekik, hogy az elmúlt 3 évben sokszor keseredtem el munkám közben, s ilyenkor mindig az ő emberségük és segítőkészségük volt vigasztalóm és példaképem. Az Úristen biztosan jobban számontartja jócselekedeteiket, mint én!

Budapest, 1976. március 28.

Szemenyei László
rector

A jegyzőkönyv szerint felolvasását követően Kemenes László gimnáziumi igazgató megköszönte a gondos beszámolót, Pogány János hiányolta Kovács Mihály (fizikatanár) kitüntetéseinek említését, Medvigy Mihály pedig az alábbiakat említette:

„a) a gázzámla növekedése a melegvíz-kazán eladásával függ össze;

b) [...] 1944 szeptemberében rendfőnöki kezdeményezésre diákfoglalkoztatás indult Agárdon, mert Pesten szünetelt a tanítás;

c) [...] az 1970. április 11-én közzétett új klauzúra-törvényt nálunk ezen év május 16-án hirdette ki a rendfőnök, továbbá takarítás céljából alkalmanként felfüggesztették a klauzúrát.

Az agárdi vállalkozáshoz hasonló diákfoglalkoztatásra emlékeztetnek Kovács Mihály és Fekete Antal. 1944 őszén, amikor az előbb említett agárdi iskola működött, az ország gimnáziumaiban rendes tanítás folyt. Az agárdi vállalkozásra azért volt szükség, mert a bombázások miatt sokan nem mertek a fővárosban maradni. Az előző tanév azonban már április 1-én befejeződött. Az év hátralévő hónapjaiban napi 2-3 órában – Zimányi Gyula rendfőnök kezdeményezésére – a Pesten tartózkodó és önként vállalkozó diákokkal foglalkoztak a tanárok.” (PMKL, I.1.c, Helyi kápt., A budapesti rendházak közös házi káptalanjának iratai, 1976, n° 3).

A beszámolóból a káptalan, többek javaslatára három kritikus mondatot törölt. Ezeket a fennmaradt példányban papírral leragasztották, illetve felülírták, de ellenfénynél olvasható, így fönt <zárójelek> között közöltük. A törlés ténye a hivatalos

jegyzőkönyvből is kimaradt, azonban Szemenyei László 1976. április 18-án külön levélben tájékoztatta róla Albert István tartományfőnököt:

„A házfőnöki jelentés II. részében a Ház belső életéről van szó. Hozzászólásokat kérve László Mihály kéri az eredeti szövegben (mellékelve)¹² aláhúzott 1. sz. mondat törlését. Meggyes János hosszabb fejtegetésben mutatja be, [hogy] múltunkban sokkal több az érték, mint a hiba; két példát is említ: Tóth Lajos¹³ és Nagy Vince.¹⁴ Kincs Lajos teljesen egyetért Meggyes Jánossal, a házfőnök bírálatát egyoldalúnak és túlzónak tartja.

A házfőnök elismeri a hozzászólások jogosságát, s ígéri, hogy minden hozzászólás bekerül a jegyzőkönyvbe.

Kovács Mihály kéri a káptalan vélemény nyilvánítását kézfeltartással, s a káptalan 26:11 arányban megszavazza a házfőnöki beszámoló 1. sz. mondatának törlését. A házfőnök tudomásul veszi, de a törléssel nem ért egyet. [...]

Az [április 6-án tartott második] ülés végén a jegyzőkönyv vitás részének újraolvasása után, több elítélő hozzászólás után Kovács M. arra hivatkozik, hogy a külsők a kifogásolt részek után fogják megítélni a rendet. A házfőnök hiába hivatkozik a kötelező titoktartásra és arra, hogy a levéltárban ennél sokkal súlyosabb ügyek is szerepelnek. Kovács M. közbeszól: ne legyen eggyel több! A házfőnök kéri annak meghatározását, hogy pontosan melyik mondatot kifogásolja a káptalan, s felolvassa a szóbjajöhető 3 mondatot (a mellékletben aláhúzva, s 1., 2. és 3-al jelölve). A káptalan mindhárom mondatot törölteti 34 szavazattal. A házfőnök javaslatot kér arra, hogy mi legyen az új szöveg, mert a 3 mondat törlésével a szöveg teljesen értelmetlenné válik, s értelmetlen lesz a jegyzőkönyv is, amely azt kifogásolja, ami nincsen bent a szövegben. Medvigy Mihály vállalkozik arra, hogy a kifogásolt részt átfogalmazza, ebbe a káptalan belenyugszik. A házfőnök kijelenti, hogy a káptalan rendelkezését végrehajtja, de a maga részéről nem helyesli.”

Ugyanebben a levélben Szemenyei László az alábbiakkal indokolta a törölt mondatokat:

„Célom nem az volt, hogy múltunkat (melynek hibáival együtt én is részese voltam) bíráljam, hanem hogy rámutassak arra a való tényre, hogy múltunk e hibája (ami megvolt, hiába tagadjuk magunk előtt is!) egyesekben ma is él. Szülők, igazgató, tanárok-rendtársak, itt-ott idegenek sőt diákjaink is ismételtelen kifogásolták ill. gúny tárgyává tették, hogy a tanárok nem egyszer italosan mennek órára, óra alatt – az ajtóban állva – dohányoznak stb. Az is előfordult, hogy értekezleten szorgalmaztak jobb jegyeket társadalmi kapcsolatok nyomán.

A rendházban is voltak – a közelmúltban is – kifogásolható excessusok. Az is ismételtelen előfordult, hogy a portán való feliratkozás nélkül egész éjszakára kimaradnak (vagy talán más kapun jönnek be?), s így a portaszolgálatos is, s az éjszakai ügyeletes is (legtöbbször Szőnyi László, ritkán én) álmatlanul tölti a fél vagy háromnegyed éjszakát – hiába.

Szándékom az volt, hogy az efféle – de főleg az iskola jó hírnevét kockára tevő – excessusokat részben elítéljem, részben kicsit mentegessem azzal, hogy ez a múlt terhe. Nem akartam egyenesen és nyilvánosan bírálni rendtársaimat, ami alighanem fájdalmat s ellenérzést keltett volna. De: ez is hozzátartozik rendházunk életéhez – sajnos!

¹² A melléklet nem maradt meg.

¹³ Tót (Tóth) Lajos (1886-1955), a szegedi, budapesti, debreceni és magyaróvári gimnáziumok egyéni stílusú, matematika és fizika szakos tanára, többek között Meggyes János osztályfőnöke, a rendi reform egyik ellenzője.

¹⁴ Nagy Vince (1895-1955) magyar és latin szakos piarista tanár, több rendház gazdasági vezetője, fiatalkorában tornász, labdarúgó.

Szerettem volna egy kicsit közvéleményt kelteni ezek ellen az iskola hírnevét rontó jelenségek ellen. Talán az sem volna baj, ha nemcsak a házfőnök és helyettese s 1- 2 »elszánt« rendtárs, hanem mindenki kötelességének érezné, hogy ilyen esetekben közbelépjen, s ne csak a házfőnöktől várja.

Utólagos magyarázkodások ellenére meg kell állapítanom, hogy ezt a szándékot a káptalan nem értette meg. A jelentést [előzetesen] elolvasók talán kiéreztek (hisz elolvasás után nem kifogásolták – de akkor miért szavaztak ellene?). Ha a káptalan is megértette volna szándékot, legalább annyinak el kellett volna hangozni a bírálók részéről, hogy azért *a rendtársak vigyázzanak az iskolánk és házunk jó hírére*, de erre vonatkozóan a leghalványabb utalás sem hangzott el.

Mindez talán érthetővé teszi, hogy miért ragaszkodtam az eredeti fogalmazáshoz, arról nem is szólva, hogy utólagos megváltoztatása a jelentésnek és az eseményeknek (a jegyzőkönyvnek) aligha helyeselhető. A jegyzőkönyvet általában itt is, máshol [is] azért szokták felolvasni, hogy mindenki meggyőződhessen annak hűségéről, s nem azért, hogy a megtörténtet meg nem történtté tegyék. De hát a káptalan a házfőnök felett áll.

A káptalan óta [április 7. és 18. között] is 2 italozási ügyet és 2 kimaradást (vasárnap este a lelkigyakorlat bevezető beszédéről) kellett volna szóvá tennem, de a káptalan súlyos kifogásai a szóvá tétel ellen és a tényekről való tapintatos hallgatása belülről teljesen lefegyverzett. Eddig volt »bátorságom« szólni s vállalni az érzékenykedéseket és gorombaságokat, de a káptalan állásfoglalása után nem mertem nagyobb súllyal felépni, félek, hogy a továbbiakban sem lesz. Ebben a kérdésben a rendház teljesen magamra hagyott.” (PMKL, I.1.c, Helyi kápt., A budapesti rendházak közös házi káptalanjának iratai, 1976, n° 5c.)

2.

LÉH ISTVÁN

NOVICIÁTUSI PRÉZES BESZÁMOLÓJA

A BUDAPESTI HÁZI KÁPTALANON

1976. ÁPRILIS 5.

BEVEZETÉS: A beszámoló a budapesti rendház közös házi káptalanján, 1976. április 5-én Szemenyei László házfőnökét (1) követően hangzott el.

LELŐHELYE: PMKL, 1.1.c, Helyi kápt., A budapesti rendházak közös házi káptalanjának iratai, 1976, n° 6. – Szövege két változatban is fennmaradt: egy 18 oldal terjedelmű, keltezetlen kézirat, illetve ennek 5 oldalas gépelt kivonata, 1976. ápr. 5-i dátummal. A káptalanon feltehetőleg a hosszabb változat került felolvasásra, de Szemenyei László házfőnök javasolta, hogy „a jelentés csak a noviciátusi ház megalakulásától kerüljön jegyzőkönyvbe”. Emiatt készült a kivonatolt változat. Az alábbiakban mégis az első változatot adjuk közre, mert ennek lényegesen bővebb a tartalma. A keltezetlen beszámolót Léh István kézzel, fekete tintával írta (valószínűleg az általa készített ún. „lemoshatatlan” tintával), majd golyóstollal kisebb – leginkább stilisztikai, tisztázó vagy kiegészítő – javításokat végzett rajta, egyes, kevésbé fontosnak tartott megjegyzéseket pedig zárójelbe tett. A szöveget a javításokkal együtt közöljük.

A noviciátus jelentése
az 1943/44-től 1974/75-ig terjedő noviciátusi évekről

[A noviciátus Vácott és Tatán, a rendház megalapítása előtt]

1943/44. – Rektor Agárdy Gyula, magiszter Léh István, promagiszter Benke Imre. Beöltözött aug. 27-én négy, szept. 12-én egy, okt. 31-én két novicius, akik közül a Provinciális úr elküldött egyet, egy pedig önként ment el.

Az egész noviciátusi évi munkánkat állandóan nyugtalanították a légítámadások, a háborús készülődések és végül maga a háború.

Már szept. 24-én megjelent nálunk két alezredes, akik nemcsak a rendház és a gimnázium, hanem a noviciátus helyiségeit is végignézték, és jegyzékbe vették azokat, amelyeket szükség esetén majd a katonaság számára lefoglalnak.

A végleges órarenddel is csak későn kezdhettük a tanítást, a gimnáziumban tanító promagiszter és a nálunk is tanító gimnáziumi tanárok miatt, mert a légi veszélyek miatt az egész országban, a középiskolákban nov. 3-án kezdődött a tanítás. Addig a magiszter foglalkozott a noviciusokkal egyedül.

A téli hideg beálltával újabb nehézség jelentkezett. Nagyon kevés volt a fűtőanyagunk. Ezért egy szobába hordtuk össze az összes ágyakat, hogy csak egy szobában kelljen fűteni. Ez volt a nappali- és egyben a hálószoba is.

A légítámadások egyre gyakoribbak lettek. Ezért pl. az egész országban a karácsonyi éjféli miséket a templomokban csak délután 6 órákor lehetett megtartani.

Március 19-én délután a novíciusokkal a templomunkban rendezgettünk. Hatalmas dübörgésekre lettünk figyelmesek. Amikor kinéztünk a templomajtón, láttuk, amint tőlünk néhány lépésnyire nehéz tankokkal, autókkal és egyebekkel akkor vonul föl az első német páncélos osztag. Történelmi pillanat volt ez. Ekkor szállta meg a német haderő országunk főbb pontjait.

Természetesen ettől kezdve még gyakrabban kellett éjjel-nappal a légítámadások miatt sokszor órákig hideg pincében tartózkodnunk. Még a nagyheti szertartásokat is ismételten megzavarták. A föltámadási körmeneteket is csak magában a templomban volt szabad megtartani mindenütt. Aznap este pedig $\frac{1}{10}$ órától reggel $\frac{1}{2}$ óráig fáztunk pincénkben.

Mindezek miatt az iskolákban hamarabb fejezték be a tanévet. Gimnáziumunkban is ápr. 20-án volt az érettségi. Másnap pedig a novíciusoknak is segíteniök kellett a gimnázium egyes termeinek kiürítésében, mert a reá következő napon már a németek rendezték be a hadikórházukat.

Május első napjaitól kezdve felsőbb rendelkezésre rendházunkban is este 10 órától reggel $\frac{3}{4}$ 6-ig, 2-2 óránkénti váltással valakinek – többek között a novíciusoknak is, – a rádió mellett kellett virrasztania azért, hogy mihelyt a rádió légiriadót jelez, azonnal fölbreszthesse az alvó rendtagokat.

Júliusban pedig a honvédelmi miniszter rendelete szerint rendházunknak is létesítenie kellett egy egészségügyi segélyosztagot, ill. segélyőrsöt. Ennek tagjai a novíciusok voltak, parancsnokuk a magiszter. Ezért a magiszternek segélyosztag-parancsnoki tanfolyamot kellett végeznie Budapesten, utána pedig ilyen tanfolyamokat tartania az őrs tagjaival, vagyis a novíciusokkal.

Még a noviciátusi év utolsó napjait is, a 8 napos lelkigyakorlatot is alaposan megzavarták a légiriadók.

Ilyen körülmények között tette le egyszerű fogadalmát aug. 28-án három, nov. 1-én pedig a később beöltözött két novícius.

1944/45. – Az 1944 májusában elhunyt Agárdy Gyulát Szita Imre váltotta föl a rektorátusban. A novíciusok száma ez évben 10, akik közül egy elment.

Ez a noviciátusi év még az előzőnél is lényegesen nyugtalanabb volt. – Tantermünket a gimnázium vette igénybe, mert a gimnázium tantermeit viszont a német hadikórház foglalta le legnagyobbbrészt. A teljes órarenddel való tanítást lényegesen hamarabb kezdtük ugyan, mint az előző évben, de a légiriadók napirenden voltak. Szept. 10-én esett le szomszédságunkban az első légibomba. Majd megjelentek rendházunkban hosszabb-rövidebb tartózkodásra, vagy legalább átutazóban a háborús front elől menekülő rendtársaink Kolozsvárról, Debrecenből, Máramarosszigetről, Nagykárolyból, Sátoraljaújhelyből...

Szept. 26-án behívta Vác város előljárósága a magisztert 2-3 heti erődítési munkára. Különös volt, hogy ehhez az igazán nem reverendához illő munkához – mert hát akkor még reverendában jártunk, – a sok és minden fajtajú és

rangú váci pap közül csak a szeminárium spirituálisát és a magisztert hívták be. – Szept. 27-én reggel 7 órára kellett jelentkezni a városházán csákánnyal, kapával, lapáttal és egy napi élelemmel. Onnét a Szent Endre [!Szentendrei-] szigetre, a Pokol csárda területére vezényelték a behívottakat. Itt a magiszter a szeminárium teológusaiból és a ferencendi fráterekből álló 3. rajnak lett a parancsnoka. Az egyik dunai szigeten kellett lövészárkokat és gépfegyverfészeket ásni. Ebből a munkából a magiszter délutánonként 4-5 óra közt verődött haza, és utána tartotta meg óráit és ezután foglalkozott a novíciusokkal.

1944. okt. 11-én érkezett meg a Zimányi provinciális úr levele, amelyben felszólítja a magisztert, hogy csomagoljon a noviciátus, mert a Gölle község [Somogy megye] mellett lévő rendi birtokra kell költöznie. A pápai nunciustól ugyanis megkaptuk az engedélyt, hogy Dunántúl bárhol telepszünk le, az lesz a noviciátusunknak a Szentszéktől jóváhagyott székhelye.

Körülbelül ugyanazon időben elrendelte a magyar katonasági hatóság a Munkácsról menekülő 1000 ágyas katonai kórháznak Vácra való helyezését. Ezért több váci épületet ki kellett üríteni, és a kórház számára berendezni. A váci püspök is felajánlotta e célra a püspöki palota egy részét. Ennek kiürítését, berendezését a magiszter 3. rajára bízta. Ezért a magiszter okt. 25-étől kezdve a 3. rajjal nem ment már erődítési munkát végezni, hanem az említett kiürítés-berendezési munkát végezte embereivel. És minthogy a városi hatóság e munkához a novíciusok nagyobb részét is behívta, és a magiszter rajához beosztotta, azért a be nem osztott két novícius is önként csatlakozott a magiszter rajához. Így az egész noviciátus a püspöki palotában dolgozott, és pedig olyan eredménnyel, hogy a püspök úr azt sajátkezű levélben köszönte meg, és pincéjéből bort is küldött elismerése jeléül.

Közben a harcok már Szeged térségében is folytak, sőt Kecskemétet is kiürítették. Ezért mindkét rendházunkból megjelentek a váci rendházunkban a menekülő rendtagok. És amikor a harcok Bajánál a Dunántúlra is átterjedtek, végleg föl kellett adni a Göllére való költözködés gondolatát. Hisz Gölle már nem túlságosan messze fekszik Bajától. Ezért újabb rendfőnöki irat jött: „Vácott maradni!”

Az 1000 ágyas kórházat sem merték már Vácra helyezni. Helyébe a visszavonuló magyar katonai parancsnokság jött. Ekkor már rendházba, a konviktusba, sőt az ebédlőnkbe is kerültek magyar tisztek. Konyhánkat is részben lefoglalták. Az ebédlőnkben a novíciusok ablak melletti asztalán foglalt helyet néhány tiszt és katonai orvos. De rövidesen ezek is továbbmentek.

1944. nov. 4-én este külön rendi futár hozta a Provinciális úr újabb rendelkezését, hogy a magiszter költözködjék a novíciusokkal Tatára, a promagiszter maga döntsön, Tatára megy-e, vagy Vácott marad. Azért ő Vácott maradt.

Mi pedig már előbb is, amikor Gölléről volt szó, de most még inkább töprengtünk azon, mit, mennyit és legfőképp hogyan vigyünk Tatára, hogy a noviciátusi élet nagyobb főnnakadás nélkül Tatán folytatható legyen. Mert

akkor a posta már nem fogadott el csomagot, a vasút is csak legföljebb 30 kg-osat. De a vasút az állandó légi bombázások miatt már bizonytalan volt.

Végül is a kecskeméti rendháznak Vác közelében elhelyezett két lovát és stráfkocsiját vettük igénybe. A stráfkocsira raktuk a noviciátus, a 9 novícius és a magiszter nehezebb csomagjait. Evvel indult el három novícius és egy menekülő rendtársunk Tata felé. A váci réven akkor már nem tudtak a Dunán átkelni. Hetek óta éjjel-nappal foglalta azt le a visszavonuló katonaság és az ország keleti részéből nyugatra menekülő civil hatóság. Ezért a kocsival felmentek Nagymarosig, s ott is csak nehezen és veszélyek közt jutottak át a Dunántúlra és onnét Tatára.

A magiszter pedig 6 novíciussal vasúton igyekezett ugyanoda. A vonatok akkor már nem tudták menetrendjüket megtartani a folytonos bombázások miatt. A félnapos, sőt egész napos késések, ill. eltérések is előfordultak. Ezért a magiszter és a 6 novícius csak nagy nehezen jutott el Vácról november 17-én Budapestre, és onnét még nehezebben, 17 órai keserves utazás után november 18-án Tatára.

Ott újabb nehézség várt. A tatai rendházban a noviciátus számára kijelölt szobákat a katonaság foglalta le. Ezért a 9 novícius és a magiszter 10 ággyal, asztalokkal és néhány szekrénnel egyetlen szobában összezsúfolódvá húzódott meg. A mellette lévő szoba volt a tantermünk, és abban mosdottunk is. Az egyik emeleti szobát pedig berendeztük kápolnáknak, mert az ifjúsági kápolna télen nagyon hideg volt. Az új kápolnában tartottuk meg november 22-én a *tatai Veni Sancte*-nkát. Utána egyelőre egyedül a magiszter tanította a novíciusokat.

November 24-én hozta meg egy rendtag Budapestről a Provinciális úr leiratát, amely szerint a tatai noviciátus rektora Szűcs János, promagiszter Weiner Ferenc. A leirat kijelölte továbbá a novíciusokat tanító tanárokat, a gyóntatókat és rendkívüli gyóntatót.

Így nov. 28-án már teljes órarend szerint folyt a noviciátusban a tanítás. De nem sokáig. Ugyanis a gimnáziumunkban volt az egész kelet-európai német légi haderő parancsnoksága, a tatai grófi palotában pedig az itt levő egész német hadtest vezetősége. Ezek akkor sietve kezdtek csomagolni. Tehát kézzelfogható volt, hogy nagyon komolyra fordult a hadi helyzet. Erre a nagyon megijedt rektorunk mindenáron föl akarta oszlatni a noviciátust. Ebbe a magiszter semmiképpen sem ment bele, sőt hangoztatta, hogy erre nincsen is jogunk, aztán embertelenség is volna most a novíciusokat szélnek ereszteni, amikor legtöbbjüknek szülei a front mögött, megszállás alatt vannak.

Erre a rektor úr a Provinciális úrhoz fordult, hogy ő döntsön ez ügyben. A levelét egy rendtag vitte el Budapestre, mert a posta akkor már nem működhetett azon a vidéken.

Közben a magiszter próbálta nyugtatni a riadt novíciusokat biztosítva őket arról, hogy velük tart, s próbálja együtt tartani a kis nyáját, bárhova sodorná is azt a háború vihara.

Rövidesen meghozták a Rendfőnök úr válaszát, amelyben többek közt ezeket írja: „Hangsúlyozom, hogy ami intézkedés eddig a noviciátusunk és noviciusaink sorsa körül történt, nem merőben a rendfőnök egyéni akarata volt. A CIC és Konstitúcióink szellemében a rendfőnök és a rendfőnöki tanács egyhangú és egyértelmű határozott és végleges állásfoglalása az volt, és változatlanul ma is az, hogy nemcsak a fogadalmas növendékeket, hanem a noviciusokat is, – természetesen egyéni szabad elhatározásuk legteljesebb meghagyásával és tiszteletben tartásával – a legvégsőig minden erőfeszítéssel iparkodik szent hivatásunk és a rend jövő érdekében együtt tartani. ... A tatai rendházat noviciátusunk végleges állomásának szántuk, tehát Főtisztelendőségteknek is minden emberit meg kell tenniük, hogy a noviciátus Tatában fönntartassék...”

E leirattal helyre állt a noviciátus belső békéje, de a külső annál kevésbé. A front ugyanis egyre jobban közeledett Tatához. Evvel együtt járt, hogy folyton egymást váltották a megszálló német és magyar visszavonuló csapatok. Alig próbáltunk rendet csinálni és egyet-mást menteni és eldugni, egy-egy elvonuló csapat után már jött a másik. Ezek elől menteni próbáltuk azt, amit lehetett. A visszavonuló németek még akkor is magukkal vitték székeinket és asztalainkat. A fizikai és kémiai szertárak egyes műszereiből legalább az értékesebb alkotórészeket, pl. üveglencsákat kitorldelve, még a félbőr-kötésű könyveknek félbőrét is lenyúzva magukkal vitték stb. stb. ... Ezért a noviciusok fáradhatatlanul mentették a fölszereléseinket.

Közeledett a karácsony is. A karácsonyfa-ünnepély alatt, sőt az éjféli misénk alatt is meg-megrezzentek az ablakok a közelben eldőrdülő ágyúktól. Karácsony napján is csak későn foghattunk hozzá az ebédhez, de az alatt is háromszor zavartak meg bennünket a repülők. – Dec. 27-én pedig éjjel ¼1 óra körül hatalmas dördülésre ébredtünk föl. Egy-egy dördülésre nappali fényben ragyogott a szobánk, amelynek ablakai a tatai tóra néztek. Kítűnt, hogy a rendház alatt, a tóparti fák közül a német tüzérség lövi a tó túlsó partján lévő vörös tüzérséget. Ez meg visszalövöldözött. Kapkodva szedtük össze a legszükségesebbet, mert láttuk, hogy csak kicsit tévedjen a visszalövő tüzérség, akkor mi is kapunk belövést. Ezért a rendház ellenkező oldalán egy kis földszinti szobában húztuk meg magunkat egy időre. Éjjelre két-két matracot fektettünk szorosan egymás mellé a földön és így aludtunk, nappal összeraktuk a matracokat, hogy mozogni tudjunk a kis szobában.

Idegölő napok következtek ekkor. A harcok már Tata szélső házaiban folytak. Újév táján azonban a német csapatok nagy utánpótlást, erősítést kaptak és messze visszaszorították <az ellenfeleiket> a harci frontot.¹ Erre nyugodtabb napok és hetek következtek. Viszont a noviciusokra újabb munkák vártak. A lövöldözések és bombázás okozta károkat, még a tetőt is ők hozták rendbe; deszkából léceket fűrészelték, ezeket szögezték a tető gerendáira,

¹ A kéziratban Léh István javította az „ellenfeleiket” szót, nyilván azért, mert 1976-ban nem volt ajánlatos a szovjeteket ellenségnek titulálni.

majd a lécekre a tetőcserepeket rakták föl. Aztán a községi elöljáróság rendelt hadimunkára, országutak járhatóvá tételére néhány novíciust és néhány rendtagot.

Március közepe táján újból Tata felé közeledtek a harcok. Március 19-én alighogy megkezdtük az első órában a tanítást, repülőgépek jelentek meg fölöttünk, majd bombák robbantak egymás után. Az egyik a rendház lépcsőháza fölött lévő tetőrészen robbant akkor, amikor mi az emeleten a lépcsőház mellett lévő szobában órát tartottunk, tehát közelünkben robbant.

A rendház kapuja mellett egy német őrmester éktelen káromkodás közben rakta a sebesülteket autóra, amikor mellette csapott le egy bomba, leszakítva kezét-lábát és fölgyújtva az autót. A novíciusok húzták be csonka holttestét a házba, amikor azt már a kutyák kikezdték.

De nemcsak a rendházra és annak, ill. a gimnáziumunknak területére estek ekkor bombák, hanem a szomszédságunkban lévő apró házakra, amelyek összeomlottak, maguk alá temetve a ház lakóit. Itt is a novíciusok segítettek kiásni, kihúzni a holtakat, kimenteni a sebesülteket.

Közben a német katonaság mindent otthagya elmenekült. Ekkor szerezték meg a novíciusok a tatai rendház, ill. konviktus számára a német kórház otthagyt fogorvosi rendelőjének teljes felszerelését.

Rövidesen eltűnt ezután az utolsó német és magyar katona, és megjelent az első orosz katonai őrs, majd az orosz csapatok. A rendház konviktusi részét és a gimnáziumot rendezték be kötözőnek és kórháznak. Azért ettől kezdve orosz sebesülteket hordtak a novíciusok. Győr felől sok és igen súlyos sebesültet hoztak, főleg a gimnáziumba.

Aztán nagyon sok teendő várt a novíciusokra, mert a legutolsó bombázás megint sok kárt okozott, ugyanis 11 bomba esett a házra és annak területére. – Ezenfelül újból és újból kirendeltek bennünket robotmunkára is a házkörüli munkán felül.

Az orosz katonák bevonulása után egy ideig senki sem mert kimozdulni a házunkból, legkevésbé az egy-két házi alkalmazott. Megint csak a novíciusok közül néhányan nagy fehérnemű-kosárral mentek a magiszter kíséretében reverendásan a távolfekvő pékhez kenyérért, majd kétkerekű kis kocsival burgonyaért és egyebekért. Dombnak menve elől két novícius húzta, hátul a magiszter tolt a kocsit. S amikor így elmentünk a messzi vasútállomás felé eső malomba lisztért, meg is jegyezte a huncut molnár: „No, eddig az igazgató úr egy feketével hajtott el előttünk a vasútállomásra, most látom, már két feketéje van.”

A tavasz beálltával újabb munkát kaptunk. Naponkint kijártunk a rendház külső kertjébe dolgozni, mert nagyon fontos volt ellátás szempontjából, hogy a nagy kert termeljen a konyha számára.

Közben a rendi elöljáróság megint avval a gondolattal foglalkozott, hogy a novíciátust a rendi birtokra, Göllére vagy Mernyére helyezze, mert Tatán a konviktus miatt nem maradt hely a novíciátus számára. Azonban hamarosan kitűnt, hogy a rendi birtokon akkor már olyan volt a helyzet, hogy oda

noviciátust nem lehet helyezni. Ezért felmerült az a gondolat, hogy Kanizsára, a rendház mellett lévő zeneiskola épületébe kellene vinni a noviciátust. De mindazok, akik ismertlék ezt az épületet, a noviciátus számára alkalmatlannak találták. A váci rektor viszont amellett volt, hogy a régi noviciátus összes helyiségét foglalják le egy ott fölállítandó konviktus számára. Azért ha mindenáron Vácra akarják visszavinni a noviciátust, átengedik e célra az ún. apácaépület² egyik részét. Ezt viszont a magiszter tartotta képtelenségnek, mert ott a folyosó egyik részében a noviciátus lett volna, a folyosó másik részében a női cselédek laktak volna. Végül is a rendi előljáróság úgy döntött, hogy a noviciátus visszamegy Vácra, és ott az oratórium melletti szoba a noviciusoké lesz, az a mellett lévő lakás pedig a magiszteré; a klauzúra ajtó a magiszter szobaaajtaja és a régi dormitórium-ajtó közé kerül.

Amíg ezek a tervezetések folytak, végre május 14-én újból megkezdjük a noviciátusban a tanítást, amely március 19-e óta, tehát körülbelül két hónapig szünetelt. Július 16-ig tanítottunk. Ekkor volt a vizsga, amelyen a Tatában lakó Biró Imre asszisztens úr elnökölt. Ő nagyon meg volt elégedve a tanulmányi eredménnyel, pedig a magyar provinciánk történetében kevés olyan nehéz és küzdelmes tanéve volt a noviciusoknak, mint amilyen ez az 1944/45-iki volt.

A vizsga után minden gondunk az volt, hogyan kerülhetünk vissza Vácra. A tatabányai vasútállomáson akkor még nem lehetett csomagot föladni. Azért egy napon kigyalogoltunk Dunaalmásra abban a reményben, hogy a Dunán hajóval eljutunk Vácra, vagy legalább az ottani vasútállomásra Budapestre. Azonban mindkét mód lehetetlennek bizonyult. Végül is az egyedüli járható út az volt, hogy aug. 6-án délután egy amúgy is Budapestre menő traktor pótkocsijára raktuk holmijainkat, amely tele volt nyers, föl nem dolgozott állatbőrökkel, mi pedig az állatbőrök tetején helyezkedtünk el. Hajnalban döcögött be velünk a traktor a romokban heverő, kiégett Budára, majd a Nyugati pályaudvarnál rakott le bennünket. (3000 pengőt fizettünk a szállításért.) A pályaudvarnál már feladhattuk csomagjainkat Vác felé. Majd magunk is vonatra szállva aug. 7-én értünk Vácra. A vasútállomásról cserkész kocsin, többszörös menetben a rendházba szállítottuk holmijainkat.

Régi otthonunkba érkezve láttuk, milyen gondviselészerű volt, hogy elkerült a noviciátus egy időre Vácról. Amíg ugyanis távol voltunk, Vác visszafoglalása előtt egy nehéz gránát vágódott be a távollevő noviciusok szobájába, és ott felrobbanva néhány noviciátusi ágyat és egyebet tönkre tett. És mivel ez éjjel történt, aligha maradt volna az ott alvó noviciusok közül egy is életben. Ezért most kétszeresen is hálát adtunk a jó Istennek, hogy – ha sok viszontagság után is –, de mégis épségben, egészségesen tértünk vissza régi otthonunkba.

Aug. 28-án a beöltözött 9 novicius közül 7 az egyszerű fogadalommal zárta le a páratlanul viharos noviciátusi évet. Azért csak 7, mert az egyik noviciust

² A rendház konyháján dolgozó Szalvátor-nővérek háza a rendház udvarán.

még a visszavonuló magyar katonaságnál főhadnagyi rangban lévő bátyja vitte magával Németországba. A másik novícius pedig sehogy sem tudott beilleszkedni társai közösségébe, azért, mihelyt vonattal Tatáról elutazhatott haza, Pécsre, hazament.

Az 1945/46-ik noviciátusi évben rektorunk Szita Imre, a magiszter a régi, promagiszter Benke Imre. Beöltözött 3 novícius, akik közül egy a beöltözés után rövidesen átment a váci szemináriumba, de ott sem volt maradása.

Ez a noviciátusi év nagyon nyugodt, csendes és békés volt. Azonban háború után lévén csak az ellátás körül voltak nehézségek nálunk is, mindenütt is. Így nagyon kevés volt megint a fűtőanyag, a fa. Amikor aztán a rendi birtokról kapott a váci ház fát, a fa útközben alaposan megdézsmálva – egy vagonban 150 mázsából 56 maradt – a váci vasúti állomásra érkezett, mi magunk hordtuk ki azt a vagonokból, odahaza mi magunk fűrészeltük és daraboltuk föl, nemcsak önmagunk, hanem részben a konviktus számára is.

S minthogy az egy-egy személyre kiutalt fa mennyiségével nem tudtunk volna szobánkat kellő hőfokra fűteni, azért a régi noviciátus legkisebb szobájában, a volt betegszobában húzódott meg a magiszter a két novíciussal. Ez volt hármunk számára a melegebb idők beálltaig három ágygal, három asztallal a közös nappali, a közös hálószoba és a tanterem.

Közben nemcsak a szokott noviciátusi munkát végeztük, hanem nagyon sok törött ablakot ragasztottunk be papírral. A váci rendház és gimnázium területén ugyanis bomba, akna és ágyúlövedékből kifolyólag 8 robbanás zúzta be az ablakokat. 2164 ablakszem várt beüvegezésre. És minthogy nemcsak nálunk volt rengeteg törött ablak, hanem másutt is, ezért aránylag kevés ablaküveget lehetett venni. Hiába használtuk föl a képek és érettségi tablók üvegeit is, az ablakok beüvegezéséhez még mindig sok száz törött ablakon süvített be a téli szél. Ezeket ragasztottuk be hárman papírral.

Erről az évfolyamról még csak azt említjük, hogy az egyszerű fogadalom után ha nem is azonnal, de később igen, a két növendék közül az egyik visszament az erdélyi provinciába, mert szülőföldje, Nagykároly a háború után visszakerült az erdélyi provinciához, amelynek jelenleg ő a legfiatalabb tagja.³

Az 1946/47. noviciátusi évben az előjárók személyében nem történt változás. Aug. 27-én hat, szept. 18-án egy novícius öltözött be. Ezek közül elment egy.

Ezt a noviciátusi évet is, mint az előzőt zavartalanul kezdtük meg, de mindjárt ősszel szomorúságot okozott mindnyájunknak Lőrincz Gábor halála, aki sokunknak volt magisztere.

Aztán nem kis gondot hozott Tomek provinciális úrnak 1946. okt. 24-én érkezett üzenete, hogy ti. megjött Rómából az engedély a noviciátusnak Vácra Budapestre, a Cassiciacumba való áthelyezéséhez.

Ettől kezdve a magiszter ismételten Budapesten és ott, a Cassiciacumban járt, hogy a költözködéssel járó problémákat megtárgyalhassa, és hogy a

³ Uhár József.

Cassiciacum minden helyiségének alpméretét fölvehesse. Odahaza, a noviciátusban is pontos méretet vett az egyes átköltöztetendő bútorról, mert már Vácott akarta megcsinálni a pontos tervet arra vonatkozólag, hogy melyik szobába melyik bútor és maga a bútor egy-egy szobában hová kerüljön. De bárhogy forgattuk és cserélgettük a cassiciacumi és a noviciátusi méreteket, mindenképpen szűknek, túlságosan szűknek találtuk a Cassiciacumot. Nem is volt csoda, mert az néhány rendtag számára és azok számára is csak nyaralónak épült és nem állandó lakóhelyének. Ezért már eleve sok mindent Vácott kellett hagynunk a noviciátusi felszerelésből. Így könyvtárunk legnagyobb részét, amelyet ezért a váci könyvtárban helyeztünk el. A Cassiciacumba csak két könyvszekrényben vittünk tankönyveket és lelki olvasmányokat. A három harmóniumunk közül is egyet hoztunk a Cassiciacumba stb. stb.

Május 29-én a Provinciális úr újabb hírral jött látogatóba. Ti. azzal, hogy a noviciátusnak a Cassiciacumba való költözése után Vácott studium lesz a nem érettségizett rendi növendékek számára olyanformán, amint az valamikor Kecskeméten és Rózsahegyén volt.

1947. jún. 26-án végre megkezdhattuk a Cassiciacumba való költözködést. Az első szállítmánnyal a magiszter ment és néhány novicius. A noviciusok másik része a promagiszterrel Vácott maradt, hogy a következő alkalmakkor fölrajkják az autóra az átköltöztetendő holmikat. Június 27-én és 28-án jöttek a következő szállítmányok. Júl. 2-án az utolsó szállítmánnyal érkezett meg a noviciusok másik része. A promagiszter pedig Vácott maradt. Így július 2-án volt megint először teljes létszámban együtt a noviciátus. Ezért így együttesen kicsi oratóriumunk oltárának dobogóját körülterdelve Te Deummal adtunk hálát költözködésünk nem könnyű, de mégis szerencsés lefolyásáért. Ugyan-így kezdtük Veni Sanctéval másnap úttörő életünket a Cassiciacumban. Az orációinkat is így végeztük, mert sem térdeplőink, még kevésbé padjaink nem voltak. Az oltár dobogóján 7-en éppen elfértünk, ha aztán vendégünk is volt, – ahogy valóban volt is – akkor egyikünk a pusztá padlón térdelt.

Ez a helyzet csak akkor változott, amikor az egyik novicius azon ládák deszkáiból, amelyekkel ideköltöztünk, megcsinálta azokat az apró térdeplőket, amelyekből néhányat még most is használunk a noviciátusban.

Ugyancsak az említett novicius csinálta azokat a kis képkereteket, amelyekbe Calasancius atyánk *Dicta salutaris*-i⁴ kerültek. Ezeket egy másik novicius írta, ill. rajzolta. Velük a lépcsőházat díszítettük.

A kis keresztúti képeink számára is ez a novicius készítette a képrámákat. Ezt a keresztutunkat aztán egy ferencrendi atyával áldattuk meg, hogy keresztutunk fölállítása szabályszerű legyen.

Meg kell említenünk, hogy Tomek Vince provinciális úr nemcsak ideérkezésünk első napján, hanem augusztus végéig minden vasárnap meglátogatott bennünket. És soha sem jött üres kézzel. Mindjárt az elején elhozta azt a szép kelyhet és később azt a cibóriumot, amelyeket most is használunk a főnti

⁴ Üdvös mondásai.

kápolnában. Augusztus vége felé a Provinciális úr aztán Rómába utazott az egyetemes káptalanra, melyen Generálissá választották.

Walter asszisztens úr is többször meglátogatott bennünket kezdettől fogva.

[A budapesti noviciátusi rendház krónikája]

1947. aug. 1-én érkezett a Cassiciacumba a provinciális leirat, amely szerint a Cassiciacum önálló rendház, amelynek rektora a magiszter, házgondnok Koczun Jakab, aki az alsó gazdaságunkat is vezette, azért később a Hangya utcai házunkban lakott. A novíciusok száma ekkor 6.⁵

Körülbelül ugyanazon idő tájban érkezett a fővárosi előljáróságtól az értesítés, hogy azok a Duna jobb parti telkek, amelyek eddig a Budapesti Piarista Rendház nevéen voltak (és itt felsorolja az ingatlanok helyrajzi számait), a Budapesti Piarista Újoncnevelő Rendház (Budapest. XII. Költő u. 40/B) nevére íratlak.

Ebben az időben az iparosok még mindig nem voltak készen az átalakító és javító munkákkal, de nem is dolgoztak rendszeresen. Csak időnként jelent meg egy-egy közülük.

Mínthogy nem volt mosókonyhánk számára hely, sem hozzávaló személyzetünk, fehérneműnk a budapesti rendházban mosták. Magunk vittük oda és magunk hoztuk vissza. Mivel odafönn akkor még alig voltak kereskedések, minden bevásárlást odalenn kellett eszközölni. Akárhányszor akkora csomagokkal jöttünk vissza a városból, hogy velük nem szállhattunk villamosra. Gyalog mentünk le, gyalog jöttünk föl.

Egyébként is minden nagyobb ünnepen, a nagyheti szertartásokra, a konferencia beszédekre a budapesti rendházba mentünk. Ilyenkor is többször gyalog.

A már említett asztalossághoz értő novícius sok költségtől mentette meg rendházunkat. Sok mindent és igen ügyesen csinált akkor, amikor megfelelő iparost nem tudtunk volna szerezni. Házinyulaink számára is ő csinált ketrecet azon ládák deszkáiból, amelyekkel Vácról ideköltöztünk.

Még a berendezkedésnek és főleg a ház körüli és kerti munkáknak csak egy kis részét végeztük el, amikor már itt is volt a 8 napos lelkigyakorlatnak, majd a fogadalomtételnek az ideje. Mindkettőt a magiszter vezette, ill. vett ki. Augusztus 28-án öt novícius tett egyszerű fogadalmat, szept. 19-én pedig egy, mert az később öltözött be.

Az 1947/48. noviciátusi évben is csak két tagja volt a noviciátusi házunknak a novíciusokon kívül: a házfőnök-magiszter és Koczun Jakab, aki kezdettől fogva házgondnokunk volt és az alsó gazdaságunkat is vezette, s mint ilyen, később lent, a Hangya utcai házunkban lakott. A novíciusok száma 14 volt, akik közül az év folyamán ketten eltávoztak.

⁵ A lap alján Léh István jegyzete: „Tomek Vince provinciális úr 1947. aug. 1-én kelt 940/1947. sz. rendeletével lett önálló ház a Noviciátus.”

Mint hogy a novíciusok száma megduplázódott, nem volt elég felszerelésünk. Ezen a Provinciális úr nagylelkűen kisegített bennünket. A másik bajon már nehezebben lehetett segíteni, ti. a Cassiciacum szűk volt ennyi növendék számára. a 14 novíciust csak úgy tudtuk a dormitóriumban elhelyezni, hogy emeletes ágyakat állítottunk fel. Így meg állandó panasz volt, hogy ez zsúfolt és főleg, hogy kevés benne a levegő, mert a cassiciacumi szobák alacsonyak voltak.

A villanyvilágításunk is csak ebben az évben, szept. végén lett teljesen kész. Addig gyertyával világítottunk több szobában.

Az iparosok még októberben is dolgoztak. Akkor kezdtek néhány helyiségben cserépkályhát rakni, mert a Cassiciacumban nem voltak kályhák, hisz nyaralónak épült.

Október 3-án egy novíciust kellett a magiszternek a belgyógyászati klinikára vinnie. A klinika akkori tanársegédje, Dr. Kollai István hamar végzett a novíciussal, ellenben a rossz színben lévő magisztert alaposan megvizsgálta, Röntgen-vizsgálatot végeztetett és gyomorfekélyt állapított meg. Ez az utóbbi évek sok küzdelmének volt a folyománya, és utóbb ezen felül még három ízben kiújult.

A tanársegéd úr a magiszter számára szigorú fekvést és diétát rendelt. S amikor a magiszter arra hivatkozott, hogy ezt az előírást nem tarthatja be, hisz egyedül vezeti a noviciátust, a tanársegéd úr azonnal bement a rendházba Sík Sándor provinciális-helyetteshez, aki aztán nemcsak Miskolczy Kálmánt küldte ki a Cassiciacumba, hanem a diéta megtartásához szükséges nyersanyagot is.

Miskolczy Kálmán aztán nov. 27-ig volt a magiszter segítségére és ezalatt a novíciusokkal megtartotta az év eleji 8 napos lelkigyakorlatot is.

Okt. 12-én Walter generális asszisztens meglátogatta a noviciátust, 26-án pedig az újonnan megválasztott Generális atya, Tomek atya, aki legelső generális fénypépet a noviciátusnak ajándékozta.

Nov. 20-án, az utolsó látogatása alkalmával a Generális atya hivatalosan megállapította a Cassiciacumban a klauzúra határait.

Nov. 29-én érkezett hozzánk az ideiglenesen megbízott promagiszter, Diósi Géza, aki aztán a noviciátusi év végén fölmentését kérte a promagiszteri teendők alól.

Nov. végén fejezték be az iparosok a Cassiciacumban az utolsó átalakító munkát.

Dec. 24-én egész napi vendégünk volt az új Provinciális úr, Sík Sándor. Csak a karácsonyfa ünnepélyünk után tért vissza a budapesti rendházba.

1948 február végén kapta meg a noviciátus kápolnája hivatalosan a titulusát: „a Regina Scholarum”.

Augusztus 19-én érkezett meg Szőnyi László, aki a beteg és ezért Kecskemétre helyezett Koczun Jakab házgondnokunk[at váltotta], és az alsó, Hanygya-utcai gazdaságunk vezetője lett.

E noviciátusi évben a novíciusok egészségi állapota lényegesen rosszabb volt, mint az előző években. Egy novíciuson vakbél operációt hajtottak végre a Rókus-kórházban. Egy másik novícius makacs bőrbaját sem a bőrgyógyász egyetemi magántanár, sem a bőrgyógyászati klinika hosszas gyógykezelése sem tudta meggyógyítani, ellenben tökéletesen és véglegesen kigyógyította a budai füvesasszony teájával végzett kúra. A rossz térdelési viszonyok miatt két novícius térdeit hosszú ideig kellett klinikailag gyógyítani. De ezen felül is voltak más betegeink is.

Az 1948/49. noviciátusi évben új promagiszterünk Szoboszlay András. A házfőnök-magiszter és házgondnokon kívül házunk tagja még Diósi Géza, aki a Keller-féle házban lakott, és zugligeti kisegítő lelkész. A novíciusok száma 9, akik közül egy kilépett.

Ezt a noviciátusi évet szomorú szívvel kezdtük iskoláink államosítása miatt. De év közben is telve voltunk aggodalommal bizonytalan jövőnk miatt. Még az volt a jó, hogy fiataljaink ezt nem érezték annyira, mint mi, öregek. Nagyon sokat és mindig jókedvűen dolgoztak. Ez évben is, miként a Cassiciacumba való költözködés óta, délelőtt is, délután is tanítás, illetve tanulás után 1-1 óra fizikai munkát végeztek a ház körül és a kertben. Egyébként is zavartalanul dolgoztunk.

Szept. elején a sportpálya öltöző terméből kápolnát létesítettünk az egyházi hatóság engedélyével. Itt vasár- és ünnepnap legtöbbször Szőnyi László misézett, aki az év folyamán Szoboszlay András promagiszterrel együtt a Szabadság-hegyi plébániatemplomban is igen intenzív pasztorális munkát végzett.

Május 3-án a Provinciális úr magához kérte az összes házfőnököt. Az összejövetelen az a vélemény alakult ki, hogy minden ház minél előbb tartson rendkívüli házi gyűlést, amelyen kérjük a Generális atyától a tartományi káptalan elmaradását, mert annak megtartását a mai körülmények között nem tartjuk időszerűnek. A Cassiciacumban mi ezt a rendkívüli házi gyűlést még aznap este megtettük.

Jún. 17-én a villám belecsapott a Hangya-utcai házunkba. Különösebb kárt nem okozott, csak a szobájában tartózkodó házgondnokunk rádiójának vezetékeiből csaptak ki méteres lángok.

A nyár folyamán a novíciusok ismételten bementek a budapesti rendházba, hogy segítsenek a rendháznak a gimnázium felé eső részén a IV. emelet kiürítésében, amelyet az állam foglalt le.

Körülbelül 1½ évi itt-tartózkodásunk során még ez évben is háromszor ki kellett hívni a tűzszerészeket, pedig az előző évben is itt jártak már, hogy tegyék ártalmatlanná az itt talált háborús lövedékeket, kézigránátokat, aknákat. Ezek között a legveszedelmesebb volt egy 300 töltetű telepített akna, amelyet a novíciusok a sövénykerítésben találtak.

Végül megemlíti, hogy az ez évi novíciusok fogadalmi formulájának szövege megváltozott. A papságnak a katonáskodás alól való mentessége ugyanis megszűnt, ezért a novíciusok „*usque ad tempus servitii militaris*” [a katonai szolgálat idejéig] tettek fogadalmat.

1949/50-ben 13 novícius öltözött be, akik közül 6 elment. Tehát föltűnően sokan. Ennek magyarázata az, hogy ezek már az államosított iskolákból jöttek, amelyekben más szellem uralkodott, mint a piarista iskolákban. Aztán az iskolán kívüli életben is már nagyobb volt a nyugtalanság, mint azelőtt.

Dec. 22-én megjelent nálunk két fővárosi tisztviselő azzal, hogy a sporttelepet a rajta lévő épülettel együtt a főváros veszi át, azért az ottani kápolnákat ki kell üríteni. A kiürítést a novíciusok el is végezték.

A tél beálltával éreztük, hogy intézetünk még ebben az évben sincs tökéletesen fölszerelve. Négy helyiségben még mindig nincs kályhánk, és ahol van, ott is csak hiányosan lehet fűteni, főleg ha hideg szél fúj. Ez pedig itt, fönna hegyen, elég gyakori. Volt nap, amikor a novíciusok egész nap fűtöttek egyik szobájukban ilyen szélfúvás idején, és +8 °C-nál nem ment följebb a szoba hőmérséklete.

Mégis a nehézségek közepette is igen szépen dolgoztak minden irányban a novíciusok egészen május végéig. Ekkor egyszerre gyötrelmes napok következtek. Megkezdődtek a szerzetesek és szerzetesnők szétszóródásai, és hirtelenül be kellett fejezni ezt a noviciátusi évet.

Június 19-én tette le a hét novícius az egyszerű fogadalmát a házfőnökmagiszter kezébe. Utána hazamentek hozzátartozóikhoz, várva a helyzet jobbra fordulását és az előjáróság további intézkedését.

Egy szombat este, júl. 8-án kaptuk a főváros rendeletét, hogy júl. 10-e, hétfő estéig ki kell üríteni a Cassiciacum épületét. Tehát erre tulajdonképpen csak egy nap állt rendelkezésünkre.

Néhány pesti rendtag és néhány kalazantíner segítségével kapkodva mindent lehordtunk a Hangya-utcai házukba, és legnagyobb részben az ottani istállóban halmoztunk össze mindent. Eközben nem egy holmink tönkrement.

Az egyház és az állam kiegyezése után a noviciátus bútorzatának legnagyobb része Kecskemétre került. Minthogy ezt az intézkedést is gyorsan kellett végrehajtani, tévedésből a noviciátus amúgy is kevés könyveinek egy része a bútorokkal Kecskemétre került. A könyveknek csak egy részét kaptuk vissza.

Az 1950/51. évünk azzal kezdődött, hogy szept. első napjaiban lehoztuk a Hangya utcai épületünkéből a Váci utcai rendházunkba a noviciátus megmaradt fölszerelését. A IV. emeleten a Kalazantinum néhány szobáját kaptuk meg a noviciátus céljaira, ahol az egyik szobát aztán magunk festettük ki.

Szept. 12-én négy novícius öltözött be. Új promagiszterük Szőnyi László lett.

Ez a noviciátusi év egészen zavartalanul, minden föltűnőbb esemény nélkül folyt le.

Az 1951/52. noviciátusi évben szept. 12-én is csak egy novícius öltözött be.

Ez az évünk már lényegesen nyugtalanabb volt az előzőnél. Már decemberben jött a rendelkezés, hogy hogy a jövő hónapra ki kell üríteni az egész IV. emeletet. Ezért jan. 3-án leköltöztünk a III. emeletre, ahol két szobát kapott a noviciátus: egyet a magiszter, egyet a novícius részére. A IV. emeleten az

egészen újonnan berendezett és szép mozaikképpel díszített kalazantinumi kápolnát is ki kellett üríteni, és helyette az I. emeleten, a volt provinciális fogadószobában szegényes kápolnát berendezni a Kalazantinum és a noviciátus számára.

Az 1952/53. noviciátusi évben is csak egy novícius öltözött be szept. 12-én.

Ez az évünk az előzőnél is nyugtalanabb volt. Már febr. 19-én közölte velünk a Provinciális úr, hogy a Váci-utcai rendházunkat végleg el kell hagynunk.

Ápr. 23-án részt vettünk Schütz professzor úr szép temetésén.

Júl. 10-én kezdődtek meg a Váci utcai rendházból a Mikszáth K. téri házba való hurcolkodások. Közben a noviciátusnak rövid időre a III. emeletről az I. emeletre kellett hurcolkodnia.

Aug. 17-én került sor a noviciátus hurcolkodásának megkezdésére a Mikszáth téri ház IV. emeletére.

Aug. 20-án volt az első szentmise a Mikszáth téri házunk V. emeletén. Ezt a provinciális úr mutatta be, és ő tartotta a szentbeszédet is.

Aug. 27-én volt Kalazancius atyánk ünnepének utolsó és egyben felejthetetlen szép megünneplése az Eskü téri kápolnánkban. A Provinciális úr beszélt.⁶ A kápolna tömve volt hívőkkel. Ezt a kápolnát minden fáradozása dacára sem tudta megmenteni számunkra.

Ugyanezen a napon volt először együtt a rendház minden tagja a Mikszáth téri ebédlőnkben.

1953/54. aug. 27-én volt az V. emeleti kápolnában az első beöltöztetés. Két novícius öltözött be. Szept. 13-án pedig itt volt az első fogadalomtétel, amelyet az 1952/53. évi novícius tett le.

Okt. 18-án áldotta meg a Provinciális úr az I. emeleti kápolnát szentmise és szentbeszéd keretében.

Az V. emeleti kápolnában a keresztutat egy ferencrendi atya nov. 13-án áldotta meg. Ezzel lett a keresztutunk fölállítása hivatalosan is érvényes, és csak ezután lehet ezen ájtatosság elvégzésével az engedélyezett búcsúkat elnyerni.

Dec. 15-én lépett érvénybe az egész rendházban, tehát a noviciátusban is a pápai klauzúra.

E télen kétszer is elfogyott a rendház szene, ezért a gimnáziumban szén-szünet volt. A noviciátusban azonban zavartalanul tanítottunk.

Az 1954/55. noviciátusi évben csak két novíciust lehetett felvenni, jóllehet volt fölvételre alkalmas más pályázó is. Ugyanis ezen tanévtől kezdve már nem lehetett a gimnáziumunkban 4 párhuzamos osztály, és ezért mostantól kezdve a rendi növendékek létszáma nem haladhatja túl a 14-et.

Az I. emeleti kápolnában most volt az első beöltöztetés.

⁶ A beszédet valójában Balanyi György mondta. Vö. *Historia Domus Pestiensis II* (1864–1961): PMKL, Budapesti Rendház levéltára, Régi (1950 előtti) korszak (II.9.a), Libri, n° 13, p. 541.

Március elején készült el folyosónkon a klauzúra ajtóval a válaszfal, amely folyosónkat elválasztja a folyosó többi részétől. Azóta a noviciátus csöndesebb és zavartalanabb.

Az 1955/56. noviciátusi évben eddigi promagiszterünk, Szőnyi László budapesti házfőnök, Rokka Pál pedig, a budapesti ház volt rektora a noviciátus [ház]főnöke. A novíciusok száma ez évben 3.

Ez év őszétől kezdve a novíciusok a Provinciális úr megbízásából gondozzák a magiszter vezetése alatt a rendi sírokat. Ezt már Vácott is megtettük, nem csak Budapesten, de magánbuzgóságból. A rendi sírok gondozásának célja a testi mozgáson, tehát egészség ápoláson kívül, a kegyeletes lelkiületnek fejlesztése és ébren tartása növendékeinkben.

Az 1956/57. évre megint csak két novíciust lehetett fölvenni, pedig most is lett volna még egy fölvetelre alkalmas pályázó, aki aztán amerikai noviciátusba ment át.

Az 1956. év őszi politikai eseményei a noviciátus életét is alaposan megzavarták. Ezek miatt és az ezek nyomán szükségessé vált munkák, javítások és takarítások miatt a tanítás körülbelül egy hónapig szünetelt.

Az 1957/58. noviciátusi évben két novícius öltözött be, akik közül egy kilépett.

Ebben az évben a rendtörténetet az eddigi heti 2 óra helyett, heti három órában tanítja Balanyi asszisztens úr.

Febr. 13-án kelt rendeletével a Provinciális úr megszünteti a gyorsírás tanítását a noviciátusban. Ezzel az intézkedéssel egy korszak zárult le, mert a gyorsírás nagyon régóta rendes tárgy volt a noviciátusban. A gyorsírás magyar történetében a piaristák igen fontos szerepet töltek be. A gyorsírás tanításában is kezdetben a piarista gimnáziumok vezettek.

A Provinciális úr elrendeli, hogy a novíciusok a rend egyetemes történetén kívül tanulják a magyar rendtartomány történetét is. Minthogy azonban Balanyi György asszisztens úr ezen a címen még egy heti negyedik órát is kért a rendtörténet tanítása számára, ezt az intézkedést nem lehetett végrehajtani. Hisz eddig is folyton az volt a panasz, hogy a novíciusok tanulás dolgában túl vannak terhelve, ezért nem növelni, hanem csökkenteni kellene a heti órák számát.

1958/59-ben is két novícius öltözött be, akik közül egy kilépett, de a megmaradt is minden szempontból igen gyöngé. A Kalazantinumból el is küldték. Ez évben Személyi József személyében megint kaptunk promagisztert.

1959/60-ban három novíciusunk van. Ez évben némi zavart okozott, hogy a magiszter gyomor- ill. nyombél fekélye negyedszer is kiújult. S mivel belső vérzése is volt, azért az ilyenkor szokásos négy hét helyett most tíz hétig kellett fekdnie. (Ezalatt aránylag kevés órát mulasztott, mert most is, mint az előző gyomorfekély-betegségnél a novíciusok körülülték ágyát, és úgy tanított.)

Ezen év nyarán körülbelül 10 év után az utolsó holmink is visszakerül a Hangya utcai helyiségeinkből.

Az idei novíciusok külön provinciálisi dicséretet kaptak, mert igen sok novíciatusi jegyzetet készítettek és gépeltek utódaik számára.

1960/61-ben 3 novícius öltözött be, akik közül egy nem bízott abban, hogy az egyetemi tanulmányokat el tudja végezni, ezért hazament.

Márciusban az igen súlyosan beteg rektorunkat, Rokka Pált kórházba kellett szállítani. Eddig ő tanította a novíciatusban a görög és német nyelvet. Most a rendi elöljáróság a két nyelvnek tanítását megszüntette a novíciatusban.

1961/62-ben a továbbra is nagyon beteg Rokka Pál helyett Nagy Miklós lett a novíciatus rektora. Ez évben csak egy novíciusunk volt.

A második félévben Személyi József a Provinciális úrtól kérte a promagiszteri teendők alól való fölmentését.

Augusztus végén leiratban kéri a Provinciális úr, hogy a jövőben a magiszter vezesse be a novíciatusban a hetes rendszert, vagyis az egyik héten a magiszter, a másik héten a promagiszter végezze a novíciusokkal a fontosabb teendőket.

1962/63-ban az új promagiszterünk Benkő Andor, a novíciusok száma pedig 3.

Minthogy Balanyi György professzor úr, aki az 1950/51. tanév óta a rendtörténetet tanította a novíciatusban május 5-én meghalt, azért a rendtörténet tanítását a promagiszter vette át.

1963/64-ben történt meg az, ami már évek óta nem fordult elő, ti. sem aug. 27-én, sem szept. 12-én nem volt novícius beöltözés. Csak Sík Sándor provinciális halála utáni napon, szept. 29-én öltöztetett be egy novíciust Albert István provinciális úr. De ez az egy novícius sem bírta sem egészségileg, sem tanulmányilag a mi életmódunkat, azért elhagyta a novíciátust.

1964/65-ben Nagy Miklós rektorunk helyébe Léh István lépett prézes-magiszteri minőségben. Akkor a novíciusok száma kettő. Ezek egyike kezdettől fogva ingadozott hivatásában és végül is elment. Ezt megelőzőleg még mandulaoperáción esett át.

Ezen novíciatusi év első felében, vagyis 1964-ben fizettünk utoljára lakbért a Hangya utcai volt házunkban lévő lakásért, mert 1965-től az ÁEH birtokába ment át.

1965/66-ban hat novícius öltözött be, akik közül kettő mindjárt az év elején elment.

Minthogy a novíciatus ablakai már évek óta rosszul zártak, és gittelésük is nagyrészt leesett, ezért a nyáron magunk tömitettük légszigetelő szalagokkal, és magunk gitteltük azokat.

A Provinciális úr rendeletének megfelelően ez évben leltárt készítettünk a novíciatus felszereléséről.

Ez évben is ki kellett vételni az egyik novícius manduláit.

1966/67-ben két novícius öltözött be. Ezek egyike egészségi okokból elment, de a másik sem egészséges. Még a novíciatusi év végén is rendszeresen gyógykezelésre járt.

Júniusban az ÁEH hivatalosan látogatta a rendházat és a noviciátust is.

1967/68. noviciátusi évtől kezdve Benkő Andor a novíciusok magisztere, Léh István a noviciátusi ház prézese.

A novíciusok ez évtől kezdve vasár- és ünnepnapon a szentbeszédet a Kalazantinum növendékeivel együtt hallgatják az új miserend szerint.

Szept. 9-én sürgős kimutatást kellett készíteni az ÁEH számára növendékeinkről, tehát a novíciusokról is.

Szeptember 30. estétől az imádságok új rendje szerint végezzük orációinkat.

Nov. 28-án vonul be Szegheő József novícius katonának. Ez fordulópontot jelent a noviciátus, sőt a magyar provincia történetében. Ő az első növendékünk, aki katonai szolgálatot teljesített.

Jan. 19-én nevezi ki a Provinciális úr Kincs Lajost promagiszternek.

Ápr. 30. óta használjuk orációinkban az új *Liber precumot*.

Jún. 12-én érkezett rendházunkba P. Laureanus Suárez generális atya Sántha György generálisi asszisztens kíséretében. Másnap noviciátusunkat is meglátogatta.

Aug. 1-én kezdte meg működését a noviciátusban az újonnan kinevezett promagiszter, Sóczó Ferenc.

Az 1968/69. évre négy novícius öltözött be, akik közül kettőt szept. 18-án behívtak katonának.

E tanévtől kezdve a novíciusok hivatalosan is tagjai a Kalazantinum Hittudományi Főiskolának, és mint ilyenek leckekönyvet kapnak, és teológiát is tanulnak. Mindez azért történik, hogy a Rend hamarabb küldhesse a növendékeket az egyetemre. Így a növendéki idő kilenc évről hétre csökkent.

Ebben az évben megint rendes tantárgy lett a noviciátusban a német nyelv.

Az év folyamán a polgári légoltalmi tanfolyamon valamennyien részt vettünk.

A nyáron a klauzúra falát és két ajtót házilag befestettük.

1969/70-ben egy novícius öltözik be aug. 27-én, aki aztán okt. 29-én bevonul katonának. Viszont okt. 31-én, kétévi katonai szolgálat után öltözik be két novícius, akik részt vettek az 1968. évi katonai akcióban Csehszlovákiával kapcsolatban.⁷

A noviciátus folyosóján pingpong-asztalt állítottunk fel.

Nov. 30-án, advent 1. vasárnapján kezdődött meg az új liturgikus formában végzett misézés és ettől fogva vasár- és ünnepnaponként a 10 órás szentmisén az I. emeleti kápolnában novícius ministrál.

Ápr. 20-án érkezett meg rendházunkba Rómából P. Laureanus Suárez generális úr Sántha György generális asszisztens kíséretében, aki a noviciátust is meglátogatta.

Ez évben egy régi barokk Mária szobrot kaptunk, amelyet szakszerűen restauráltattunk.

⁷ Szegheő József és Keresztes András.

1970/71. aug. 8-án öltözött be kétévi katonai szolgálat után két novícius, viszont az előző évi két novíciusnak a próbaéve csak nov. 1-én jár le, tehát egy darabig párhuzamosan két évfolyam novícius volt együtt.

Ápr. 30-án temettük Szentgyörgyi András rendtársunkat, aki pár év óta a noviciátusban a rendtörténetet és a szerzetesség történetét tanította. Tárgya-inak tanítását a magiszter vette át.

Az idei novíciusok már csak ötnapos lelkigyakorlattal készülnek az egyszerű fogadalom letételére, mert az új rendelkezés szerint a novíciusok a noviciátus előtt is, a végén is nem 8, hanem 5 napig tartó lelkigyakorlatot végeznek.

1971/72-ben a novíciusjelöltnek az új előírás szerint a beöltözés előtt bizonyos időt posztulánsként kell eltöltenie. Ezért az ez évi jelölt már aug. 18-án megkezdte a posztulátusát és utána, aug. 27-én öltözött be.

Okt. 31-én öltözött be kétévi katonai szolgálat után két növendékünk.

Az ősz folyamán meglátogatta noviciátusunkat az osztrák provinciális egyik rendtársa kíséretében.

Aug. 14-én kezdte meg a jövő évi novíciusjelölt a posztulátusi idejét.

Aug. 26-án megérkezett P. Theophilus López superior generalis Sántha György generális asszisztens kíséretében.

Ugyancsak e napon jelent meg a másik novíciusjelölt katonai szolgálata leteltével.

1972/73. aug. 27-én két novícius öltözött be, és mivel az előző évi novíciusok csak nov. 1-én tesznek fogadalmat, azért az idén megint két noviciátusi évfolyam egy ideig párhuzamosan tölti a noviciátusát.

Máj. 11-én temettük Ohmacht Nándort, a Kalazantinum volt igazgatóját és prézesét, aki hosszú éveken át volt a novíciusok gyóntatója. Mint ilyen, amikor a noviciátus a Cassiacumban volt, ezt a tisztét nagy önfeláldozással végezte. Esős idők idején akárhányszor csatakosan, sárosan, télen pedig havas, jeges és lejtős útszakaszon csak az útszéli bokrokba kapaszkodva, majd négykézláb jött fel hozzánk rendszeresen. Hogy milyen úton kellett neki akkor fölkapaszkodnia, jellemző a magiszter esete, aki abban az időben a lejtős, jeges úton a fogorvoshoz vitt novíciusokat, közben egymás után négyszer elesett, térdén kisebb porcleválást és kisebb ínszakadást szenvedett, azért hetekig fekvődni és 1¼ évig gyógykezeltetni kellett, és mind a mai napig nem tud térdelni.

A nyáron az egyik novícius skarlát betegségen esett át, ami az ő életkorában veszélyes betegség. Azonban ez óvatos orvosi irányítással nyom nélkül elmúlt.

Aug. 21-én kezdte meg négy novíciusjelölt a posztulánsi idejét.

1973/74. aug. 27-én négy novícius öltözött be a régi szertartás szerint, de a szertartás elején a Provinciális úr beillesztette az új szertartást is. A Szentszék utasítása szerint ugyanis a noviciátus elején csak fölvételi szertartás van, a beöltözési szertartás az egyszerű fogadalom szertartásába kerül. – Új promagiszterünk ez évben Pázmándy György.

Mint hogy az idei tanévtől kezdve déli 1 órakor van az ebéd, ezért a noviciátusban reggel 7,20-kor kezdődik az első óra. A 2. óra kezdetétől már együtt haladunk a gimnázium órabeosztásával, hogy az ott is tanító tanárok ütközés nélkül jöhessenek hozzánk tanítani.

Okt. 20-án temettük a novíciusok régi rendkívüli gyóntatóját, Darvasy Mihály gimnáziumi igazgatót.

Ezután két novíciusunk bevonult katonának. A bevonulásokkal fölszabaldult helyek egyikére jött Kecskemérről egy újabb novíciusjelölt, aki mindjárt megkezdte posztulátusi idejét. Őt nov. 27-én öltöztette be a Provinciális úr részben az új, részben a régi szertartás szerint.

E nap volt egyben az első alkalom, amikor liturgikusan főünnepként ültük meg szent Rendalapítónk ünnepét.

Máj. 1-én érkezett meg új generális atyánk [P. Angelus Ruiz] három aszisztensével. A novíciusokat is fölkereste.

Jún. 26-án behívták katonának két évre a nov. 27-én beöltözött novíciust.

Aug. 1-én pedig a jövő évre fölvelt két novícius szintén megkezdte kétéves katonai szolgálatát.

1974/75-ben aug. 25-én öltözött be a kétéves katonáskodás után leszerelt novícius, aki nyáron a Provinciális úr engedélyével gépvezetői tanfolyamot végzett, és így megkapta a vezetői igazolványt.

[Anyagi ügyek]

Áttérve a noviciátus anyagi ügyeire a következőket jelentem:

Amíg a noviciátus Vácott volt, a váci rektornak számolt el havonta a magiszter a noviciátussal, ill. a novíciusokkal kapcsolatos kiadásokról, és a váci rektor fizette ki azokat.

A Cassiacumba való költözésünk után a noviciátus önálló rendház lett, és attól fogva mind mai napig ezeket a kiadásokat Léh István nyugdíjából fődözzük.

A Cassiacumban a főzést egy iparos felesége végezte családja élelmezéséért és ottani szállásukért. Az élelmezéssel, a háztartással és a Hangya-utcai gazdasággal kapcsolatos kiadásokra a házgondnokunk kapta havonta a rendi Központi Pénztárból a szükséges összegeket.

A Hangya utcai házunkban egy vasutas lakott családjával. Ez bérelte a ház körül fekvő ingatlanainkat 1948-ban bekövetkezett haláláig. Ugyanezen évben már a főváros vette kezelésbe ezen ingatlanunk nagy részét a sportpályával és a rajta lévő épülettel együtt. Ugyanezt tette 1950-ben többi ingatlanainkkal és a cassiacumi, valamint a Keller-féle épülettel is. A Hangya utcai épületben is csak egy egyszobás lakást hagytak meg, amelyért a lakbért a noviciátus fizette az 1964. év végéig. 1965-ben ez az ÁEH birtoka lett.

Amikor 1950-ben, szeptember elején a Cassiacumot el kellett hagynunk, a budapesti rendházba költöztünk. Azóta a mi anyagi ellátásunk is a budapesti házfőnök gondjait növeli. A noviciátusban fölmerülő személyi és egyéb

kiadásokat a már említett nyugdíjból fődözzük. A nyugdíjon kívül bevételi forrásunk néha egy-egy adomány, 1959 januárjától kezdve pedig a binálásokból befolyó összegek. Ugyanis a Szentszék rendelkezése szerint minden pap naponta csak egy misestipendiumot fogadhat el. Ha binál vagy trinál, akkor az azért járó stipendiumot a Szentszéktől megállapított célra, nálunk a növendéknevelésre, ill. a noviciátusra kell fordítani. Ezt eleinte a kecskeméti és a pesti rendtagjaink mind meg is tették. Jó néhány év óta azonban csak a pesti rendtagjaink adják a noviciátus pénztárába binálásaiknak stipendiumát.

Az anyagi ügyekkel kapcsolatban végül megemlítem, hogy a Rákoskeresztúri Köztemetőben lévő sírjaink közül hat sírra már síremlékeket állíttatunk, a többi sírunkra a tavasz végére készülnek el a síremlékek. Ezek költségeit a provinciális úr engedélyével a noviciátus vállalta.

A beszámoló elhangzását követően a káptalani jegyzőkönyv szerint „Fórián-Szabó Zoltán megköszöni Léh István magiszternek sok évtizedes nevelői munkáját”. (PMKL, I.1.c. Helyi kápt., A budapesti rendházak közös házi káptalanjának iratai, 1976, n° 3.)

NOVÍCIUSOK

Léh István praeses jelentésében általában nem jelzi a novíciusok nevét, csak számukat. Ezért függelékként közöljük azt listát, amely az 1943/44. és 1975/76. között beöltözöttek neveit tartalmazza, és a tartományi káptalani jelentés mellékletét képezte. Az eredeti iratban kiemelték azoknak a neveit, akik a káptalan idején a rend tagjai voltak, vagy piaristaként hunytak el. A kiemelést alább dőlt szedéssel jeleztük.

Lelőhelye: PMKL, I.1.c. Tart. kápt., Az 1976. évi tartományi káptalan iratai.

1943/44	<i>Terebesi Tibor, Péntek Gyula, Hantzmann Lipót, Fodor Miklós, Nagy Tamás, Molnár István, Sisitka József</i>
1944/45	<i>Misics István, Antalffy István, Farkas József, Szekuli Pál, Kátóna Géza, Krigler Béla, Etele Ágoston, Surányi Béla, Horváth Mihály, Bendik Pál</i>
1945/46	<i>Bertók Pál, Virányi Ottó, Uhár József</i>
1946/47	<i>Serfőző István, Szilas Pál, Kerényi Lajos, Jászay Sándor, Forrai István, Bányai Endre, Pesti János</i>
1947/48	<i>Sinka Károly, Dékány Vilmos, Buzás János, Bódor Sándor, Koszorú János, Kemenes László, Szécsényi János, Kaffka Antal, Kállay Emil, Herédi Vilmos, Szojka Ödön, Terényi Lajos, Vértes Imre, Kollarits József</i>
1948/49	<i>Táby Tibor, Varga László, Somlai Sándor, Személyi József, Palotai István, Józsa Ottó, Kalotay Kálmán, Dúl János, Dobos Jenő, Kővári Lajos</i>
1949/50	<i>Pörtl József, G. Tóth József, Zala Ottó, Kiss Dezső, Hegedűs Imre, Havas József, Mustos István, Zsóka Sándor, Vízkelety András, ifj. Péter Mihály, Túri László, Petres István, Túri Róbert</i>

1950/51	–
1951/52	Hegy László, Tóth Attila, Bognár István, Némethy Ferenc, <i>Kovács László</i>
1952/53	<i>Borián Tibor</i>
1953/54	<i>Salánki István, Halmi György</i>
1954/55	<i>Zárday Tamás, Lukács László</i>
1955/56	<i>Jelenits István, Takáts Ervin, Pázmándy György</i>
1956/57	<i>Sóczó Ferenc, Urbanek Rudolf</i>
1957/58	Adamik Tamás, Teszár Tibor
1958/59	Örkényi Ervin, Pauka László
1959/60	<i>Fórián-Szabó Zoltán, Szabó István, Surján László</i>
1960/61	Stéhli Ferenc, <i>Ruppert József, Veszélczy László</i>
1961/62	Molnár Máté
1962/63	<i>Diószegi Lajos, Rédei György, Tuba Iván</i>
1963/64	Sz. Tóth Imre
1964/65	Kormányos József, Bíró András
1965/66	Nagy László, Kemenes Károly, Juhász László, <i>Holczer József,</i> <i>Görbe László, Balázs Gergely</i>
1966/67	Gere György, Laczkó János
1967/68	<i>Farkas István, Mészáros László</i>
1968/69	Ágost Zoltán, <i>Bocsa József</i>
1969/70	Keresztes András, <i>Szegheő József</i>
1970/71	Kiss Iván, <i>Varga Zoltán</i>
1971/72	<i>Nemes György, Tóth Tibor, Havas István</i>
1972/73	<i>Mészáros Gábor, Pályi Gábor</i>
1973/74	<i>Perendy László, Halasi Vilmos, Sárközi Sándor</i>
1974/75	<i>Kohán Miklós</i>
1975/76	Bárdos Balázs, <i>Hegedűs Tibor, Pécsi Ferenc</i>

[1943-tól 1976-ig] 124 beöltözött

[ebből 1976-ban] 62 rendtag

[közülük 1976-ban] 31 felszentelt, 10 növendék rendi keretben

3.
ELŐD ISTVÁN
KALAZANTINUMI PRÉZES
BESZÁMOLÓJA
A BUDAPESTI HÁZI KÁPTALANON
1976. ÁPRILIS 5.

BEVEZETÉS: A beszámoló a budapesti rendház közös házi káptalanján, 1976. április 5-én Szemenyei László házfőnökét (1) és Léh István noviciátusi prézesét (2) követően hangzott el. Az Előd István által a címben jelzett dátum valószínűleg a szöveg elkészülésének idejét jelenti.

LELŐHELYE: PMKL, I.1.c, Helyi kápt., A budapesti rendházak közös házi káptalanjának iratai, 1976, n° 7. – Szövege egy gépelt példányban maradt fenn, a szerző saját kezű javításaival. A szöveget a javítások figyelembevételével közöljük.

Káptalani jelentés
a Kalazantinum Főiskoláról és a Kalazantinumi Rendházzól
1976. március 6-án

Az 1943. évben tartott házi és rendi káptalanokon a Kalazantinum még csak mint Hittudományi és Tanárképző Intézet szerepelt.

Az intézet igazgatója Ohmacht Nándor, prefektusa Albert István, a növendékek létszáma pedig 49 volt. A spirituális teendőket az igazgató látta el.

A következő évek során a tanárok közül – mint ismeretes –, Szamek Józsefnek 1945. január eleje óta nyoma veszett,¹ Hantó Gyula már két évvel azelőtt meghalt, Schütz Antal pedig 1944 végétől 1946 márciusáig külföldön tartózkodott, és csak a következő tanévben kapcsolódott be újra a munkába.

Ohmacht Nándor helyett az 1945/46. tanévben Végh Árpád volt nagykarolyi házfőnök és plébános lett az igazgató. A háborús események következtében elszéledt rendi növendékek ekkorra 6 kivételével már visszatértek, a töredékes tanévről levizsgáztak, és az 1945/46. tanévet már 37-en fejezték be. A hiányzó hatból kettő (Fehér László és Börönte István) bombatámadás áldozata lett, a többi négy vagy külföldön maradt, vagy itthon kérte a felmentését. A következő tanévnek elején Zalán István növendék tbc-ben meghalt.

Az intézet tanári karának 1946. augusztus 28-án tartott alakuló gyűlésén az új provinciális, Tomek Vince atya, bejelentette, és szeptember elején hivatalos leiratban is elrendelte a következőt: A Kalazantinum, mint Hittudományi és Tanárképző Főiskola különválik a Kalazantinum Növendéknevelő Intézettől

¹ Szamek Józsefet 1945. január 6-án orosz katonák lötték le a Sváb-hegyen, a fogaskepekű vasút felső végállomása környékén.

a rendi konstitúciók szellemében. A Főiskola élére Ohmacht Nándort nevezte ki igazgatónak a provinciális úr, és hatáskörébe utalta a tanulmányi ügyek irányítását, valamint a Főiskola külső képviselőjét. A növendékek nevelési és fegyelmi ügyeinek intézésére Albert István kapott megbízatást. Ő itthoni használatra továbbra is a prefektusi címet viselheti, hivatalos címe azonban a Konstitúciók szerint: *magister theologorum studentium*. Mint ilyent, a Konstitúciók előírása szerint, a provinciális előterjesztésére a generális nevezi ki három évenként. Segítőtársa a nálunk spirituálisnak nevezett *socius magistri*, az akkor Pestre helyezett Előd István lett. Végh Árpád Szegedre került házfőnöknek.

Tomek Vince provinciális úrnak volt egy másik, lényegbevágó intézkedése is. 1947. augusztus 2-án kelt 940/1947. sz. rendeletével a Kalazantinumot önálló rendház rangjára emelte, és házfőnökéül Ohmacht Nándor igazgatót nevezte ki. Ohmacht Nándor házfőnöksége 11 évig tartott. Utóda 1958. augusztus 21-től 6 éven át Albert István volt, 1964. március 3. óta pedig *praeses*-i rangban² Előd István.

1947. október 29-én volt a Kalazantinum új kápolnájának felszentelése, amelyet új generálisunk, Tomek Vince atya végzett. A kápolna tervét Barth Ferenc egyházművész készítette. Az új kápolna Albert István kezdeményezésére és állandó személyes tevékenységével készült.

Mint hogy rendi iskoláink az 1948/49. tanévben már nem működtek, a rendi tanárképzés is lehetetlenné vált. Átmenetileg az állami tanárképzőbe írtattuk be növendékeinket, akik az első félévet szabályszerűen kitöltötték és a próbaelőadásokat is megtartották. A VII. és VI. évfolyam több tagja ettől az időtől kezdve hitoktatóként működött a pesti iskolákban.

1949 tavaszán a szerzetesrendek tanárjelöltjei kénytelenek voltak abbahagyni egyetemi tanulmányaikat a Tudományegyetemen. Így történt, hogy többen lemaradtak a pedagógiai vizsgáról és egyéb vizsgálataikról, sőt öt olyan növendékünknek, akik már ledoktoráltak, szakvizsgájukat sem volt módjuk letenniük.

1949 őszén olyan férfi és női szerzetesek részére, akik a Tudományegyetemen nem folytathatták tanulmányaikat, Katolikus Tanárvizsgáló Intézet alakult. Elnök-igazgatója dr. Sárközy Pál pannonhalmi főapát, volt egyetemi professzor, tanárai jórészt olyan szerzetesek, akik korábban a tudományegyetem tanárai vagy magántanárai voltak. Az előadások részére rendházunk biztosított helyiségeket. Rendi növendékeink közül többen kollokváltak, ketten alapvizsgáztak, ketten pedig pótvizsgát tettek olyan tárgyból, amelyből előzőleg az egyetemi alapvizsgán elégtelent kaptak: Horváth Mihály franciából és Etele Ágoston történelemből.

1948 nyarán államosították a szerzetesi iskolákat, és gimnáziumunkból Ady Endre állami gimnázium, általános iskolánkból pedig IV. ker. általános

² A piarista rend 1946-ban megújított Regulái szerint prézesnek (*praeses*) azokat az előjárókat nevezték, akiket nem káptalan választott, hanem a tartományfőnök nevezett ki.

iskola lett. Minthogy az új intézeteknek, majd a nemsokára odaköltözött Műszaki Tanárképző Intézetnek helyiségekre volt szüksége, a IV. emelet felét igénybe vették, minek következtében a két kalazantinumi könyvtárat kénytelenek voltunk leköltöztetni a második emeletre, ahol a folyosónak két elrekesztett részén ömlesztett állapotban helyeztük el azokat 1949 júniusában. 1951-re ki kellett ürítenünk az egész IV. emeletet. Ekkor a Kalazantinum épületünk első emeletén nyert elhelyezést.

1949. június elején Albert István asszisztens felmentését kérte a prefektusi megbízatás alól. Sík Sándor provinciális atya Előd Istvánt bízta meg a prefektusi teendőik ellátásával, a spirituális teendőket pedig Juhász Miklós vette át. 1967-ben Albert István provinciális Előd István helyett Borián Tibort nevezte ki prefektusnak.

1950 nyarán volt a szerzetesek egy részének internálása, majd a szerzetesrendek működési engedélyének megvonása. Intézetünk, hál' Istennek, mindkettőtől megmenekült. Államunk és a Magyar Püspöki Kar között 1950. szeptember legelején létrejött megállapodás 3 férfi és 1 női szerzetet hagyott meg 2-2 gimnáziummal és az ezekhez szükséges személyzettel. A szerzetesek utánpótlását biztosító rendi növendékek számát 14-ben állapította meg, és lehetővé tette, hogy ezek a növendékek az állami Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerezzék meg szaktárgyaikból a tanári képesítést. Az 1950/51. tanévre négy harmadéves (Kemenes László, Herédi Vilmos, Szojka Ödön, Terényi Lajos) és két másodéves (Varga László, Dobos Jenő) növendékünket küldtük egyetemre, a többiek csak teológiát tanultak, illetve a noviciátusban voltak. Az előző tanév 32 növendékéből és 3 noviciusából csak 11 növendék és 3 új novicius maradt. A távozókat jórészt egyházmegyei szemináriumokban helyeztük el (a Központi Szemináriumban Kerényi Lajos, Dékány Vilmos, Kállay Emil, Bányai Endre, Személyi József, Józsa Ottó; Esztergomban Virányi Ottó, Koszorú János, Szécsényi János; Veszprémben Somlai Sándor, Dúl János, Mustos István; Szombathelyen Kollarits József). A többiek közül Forrai István ott honról végezte a Zeneakadémia zenetanári és karvezetői szakját, Pesti János és Buzás János rendházunk civil alkalmazottai lettek, Kalotay Kálmán Debrecenben, a szülői házában várta az időt, amikor majd bekerülhet az engedélyezett keretbe. Az így kint élő növendékek egy részéből idővel egyházmegyes pap lett, más részük elvesztette hivatását, csak Személyi József és Forrai István kerültek vissza a rendi keretbe, továbbá a később egy ideig szintén kint élő Pörtl József. Az utolsó éveseket már június folyamán pappá szenteltettük. Ők és a kalazantinumi rendház többi nem-tanár és nem-növendék tagjai egyházmegyénkél vállaltak papi szolgálatot.

Az első hat egyetemista felvételi vizsgája formaság volt: néhány személyi adatot kellett bediktálniuk. Mikor két év múlva Serfőző Istvánt küldtük az egyetemre, neki már felvételi vizsgát kellett tennie. 14 év múlva, 1966-ban történt első ízben – ami a többi rendnél már ismételtelen előfordult –, hogy egy

növendékünk³ felvételi vizsgája nem sikerült, mert nem érte el a szükséges pontszámot. Hasonló eset azóta többször megtörtént, de csak két ízben kerülünk abba a helyzetbe, hogy újabb próbálkozást nem engedélyeztünk. Az egyik ilyen növendékünket eltanácsoltuk, a másikat beíratuk a Központi Hittudományi Akadémiára.⁴ Egyetemistáink egyébként eredményesen vizsgáztak, utóvizsga csak a legkritikább esetben fordul elő. Két növendékünkkel megtörtént, hogy egyetemi dolgozatukért külön jutalmat kaptak. Növendékeink egy ideig ugyanúgy kaptak a tanulmányi eredményeikkel arányos ösztöndíjat, mint a civilek. Ez az ötvenes évek második felében megszűnt, de tandíjat azóta sem kell fizetniök. Doktorátust két növendékünk tett az új egyetemen (Lukács László és Sóczó Ferenc), harmadik szaktárgyat is ketten választottak (Dobos Jenő és Szabó István). A Központi Hittudományi Akadémián doktoráltak: Személyi József, Jelenits István és Tuba Iván. A piarista növendékek 1971-ig reverendában látogatták az egyetemet, azóta papi civilben járnak az egyetemi órákra, bizonyos gyakorlatokra pedig teljes civilben. A marxista tantárgyak és szemináriumok alól fel vannak mentve.⁵ Egyéb ifjúsági körök munkájába és az ifjúság közös szórakozásaiba való bekapcsolódásukat iparkodunk a minimumra csökkenteni, különben nem tudnának eleget tenni itthoni kötelességeiknek. Iskolalátogatásokat az egyetemmel együtt végeznek már harmadéves egyetemista koruktól, az itthoni iskolai munkába utolsó éves korukban, a gyakorló évben kapcsolódnak be. Átmenetileg azonban – amíg megvolt az ún. politechnikai oktatás –, az utóbbi tanárságára való készülés céljából az egyetemre még nem járó másod- és harmadévesek rendszeresen látogatták gimnáziumunk politechnikai óráit és a megfelelő szakköröket.

1952. augusztus hó utolsó napjaiban Juhász Miklós spirituális börtönbe került. Attól kezdve 11 éven át a prefektus látta el a spirituális teendőket. A tanárok közül főleg Simon Sándor, Medvigy Mihály és Weiner Ferenc voltak segítségére. Schütz professzor úr 1948-ban kapcsolódott ki a tanításból, Ohmacht Nándor pedig 1969-ben, – mindketten betegség miatt.

Régi vágya teljesült növendékeinknek, amikor 1963-ban spirituálist kaptak Örkényi János személyében. Sajnos, 10 év múlva, 1973-ban, elragadta a halál. Az egyháztörténelem tanárát, Balanyi Györgyöt 1963-ban temették. Utóda Szentgyörgyi András lett, aki viszont 1971 tavaszán hunyt el. Vékey Károly 10 éven át tanította a pedagógiát és a homiletikát. Szőnyi László 1952 óta – pár év kivételével –, Medvigy Mihály 1958 óta, Jelenits István 1965 óta tanára a Kalazantinumnak, Simon Sándor 1948 óta.

1951 óta 16 éven keresztül (1967-ig) összesen 21 bencés stúdus páter lakott intézetünkben. A legtöbben 5 éven keresztül. Nem vendégek voltak, hanem az Intézet tagjai, akik ugyanolyan fegyelemben éltek, mint a mi stúdus pátereink. Közvetlen előljárójuk a mindenkori piarista prefektus volt. Általában

³ Diószegi Lajos.

⁴ Ez utóbbi nagy valószínűséggel Halasi Vilmos, aki pár évet végzett ott, majd kilépett.

⁵ Ezenkívül a testnevelés alól is fel voltak mentve.

jól beilleszkedtek kereteinkbe, mindössze hárman voltak, akiknek a Központi Szemináriumba való elhelyezését kértük. 1967-ben a meglévő 5 bencéshez újabb 5 jött egyetemre. Ennyi számára nem tudtunk helyet biztosítani, ezért kérésünkre valamennyien átköltöztek a Központi Szemináriumba, ahol saját bencés elöljárót kaptak.

Ami rendházunk egészségi állapotát illeti, az említett elhunytakon kívül Terényi Lajos 1969 végén jelentkező betegsége és egy hónap múlva bekövetkező halála érdemel említést elsősorban. Ohmacht Nándor 1953 elején súlyos agyvérzést kapott, fél év múlva azonban már taníthatott. Kb. 10 évre rá súlyos érlemeszesedési tünetek jelentkeztek nála, erre való tekintettel 1967-ben nyugalomba vonult, és a Kalazantinum új igazgatója Előd István lett. Ohmacht Nándor halála 1973-ban következett be. Előd Istvánt 1968 tavaszán szállították kórházba súlyos állapotban, és négy hónap kellett ahhoz, hogy újra rendbe jöjjön. Növendégeink közül néhánynál olyan neuraszténia lépett fel, hogy idegorvoshoz kellett folyamodnunk. Többeknél kisebb műtétekre került sor: mandula, vakbél, sérv, körömgulladás stb. Tüdőgyulladás két esetben fordult elő.

A második világháború idején súlyosan megrongálódott a Kalazantinum régi kápolnája. Egy ideig Schütz Antal professzor úr volt lakószobáját rendeztük be kápolnának, 1947-ben pedig elkészült a már említett IV. emeleti új kápolna. Amikor pedig 1951. január 1-re kénytelenek voltunk leköltözni a régi ház első emeletére, a volt provinciális fogadószobát alakítottuk át kápolnává. A Mikszáth Kálmán téri épületben az V. emeleten van a kalazantinumi kápolna. Ennek modern formában való átépítése – főleg Örkényi János spirituális úr buzgólkodására – 1969 tavaszán kezdődött Perczel Dénes építészmérnök tervei alapján. 1967. szeptember közepétől a kalazantinumi szentmiséket koncelebrálva végezzük, a *completoriumot* pedig az első emeleti ifjúsági kápolnában mondjuk a zsolozsmázás szabályainak figyelembe vételével. Ugyancsak az ifjúsági kápolnában a pesti rendház atyáival együtt végzik növendégeink és tanáraink a vacsora előtti közös vesperást, szombat délben és Mária-ünnepeken pedig az *actus Marianus*-t.

Növendégeink katonai szolgálatát illetőleg 1966-ban új gyakorlat lépett életbe. Addig, mint főiskolások és mint egyetemisták kaptak mentesítést. Ettől kezdve a szemináriumok nem számítanak e tekintetben főiskolának, a kispapok tehát nem mint főiskolai hallgatók kapnak szolgálathasztást, hanem egyéni elbírálás, illetve az ÁEH javaslata alapján. Általában az szokott történni, hogy a noviciátus megkezdésekor hívják be azokat, akiket alkalmasnak találtak, két esztendőre. Az így megszakitott noviciátust újra kell kezdeniök. Kétszer fordult elő ettől eltérő eset: Farkas Istvánt és Perendy Lászlót előfelvétellel vették fel az egyetemre, tehát egyetemi évük megkezdése előtt kellett leszolgálniuk 11 hónapot.

A kalazantinumi rendház atyái és növendégei közül többen is megfordultak külföldön. A német szakra készülő Keresztes András és Bocsa József növendégeinket 1971-ben egy hónapra vendégül látta a bécsi rendház. Kemenes

László vokálisként vett részt az 1973-ban tartott rendi káptalanon. A különleges rendi megbízások közül megemlítendő Előd István asszisztensége 1961–67, Kemenes László asszisztensége 1973 óta, gimnáziumi igazgatósága ugyancsak 1973 óta, az akkor még rendházunkhoz tartozó Darvasy Mihály rendfőnöki titkársága 1948–1969 és Varga László vagyongondnoksága 1974 óta.

Az állami szervezetekkel rendfőnökségünk útján tartjuk a kapcsolatot. Közvetlen jelentéseket csak SzTK-ra jogosult nem-egyetemistáinkról kellett küldelnünk havonként a múlt év nyaráig. Amikor 1969 telén pesti házunkat Prantner József államtitkár meglátogatta, Intézetünket is megtekintette. Rendházunk tagjai rendszeresen meghallgatják a budapesti papság részére tartani szokott politikai és társadalmi jellegű tájékoztató előadásokat. Évenként egyszer ezen kívül olyan előadót is fel szoktunk kérni, aki növendékeinket tájékoztatja időszerű politikai és társadalmi kérdésekről. Az ilyen előadásokra az atyák is hivatalosak szoktak lenni.

Anyagi helyzetünk ismertetése előtt még ide kívánczik annak megemlítése, hogy a kalazantinumi rendház tagjaiból csak Tihanyi Tibor aposztatált. Ügyét később szabályszerűen rendezte, és most a budai Szent Imre plébánia irodavezetője. A többi rendhez képest aránylag kevés növendékünk veszítette el a hivatását, és kérte a felmentését. A legtöbbjüknél az történt, hogy az előjáróság minősítette őket alkalmatlannak, és élezte ki helyzetüket úgy, hogy önként távozzanak.

[Anyagi ügyek]

Anyagi ügyeinkről nincs sok mondanivalóm. Rendházunk e tekintetben csaknem teljességgel a budapesti rendházhoz tartozik.

Kapcsolatunk a negyvenes évek végéig elsősorban abban állt, hogy a budapesti rendháztól térítés nélkül kaptunk szállást, termeket, kosztot, fűtést, világítást, mosást és hasonló szolgáltatásokat. Ugyanakkor a Kalazantinum saját bútorzattal és ebédlői felszereléssel rendelkezett. Idővel azonban az utóbbiakról is lemondtunk, részben a negyvenes évek végén és az ötvenes évek elején végbement költözködések során, részben elvi okokból is, mert 1950 óta csak névlegesen és rendi jogilag számítunk külön háznak, a gyakorlatban és államjogilag a budapesti rendház egy részlege vagyunk. Jó egy éve külön könyvtárunkat is beolvastottuk a rendi könyvtárba, és csak az állandó használatra szánt könyveket tartjuk magunknál. A hozzánk tartozó rendtagok államsegélye is a budapesti rendház pénztárába folyik be.

Ma is külön pénztárkönyvvel rendelkezünk, és havonként részletesen elszámolunk a rendi központnak. Ezzel a budapesti házfőnök munkáját is megkönnyítjük. Bevételeink egy része a havi 1000 forintos központi segélyből és a *vita communis*-ra kötelezett rendtagok beadványaiból adódik, más része esetleges adományokból. Kiadásaink részben a *vita communis*-ban élő rendtagok kiadási tételei, részben a rendi növendékekre költött összegek –

számukra nem kapunk államsegélyt –, továbbá lakberendezési és irodai kiadások, valamint a kisebb arányú javítások tételei.

Amikor rendházunk megalakult, ingatlant is kapott a rendi központtól. A XIV. kerületben kb. 10 holdnyi terület volt ez, kis lakóházzal. Ezt egy bolgárkertész bérelte, de azon a címen, hogy a rongálódott részeket rendbe hozatta, nem akarta fizetni a bért. Ez csak egy évig volt számunkra probléma, mert az Országos Földhivatal a telket és a házat 1948-ban kisajátította, és fellebbezésünket elutasította.

Amikor a kalazantinumi rendház megalakult, az akkori növendékek és a közülük kikerülők mindegyike teljes *vita communis*-ra köteleztetett. Ennek értelmében minden bevételüket beadják a házfőnöknek, és kiadásait is tőle igénylik. Rendházunk többi tagja ugyanakkor megkapta a más házak tagjainak havonként kiutalt összeget, de amit ezen kívül keresett, azt a házfőnök megítélése szerinti arányban be kellett fizetnie a ház pénztárába. Ez a fél-*vita communis* a pénz értékének csökkenése során az ötvenes évek elején gyakorlatilag megszűnt, de megmaradt a teljes *vita communis*-ra kötelezettek életformája.

A kalazantinumi *vita communis* pénzkezelése a Kalazantinum egyéb bevételeivel és kiadásával együtt történik, és azonos pénztári naplóban nyer megörökítést. Az egyes rendtagok bevételei és kiadásai ebben havonként összegezve olvashatók és bárki számára hozzáférhetők. Bárki meggyőződhet arról is, hogy mennyire alaptalanok az egy időben lábra kapott híresztelések: egyesek szerint rendünk ráfizetne a *vita communis*-ra, mások szerint a *vita communis*-osok tartanak el a rendi növendékeket. Ha ezeknek és hasonló hiedelmeknek utána akar járni valaki, bármikor betekinhet a számvizsgálók által havonként ellenőrzött pénztárkönyvbe, sőt esetleg az öt évig megőrzésre kerülő egyéni elszámolásokba és egyéni számlákba is.

[Befejezés]

Kedves Rendtársaim! Ezzel végére értem jelentésemnek. Sok egyébről is szólhattam volna, de így is hosszúra nyúlt a beszámoló. Nem tértem ki például a fegyelmi állapotra, amelyről körülbelül ugyanazokat mondhatnám, mint Szezenyei házfőnök úr. Nem tértem ki a rendtagok külső szerepléseire, a *vita communis*-sal kapcsolatos konkrét problémákra, a növendékek teológiai és egyetemi eredményeinek részletezésére, növendékeink önképzésére, ünnepélyeire, a nevelésükkel és fegyelmezésükkel kapcsolatban adódó problémákra és sok másra. Aki ilyenekre is kíváncsi, szívesen rendelkezésére bocsátom a növendékekről félévenként beadni szokott jelentések másodpéldányait és a háztörténetet.

Mindazoknak, akik a kalazanciusi munkában a közösséget szolgálták, és akik a vezetőségnek bármi formában segítségére voltak, a kalazantinumi rendház és a Kalazantinum Növendéknevelő Intézet nevében hálás köszönetet mondok.

Budapest, 1976. március 28.

Előd István
praeses

A beszámoló szövegének fönmaradt példányát Előd István a káptalan előtt a rendház fogadalmas tagjainak (a Kalazantinum tanárainak) rendelkezésére bocsátotta. Ezért az irat végén az alábbi kiegészítést tette:

„Kedves Rendtársak! Rendi szabályaink előírják, hogy a házi káptalanra készült beszámoló a káptalan előtt egy héttel már hozzáférhető legyen a káptalan tagjai számára. Ezért ezt a beszámolót három példányban fogom körbeadni. Legyetek szívesek alaposan áttanulmányozni, aztán továbbadni olyan valakinek, akinek a neve ide van írva. Aki elolvasta, írja alá. A legutolsó szíveskedjék nekem átadni.

Akinek ezzel vagy hasonló témákkal kapcsolatban bármi kérdése, kérése, problémája, kritikája van, akár most szóban vagy írásban, akár a káptalanon szóval is előadhatja. Aki javaslatot (petíciót) akar előterjeszteni a káptalanon, az az előírásoknak megfelelően azt írásban adja át nekem csütörtök estig, hogy pénteken felterjeszthessem rendünk főnökségének. Km. Előd István”

A szöveget ennek megfelelően Simon Sándor, Medvigy Mihály, Kemenes László és Varga László láttamozták.

A káptalani jegyzőkönyv szerint a beszámoló felolvasása után „Jelenits István kifogásolja, hogy Személyi József kalazantinumi tanárságáról nem történt említés. Maklári Lajos hiányolja, hogy mindkét (noviciátusi és kalazantinumi) jelentésből kimaradt [az] elméleti és gyakorlati ének-zene oktatása. Rédei György megköszöni Előd Istvánnak több évtizedes nevelői munkáját. Előd Istvánnak, mint kalazantinumi prefektusnak és igazgatónak nagy hálával és köszönettel tartoznak nemcsak volt növendékei, hanem az egész provincia is. Hiszen a legválságosabb évtizedekben végzett olyan munkát, amelyről sokat lehetne beszélni. Ezt a hálát és elismerést annál nyomatékosabban kell most kifejezni, mert ezt nem mindig kapta meg sem előljáróitól, sem munkatársaitól, sőt még növendékeitől sem.” (PMKL, I.1.c. Helyi kápt., A budapesti rendházak közös házi káptalanjának iratai, 1976, n° 3.)

4.
HALÁSZ JÓZSEF
KECSKEMÉTI HÁZFŐNÖK
BESZÁMOLÓJA
A HÁZI KÁPTALANON
1976. ÁPRILIS 5.

BEVEZETÉS: A kecskeméti rendház házi káptalanja 1976. április 5-én és 6-án ülésezett a diákébedlőben. Halász József házfőnök beszámolója az első ülésen, 5-én délelőtt hangzott el. A káptalani jegyzőkönyv szerint „33 esztendő történetét foglalja össze a házfőnöki jelentés. Kitér az előírásoknak megfelelően a Ház lelki életére, az alkalmazottakkal való törődésre, könyvtárra és külön gazdasági jelentést is olvas föl.” Ezek szerint a házi könyvtár helyzetéről Holczer József által írt ismertetés is része volt a házfőnöki beszámolónak.

LELŐHELYE: PMKL, I.1.c, Helyi kápt., Kecskeméti házi káptalan iratai, 1976. – Két gépelt, a rendház minden tagja által aláírt tisztázati példány, 1970, ápr. 5-i dátummal, a házfőnök és a rendház minden tagjának aláírásával. Itt találhatóak a mellékletek (a gimnázium krónikája és könyvtár helyzete) is, de csak egy példányban.

Házfőnöki jelentés az 1976. április 5-én 6-án tartott kecskeméti házi káptalan számára

A jelenlévők közül sokan még nem éltek, amikor 1943-ban az utolsó házi káptalant tartottuk. Háborús év, néhány rendtársunk katonalelkészi szolgálatban. Azóta 33 esztendő telt el, csaknem egy emberöltő. A háború után, 1946-ban Walter János generálisi asszisztens vizitátor a generális úrtól kapott felhatalmazás folytán Zimányi Gyula helyére kinevezi provinciálisnak dr. Tomek Vincét. Asszisztensei: Sik Sándor, Karl János, Kerkai József és Albert István. A generális úr a sok külső és belső nehézség miatt [1946-ban] nem engedélyezte a Közép-Európai tartományokban káptalanok tartását. A következő évben azonban meghirdette az egyetemes káptalant. Erre a házi káptalanokon keresztül kellett vokálist választani. Tomek Vince provinciális úr elrendelte a helyi káptalanokat. Kecskeméten László Mihályt választották vokálissá. Ő ment fel Németh Jenő házfőnökkel a tartományi káptalanra 1947. április 20-ra.

Ebben az időben a rendtársak már a rendház régi szárnyában laktak, melyet 1945. október 15-én kaptunk vissza. Először négyen költöztek be. A házi gyűlések jegyzőkönyvéből és egy-egy megnyilatkozásból látszik az a szörnyű helyzet, amit a mai ember már meg sem ért, nem tud kellőképpen értékelni, hogy mit jelent egy újonnan meszelt szoba, egy tiszta ágy. Az egész házban sehol egy bútor nem volt. Mindenfelé szemét, piszkot; a pusztulás utálatossága.

Az első időkben csak a quadrum és a régi ház Jókai utca fele szolgált a rendtársak szállásául és a gazdaság központjául. A quadrumban kacsák hápoztak, disznó rőfögött és aprójószág kapargált a mai rózsaliget helyén, s naponkint jártak keresztül – ablakon, pincén – az idegenek. Mégis a legnagyobb öröm volt a rendtagok számára, hogy végre hosszú hónapok kegyelemkenyere után saját szobájukban, saját házukban vannak. A tanítás természetesen még így is idegenben folyt, az angolkisasszonyok Czollner téri iskolájában. Szegénységünkre jellemző, hogy a mosókonyhából átalakított konyhában egyetlen edényünk sem volt; mindent úgy kellett kölcsön kérni. Csak jellemzésül pl. főzőkanalat a szomszéd bokrok ágaiból vágtak.

1947 nyarán az egyetemes káptalan Tomek Vincét generálissá választja. Provinciálissá Sik Sándort nevezi ki az új generális. Asszisztense a régiek mellett Szűcs János. November 15-én az új generális meglátogatta Kecskemétet, ahol fiatal tanári éveit töltötte. Még ugyanebben az évben Németh Jenő helyett Nagy Vince lett a házfőnök, Ifjú Sebestyén a gimnázium igazgatója, az általános iskolát pedig Mészáros Imre vezeti. A ház és a diákotthon tatarozása, meszelése folyik, de fejlesztésre gondolni sem lehet. Nincs rá anyagi fedezet. A gimnázium épületét már 1946-ban visszakaptuk ugyan, de a fűtési és egyéb nehézségek miatt a következő télen az általános iskola átment az új rendházba (Horváth Cirill utca).

1948 májusában munkánk javában már az államosítás veti előre árnyékát. Június 6-14-ig templomunkban könnyes áhítatra gyűlnek össze a szülők az iskoláért. Június 17-én a parlamentben megszavazzák az egyházi iskolák államosítását. A leltározás már aznap megindul. Az átadási jegyzőkönyv mutatja: milyen szegényes volt, koldus-szegény az iskola és különösen a diákotthon. A 80 bennlakó diáknak alig volt 5-6 szekrénye, 8 ágya, 10 asztala. Néhány veder, 7 mosdó és semmi egyéb. Az iskolában legalább padok voltak. Az államosítás a gimnázium épületére és a templomtól délre fekvő épületrészre terjedt ki.

1948. július 29-én a váci püspök úr szóbelileg megalapítja a piarista plébániát Kecskeméten. A hivatalos tárgyalás október 8-án „teljes jogú plébániává” teszi a piaristák vezetése alatt álló Szentháromságról nevezett templomot. Határa a IV. kerület, a Piarista tér, a gimnázium épülete, a Jókai utca, a budai beton és a Rákóczi út északi oldala között fekvő terület egészen a nagykőrösi határig. Első plébános dr. Eröss József. Káplánjai Scultéty Kálmán és Kolláti István. A püspök úr a plébánia alapításával a rend iránti tiszteletét akarta kifejezni.

1948 végén Nagy Vince magyaróvári házfőnök lesz. Utódául Ifjú Sebestyént nevezi ki a rendfőnök, de ő azonnal lemond, és ekkor Eröss József plébános lesz a rendház főnöke is. Vicerektor és a gazdasági felügyelő Hantos Lőrinc.

A rendház tagjai a városi és tanyai iskolákban hittanítással kezdték az 1948/49-es tanévet. Amikor azonban novemberben a miniszteri rendelet az

államosítást el nem fogadó tanárokat (tehát mindenkit) letiltotta a hitoktatásról, új munkakör után kellett nézni. Áthelyezések váltak szükségessé.

A házban így is tizen maradtak, részint házi (házfőnök, vicerektor) és plébániai (plébános, 2 káplán, kántor) beosztásban. Két nyugdíjasa is volt a háznak.

A legnehezebb két esztendő következett. Iskola nélkül a piarista élet nem igazi piaristaság. Ezt mindnyájan éreztük. Annál inkább, mert külföldön, szerte a világban ekkor ünneplik Kalazanci Szent Józsefet és életművét. A Szentatya Kalazanciust teszi meg a katolikus iskolák égi pártfogójává. A generális atya Kalazanci Szent József ereklyéivel diadalmenetben járja végig Spanyolországot.

1949-ban Erdélyből Szennai Sándor, Szegedről pedig Tárkányi Ferenc kerül a rendházba. A szegedi rendház összezsugorítása miatt sok igen értékes bútort (intarziás szekrények, garnitúrák stb.) és egyéb használati cikkek (címeres edények, evőeszközök) kerül Kecskemétre. 1949/50-ben 12 rendtag van Kecskeméten. Köztük három nyugdíjas. Az 50-es esztendő szentév, az engesztelés és a megbocsátás éve, számunkra még több szomorúságot hozott, de egyszerűsége meghozta az iskolák (Budapest, Kecskemét) újra megnyitását is. 1950. május 8-án az ebédlőt, konyhát, éléstárat, pincét s a régi rendház emeleti és stúdiumtermeit is államosították. Fallal választották el a rendtagok számára meghagyott néhány szobától. A szeptemberi megegyezés után ezeket a részt a visszaadták az iskola felével és a déli szárny egy részével együtt. Szegedről ekkor ismét sok bútort és berendezési tárgyat hoztunk. Az épület templomtól délre fekvő szárnyát is visszakaptuk ígéret formájában, de valójában csak 1957. II. 9-én.

Az iskolával együtt megnyitottuk a konviktust is. A szó szoros értelmében semmink sem volt. Az ellátásra eleinte a diákok szinte mindent természetben hoztak. Éveken keresztül minden ételmet és ellátási cikket havonként, sőt hetenként külön kellett igényelnünk mindig újból és újból jelentve a létszámot. 1951 januárjára a rendfőnök úr Nagy Miklóst helyezte Kecskemétre házfőnöknek.

1953-ban [!1952-ben] Tatáról elhoztuk felsőbb utasításra templomunk és kápolnánk felszerelését. A templomot ugyanis múzeumnak szándékoztak berendezni. A kápolna [fő]oltára, képei, padjai jelenleg oratóriumunkban vannak. A szállítás nehéz munkáját Murányi Károly és Veszprémi Tibor testvérünk bonyolította le.

1956 októberében templomunk tornyát a piac felől több tankágyú belövése éri. Rengeteg lövedéket kap az iskola kupolája is. A károk helyreállítása, az egész torony és templom renoválása ezért hamarosan meg is indul.

1958 szeptemberében Szőnyi László lesz a házfőnök. Fokozatosan igyekszünk a konviktust bővíteni és kényelmesebbé tenni. Ezért 1962 nyarán a tanár szobák az északi nagy-stúdium és a régi ebédlő helyére kerülnek. Ekkor már kb. 200 konviktorunk volt, akiknek a nagyobb légtérű termek jobban megfeleltek.

1963. szeptember 28-án igen nagy veszteség ért bennünket Sík Sándor rendfőnök úr halálával. A ház csaknem minden tagja és diákjaink énekkara részt vett a temetésen. November 21-én ünnepelte iskolánk 250 éves fennállását. A város, a hívő nép, a rend és a távoli egyházi vezetés (Szentatya és a generális atya levelei) tették felejthetlenné a szép ünnepet. 1964. március 5-én megérkezik a generális úr irata Albert István provinciálissá kinevezéséről.

További épület átalakítások történtek ebben az évben is, szobák nyérése céljából a régi rektorátusból két szoba és egy előszoba lett, a nagyebédlő két ablaka rektorátussá alakult. Mindezek az átalakítások elsősorban a diákotthon célját szolgálták. Itt beszélünk néhány szót diákotthonunkról.

A rendi stúdium megszűnése után alapították 40-50 fiú részére. A falusi tehetségkutatás vizsgái után 80-ra emelkedett a létszám, ez így volt a háború végéig. 45-ben összesen újra megnyílik a konviktus 12 tanulóval, akiknek száma fokozatosan újból eléri a nyolcvanot. Ez a szám marad az államosításig, 1948-ig. Két év után 1950 szeptemberében nyílik meg a mostani diákotthon. Az átvételkor az államtól az égvilágon semmit sem kaptunk, hacsak azt a néhány kerek asztalt és 6-7 ágyat nem számítjuk bútornak. 69 bentlakóval kezdtünk, ezek száma évről-évre növekszik, a 60-as évekre eléri a 180-200-as létszámot. Mivel elhelyezésük nagyon nehéz és az állam is kívánja, felső létszámhatárunk 160 lesz. A bebútorozás és felszerelés nagyon nagy nehézségekbe ütközik, évről-évre próbáljuk kiegészíteni a bútort; részint vásárlással és csináltatással, részint – és főképp – a váci és kalocsai kisszeminarium bútortáának egy részével. A későbbi években is kaptunk bútorokat innen-onnan, de a legtöbbjük eddigre kicserélésre került.

1964. szeptember 15-én Szőnyi László átadja a rendház vezetését az új házfőnököknek, Jochs Józsefnek. Ebben az évben fejeződött be a templom renoválása is. Templomunk történetét Szentgyörgyi András írta meg a *historia domus* alapján, kiváló érzéssel és nagy tárgyismerettel. Az én feladatomban a legutóbbi évtizedek és a háború utáni események és változások regisztrálása. A háború végén csak egy-két hétre szünetelt a misézés templomunkban a város kiürítése után. Rengeteg veszteség, rongálás érte a templomot, főleg az orgona ment tönkre. Ennek pótlása vált legelőször kívánatossá. 1950. február 26-án Pétery József püspök úr fölszenteli a megújított orgonát. 1948-ban, mint már említettük, a templom plébániává lett. Első plébánosa Eröss József rendtársunk 1958 májusáig volt hivatalában, ekkor helyére átmenetileg, 1958 októberéig, Mészáros Imre került. 1958 októberében Bagó István esperes, világi pap került a plébánia élére, és ezzel a piarista plébánia Szentháromság plébániává lett. 1963-tól 1965-ig Marosszéki Ferenc, 1965-től 1969-ig dr. Kemény Lajos volt az adminisztrátor, 1969 augusztusától pedig dr. Bátorfi Béla. Eleinte két káplánnal dolgozott a templom, 1967 óta csak egy káplánja van, a piarista Szojka Ödön.

A külső szükséglet és a hívek adakozókészsége tette lehetővé, hogy a templom restaurálása már 1954-ben meginduljon. Először a Mária-kápolnát és a Kereszt-kápolnát újítottuk meg Szentgyörgyi András irányítása mellett. A

régi fehérre festett oltár gyönyörű változatos színű „paraszt-barokk” formájában újult meg. A következő évben történt a szentély felújítása. Itt is Szentgyörgyi András tervei szerint történt az újjáépítés az eredeti barokk szellemében. 1956-ban történt a templom belső festése, és az északi ablakok megnyitása. A renoválás egészen újszerű, eredeti formát és megvilágítást adott a templomnak. Az egyszerű festésű falak és pillérek közül, mint gyöngyszemek csillognak ki a csodálatosan szép barokk oltárok. A következő esztendőben történt a két első oltárnak, a Mária és a Kalazancius oltároknak a renoválása. Az 56-os események belövései után megrongálódott torony javítását is ebben az évben végezték. A homlokzat megújítása, a szószék és a pásztorok-oltárnak rendbehozatala a következő évekre maradt. A sekrestye eredeti barokk bútorzatának helyreállítása és színezése 1961-ben történt.

Sajnos a torony időközben ismét megrongálódott, vakolata omladozott, és ezért 1974-ben újból restaurálni kellett.

Templomunk régebben is a városi intelligencia vallási központja volt. Mióta azonban plébánia lett, és naponkint és vasárnaponkint 8 szentmisével és állandó gyónási lehetőséggel áll a hívek rendelkezésére, az egyszerű emberek is nagy tömegben keresik fel. Talán legszebb két ünnepünk volt az 1959-ben Hamvas Endre püspök úr által végzett papszentelés, amikor Forrai István testvérünket szentelte pappá, és az egész piaristaság történetében egyedülálló ünnepünk volt 1973. augusztus 25-e, amikor Kacziba József püspök úr három kecskeméti piarista diákónust¹ szentelt pappá templomunkban.

1965-ben sikerült könyvtárunk számára állandó helyet biztosítani a kápolna melletti folyosórész elfalazásával. December 11-én paterna vizitációt tartott a rendfőnök úr. Ugyanebben az évben egy nagy hiányt pótolunk: a rendház állandó hideg-meleg vízzel működő zuhanyozót és fürdőt rendezett be a ház földszintjén. Ezt követte az új rendházban létesített zuhanyozó, majd néhány év múlva a gáz bevezetése után az első emeleti szénraktárból kiképzett fürdőkombinát.

1966-ban a várostól egy gyönyörű vaskaput kaptunk. A régi Szentháromság temető kapuja volt ez. Az országosan ismert Thirringer lakatosmester művészi munkája. Október 17-én megtartottuk a káptalani előkészítő bizottság választását. Ugyancsak ebben az évben indul meg a rendház külső renoválása, és tart sajnos 1974-ig. A déli szárny elektroozmotikus szigetelése nem hozta meg a várt eredményt. Így bizony az épület alsó része továbbra is salétromos és ledobja a vakolatot. A nagy épülettömb renoválási munkája 7 részletben történt. Ahogy anyagi erőnk és a kivitelező kapacitása bírta. Az első renovált részek bizony már ismét csúnyák, alig 9 esztendő után.

1967. január 30-án nagy veszteség ért bennünket: Révai József „Atya” halála. A szegények és a „talpasok” atyjának temetésén az ország minden részéből jelen voltak azok, akik oly sokat köszönhettek az önzetlen piaristának. – Két kedves kecskeméti piarista rendtársunk primíciája február végén és

¹ Holczer József, Görbe László, Balázs Gergely.

március elején volt templomunkban (Fórián-Szabó Zoltán és Szabó István). Augusztus 10-én Laureano Suárez lett az új generális Tomek Vince atya 20 esztendeje után. Az új generális Hardi Istvánt hívta meg maga mellé az új konstitúciók elkészítésére összeülő Commissio Permanens tagjává. A karácsonyt testvérünk már Rómában töltötte. Majd részt vett a külön pápai kihallgatáson, melyről lelkes levélben számolt be. A kihallgatás lényege a szentatya magyar piaristáknak küldött áldása: „Szívesen küldöm áldásomat, mondja meg magyar rendtársainak is, hogy állhatatosságuk a legszebb, a legjobb apostolkodás. Köszönöm, köszönöm!”

Az új generális látogatása (1968. június 17.) kedves emléket hagyott a rendtagokban.

Ebben az évben kezdődik épületünkben a földgáz bevezetése. A diákotthon központi fűtést kap ÉTI-kazánokkal, a rendházban konvektoros-cserépkályhás megoldást választunk. A gázszolgáltatás 1969. július 1-én indul meg. Bevezetése kb. félmillió Ft-ba kerül, de ez a nagy összeg bőségesen megtérül a rendtársak és a ház emberibb, kényelmesebb életével.

Az 1969-es év elejének legszomorúbb eseménye Jochs József házfőnökünknek, szeretett Pipi bácsinknak halála (március 27.) Életéről a legszebb megnyilatkozás az azóta halott Terényi Lajos néhány sora: „Most először éreztem azt, hogy személyes veszteség ért egy rendtárs halálakor. Mindig éreztem, hogy korkülönbséget is áthidaló értékei sokunk fölé emelték őt.”

Halála után *paterna visitatio* volt. A ház vezetését *vicerektor in capite* címen Halász József vette át.

Az iskola igazgatója hivatalosan dr. Gulyás István lett ebben az évben. 1970-ben a legtöbb veszteség éri rendünket. Tizenketten haltak meg ebben az esztendőben. Ha megnézzük a rendház folyosóján elhelyezett nagy közös fényképet, az akkori 1958-ban házunkban volt 36 rendtag közül 13 halott, pedig Gombos Antal, Tárkányi Ferenc, Hatvani Ede, Nyári István, Tell Sándor, Hantos Lőrinc és Barta István rendtársaink nem is szerepelnek köztük. Később halt meg a nagy tehetségű Forrai István, akit az Úr megmutatott és visszavett, Pörtl József, aki szintén rövid élet után távozott közülünk. 26 év alatt 1950-től 21 rendtársunk hunyt el házunkból. A rendi utánpótlás eddig még mindig juttatott annyi ifjú rendtársat, hogy nehezen ugyan, de folytatni tudtuk és tudjuk a nagy konviktus és gimnázium nevelő munkáját.

1970-ben halt meg egyik legkedvesebb testvérünk, a szentéletű Santora Mihály bácsi. A bajai kórházból írt búcsúsorai: „Mindennem megvan, semmire sincs szükségem, csak imáitokra. Szeressétek egymást! Most lettem igazán boldog ember Kempis értelmében.”

Május 25-én ismét Kecskemétre látogatott a generális atya. Nyomorúságos diákebédlnök láttára ígéretet tett 20 ezer dolláros segélyre. Az ebédlő 1973-ban [!1971-ben] el is készült, a segély még mindig várta magára.

A látogatás most is kedvesen telt el, még a kiáradt Tiszában álló csónakházunkat is megtekintették a vendégek.

Augusztus 11-én súlyos autóbaleset érte Kovács László és Vida Lajos rendtársunkat.

1971. március 19-én volt az új ebédlő „alapkőletétele”, az első betontömb lesüllyesztésével. 6 hónap múlva, szeptember 24-én már megtörtént az épület műszaki átadása, és október 3-án ünnepélyes megnyitása. Hogy mennyi tanári és diákmunka van az épületben, azt el sem lehet mondani. A mindentudó Isten jegyzi csak föl a névtelen piaristák segítségét. Anyagi értékben legalább 300 000 Ft volt a „társadalmi munka”.

A ház renoválásának utolsó részét, a keleti homlokzat fölújítását 1972-ben végeztük el, ugyancsak ekkor kapcsoltuk be házunkat a városi mélycsatornába.

Suárez generális atya lemondása és az új generális: López és Sántha György asszisztens látogatása tette emlékezetessé még ezt az esztendőket. Kalazanciuskor volt nálunk az új generális, és itt adta át Endrey Mihály püspök úrnak a konfráteri díszes okmányt.

1973-ban sok betegünk volt. Közülük öten voltak kórházban. A legsúlyosabb volt Örkényi János testvérünk betegsége. Agytumorban meg is halt.

Legnagyobb ünnepünk augusztus 25-én volt, a hármass piarista papszente-lés Kecskeméten.

A rendház már 1969-ben megkapta pesti házunktól a Zsuk teherautót. Addig csak az 1965-ben vásárolt Fürge kerti-traktorunk volt egyetlen szállítóeszközünk, melyet sokféle célra voltunk kénytelenek használni.

Ebben az évben kaptunk Balogh István gönci esperes-plébános útján egy Wartburg személygépkocsit, melyet a házfőnök személyesen köszönt meg az adományozónak.

1974-ben az újonnan megválasztott generális atya, Angelo Ruiz látogatta meg asszisztenseivel együtt a magyar provinciát. Május 2-án és 3-án Kecskeméten tartózkodott.

1974 nyarán a két házfőnök [Szemenyei László és Halász József] felkereste az erdélyi piaristákat. A következő év nyarán pedig rendünk legidősebb tagjának [Wolf Jánosnak], a Temesvár melletti Bakovára vitte el vasmiséjére a Szentatya és a generális atya üdvözlését. A generális úr újabb látogatása november 11-én volt. Ezen beszámolt a tervezett káptalanokról, majd erdélyi útra indult.

Már ez a futólagos krónika is mutatja, mily nagy utat kellett megtennünk 1950 szeptembere óta. Itt nincs kivétel, mert akarva, nem akarva mindenkinek ki kellett vennie részét, ha nem is munkából, de mindenesetre a kényelmetlenségek, átköltözéssel járó kellemetlenségek, bútortalanság, szegénység, hideg és belövések izgalmaiból, nehézségeiből. „Minden nyara – új seb – a régire fáj...”² hol itt, hol ott állványozás, por, falazások, bontások, kubikolás, udvarrendezés, építés diákokkal és nélkülük. Mindenütt testi és szellemi munkaerejüket latba vetve a legnagyobb erőfeszítéssel, de legtöbbszörre jókedvvel és

² Arany János, *Vásárban*.

nagy odaadással végzik a legnehezebb munkát. Az eredmény, az a bizonyos aranyjánosi kicsi virág mindig kinyílt számunkra, és a 26 év előtti állapot összevetve a mai helyzettel: kényelmes gázfűtéssel, villany vízmelegítővel, gazdasági és konyhai gépekkel, autókkal és iskolai – fizikum, kémikum, osztálytermek, szertárak, irodák stb. – berendezésével „*meminisse iuvabit*”.³ Mindnyájan személyesen is kivettük részünket, mindenki valami sikert személyesen önmagának is könyvelhet el ebben a hősköltevényben. Persze, hogy a pioníroké itt is a legnagyobb érdem, azoké, akik merték üres szobákba, pusztá szalmára telepíteni önmagukat és a diákokthoz lakóit, akik maguk is bűrtalan, fűtetlen szobákban laktak éveken át. Közben tanulva és tanítva, fázva és nagyon is egyszerű kosztos élve napról napra egyáltalán nem látva, mit hoz a legközelebbi jövő.

Lelki élet

Sík Sándor rendfőnök út mondta egyik lelkigyakorlatán, hogy minden napunk középpontja a szentmise kell, hogy legyen. Ezt minden rendtárs napról napra lélekkel is végzi, sokszor még a nyári túrák nehézségei közepette is. Nagyobb ünnepeken és adventben általában koncelebrálni szoktunk, különösen a fiatalabb rendtársak.

A pasztorációs munkában kezdettől fogva mindig nagyobb körben és nagyobb teljesítménnyel veszünk részt szerte az egész országban. Nemcsak gyóntatás és misézés, prédikáció és liturgia, hanem híveknek, papoknak és kispapoknak végzett lelkigyakorlat jellemzi ezt a munkát.

A papnevelés ügyét szolgálja kredenciális intézményünk is. Ugyancsak külön foglalkozunk a papi és piarista hivatásokkal. A késői hivatások felkarolása rendházunknak külön célja és érdeme volt éveken át. 5 fölszentelt papunk van, akik nálunk mint kisegítő munkások munkájukkal párhuzamosan végezték a dolgozók gimnáziumát. Közülük kettő már buzgó plébános.

A rendtársak jubileumi szentmiséit, ezüst- és aranymiséket és egyéb jubileumokat rendszeresen megünnepeljük. Minden rendtag nevenapján a rendház külön szentmisét mondat a névnaposért.

Papnevelésünk és piarista utánpótlás nevelésünk legszebb diadala volt a hármaskeméti piarista szentelés.

A közös elmélkedés és közös imádság kérdése még megoldásra vár. A rendtagok napirendi beosztása és munkaköre sok nehézséget okoz.

Ennek az egész kérdésnek megoldására nem érzek erőt. Ez összefügg a ház egész belső életével, melynek bírálása a házfőnöki stallumból lehetetlen.

Mindenesetre mint egyénnek, rendtagnak, aki immár 42 éve vagyok piarista, ha a diákeveket is számítom: kerekén ötven, jogom van egy-két megjegyzést és észrevételt tenni. A közös imával, az azon való részvétellel soha komoly baj nem volt, még azokban az ócsárolt harmincas és negyvenes

³ Vergilius, *Aeneis* 1. 203.

években sem. A háború utáni évek igazán nehéz hónapjai, évei sem szakították meg a sort. Pedig akkor igazán naponkint kikérdeztük a diákok nagy részét, prefektuskodtunk, és amellet nehéz testi munkát és kellett végeznünk. A közös ima azonban csak ritkán maradt el. Ez problémává itt házunkban kb. 8-10 éve lett. Igazi okát nem tudom. Nem menthető a régi breviárium mondásával és a sok elfoglaltsággal, mert a közös ima lényege a negyedórát alig kitevő elmélkedés. Különből tőlünk, szerzetesektől, ha valami nehezebbet kívánna is az az előjáró, akinek kezébe fogadalmainkat tettük, azt is végre kellene hajtjanunk. Utána vagy vele párhuzamosan lehet és szabad előhozni kifogásainkat és javaslatainkat, de előbb a rendelkezést végre kell hajtani. Mert milyen jogon válogathatok én az engedelmességben? Akkor a másik is joggal teheti. A kényelmeskedést nem lehet kimagyarázni. Több rendfőnöki leirat szól arról, hogy valamilyen megoldást találni kell a közös imádság ügyében. Ezek a leiratok többször utalnak az időbeosztás megfelelő alakítására. Természetesen, hogy vannak nehézségek is, lehetnek kivételek, szakköri beosztás és egyéb elfoglaltság, de ezek csak a szabály erősítése végett engedhetők meg. Sajnos azonban nálunk sok esetben odajutottunk, hogy ötven év alatt az a kivétel, ha valaki részt vesz a közös imán. Kérem a rendtársakat, ismétlem, nem mint előjáró, álljanak elő életrevaló javaslattal, de addig is a jelenleg főnálló rendelkezésekhez alkalmazkodni kell.

A ház közös ügyeit különben sem lehet csak bírálgatással megoldani, hanem segíteni kell. A házi gyűlések és egyéb megbeszélések arra valók, hogy terveinkkel, javaslatainkkal álljunk elő, beszéljük meg, igyekezzünk problémáinkat megoldani. De ott legyünk mindnyájan. A házi gyűlés és összejövetelek nem a házfőnök magánügye. Igyekezzünk okosságunkkal, bölcsességünkkel pótolni azt, amit őt nem lát.

Természetesen a nyugdíjasok és idősebbek problémái egészen mások, mint a sok elfoglaltsággal küszködő, jobban igénybevett fiatalabbaké. De éppen itt van a legfontosabb megoldandó probléma: nem egymásra sanda szemmel nézni, hanem komoly segíteni akarással keresni a jobb megoldást, a közösség szeretetteljes együttműködését.

Tanulóink lelki gondozása sokban modernizálódott, változatosabb lett. A lelkigyakorlatok trifurkálódtak, hiszen természetesen az életbe induló negyedikeseknek egészen más problémáik vannak, mint a kisebb diákoknak. A liturgiában és templom énekben (modern zene bevezetése) sok az újítás, s ezáltal bizonyosan nagyobb elmélyedés következik.

A szülők számára ugyan nem tudunk külön lelkigyakorlatot rendezni, mert diákjaink nagy része nem helybéli, a fogadónapok szentmiséin azonban külön hozzájuk szól a szentbeszéd, és a szülői értekezleteken is közös nevelési és lelki problémájukkal foglalkozunk.

Nővéreinknek és alkalmazottainknak évenként tartunk lelkigyakorlatot.

Az évenként visszatérő eseményekről, ünnepekről, liturgiáról természetesen külön nem emlékeztem meg. Minden alkalmat megragadtunk arra, hogy minél mélyebb vallási élményekkel gazdagítsuk tanulóinkat és templomunk

hívó népét. (Pl. a gyönyörű nagycsütörtöki liturgia, karácsonyi ünnepélyek, Kalazancius megünneplése stb.)

Gazdasági jelentés

1. Földbirtok

Az 1945. évi földbirtokreform körülbelül 100 hold szántót és 5 hold szőlőt hagyott meg a kecskeméti háznak. A szántóból 70 hold volt a Mária-tanyán, 57 hold pedig Talfájában az ún. „Tápiintézeti föld”. A szőlő Kisfáiban volt. A háború után nagyon nehezen bontakozott ki a gazdasági élet, fokozatosan visszakozni kellett. 1949-ben a Mária-tanyát a körülötte lévő földdel együtt tíz évre bérbe veszi a SERNEVÁL. Így csak Talfája 57 holdja és az 5 hold kistái szőlő marad még néhány évig. A beszolgáltatási kötelezettségek miatt az állattartás és gazdálkodás egyre nehezebbé lesz. 1951-ben a Mária tanyát elveszik ellenszolgáltatás nélkül, ugyanezen év áprilisában a talfái földet is följánlottuk.

Így csak Kisfáiban maradt az 1958-as rendezés után kb. 2,5 kataszteri hold szőlőnk, mely négy javadalmas között oszlik meg (plébános, kántor, házfőnök, sekrestyés). A kinti tanya is birtokunkban maradt.

1960-ban sertésállományunk gyarapítása és a városi rendelkezés végrehajtása érdekében a Budai-hegyben (65. szám) egy tanyát és kb. 1 hold szőlőt vásároltunk nagyon jutányos áron. A szőlőnk kezelését a ház gondnoka végzi. Az utóbbi években nagyjából egyenletes a szőlők termése, kb. 60 hl. 1965-ben azonban olyan súlyos jégverés érte a kistái szőlőt, hogy igazában három esztendő alatt heverte csak ki.

Sertésállományunk átlag 90-100 db hízó évenként. A jelenlegi árviszonyok között nagy előnyt jelent számunkra a vágás helyett élő hízott sertés leadása. Élősúlyban 26 Ft-t kapunk kg-jáért. A tiszta hús ára nem éri el a 32 Ft-t. Hovatovább a sertésvágás szinte lehetetlenné válik a számunkra, a vágó és kiegészítő személyzet hiánya miatt. A Budai-hegyi sertésenyésztő és hizlaló hely modernizálása állandóan folyik. Ez idén a nyárra már sertésállományunkat teljesen oda telepítjük ki. A jelenleg bent⁴ levő sertéseket folyamatosan, kb. június közepéig leadjuk. A benti sertéstartás így lényegileg fölszámolódik.⁵ Így raktárhelyiségek szabadulhatnak föl.

Szőlőink ellátják miseborral a két rendházat, és elég komoly mennyiséget visznek el misebornak és fogyasztásra a váci püspökség és a közeli és távoli plébániák 25-30 Ft-os áron. Persze ez csak addig lehetséges és kifizetődő, amíg részint saját, részint megbízható bér munkaerő áll rendelkezésünkre. A legnehezebb években és évtizedekben is, most meg különösen komoly jövedelmet jelentettek és jelentenek szőlőink és gazdálkodásunk. Pl. borbevételünk, és

⁴ A rendház udvarán.

⁵ Ezt állami rendelkezés is előírta.

hogy egyetlen dolgot említsünk még csak: befőzéshez gyümölcsöt hosszú éveken át sohasem kellett vennünk. A zárszámadások kimutatása szerint – a számlák szerinti összegezést nem én végeztem – átlag 100-160 ezer forint tiszta bevételt hoz a gazdaság. Persze a rengeteg utánajárás és testi-lelki fáradás, pincei, szüreti és egyéb munka nincs pénzként beleszámolva. Ha azt is számoljuk, akkor ugyancsak lecsökken a jövedelem.

Fő pénzforrásaink: az államsegélyek, nyugdíjak, diákotthoni tartásdíjak és a gazdasági bevételek.

Mióta a nagy beruházások (víz-, gáz-, tető- és csatornamunkák) szünetelnek, azóta tudott a ház kb. 300 000 Ft-os tartalékösszegre szert tenni. Sokat jelent számunkra a nagyüzemi vásárlás lehetősége. Az árdrágulás tartalékösszegünket máris megtépázta, de a bejelentett hús-áremelés még inkább, kb. 80 000 Ft többletkiadást jelent majd. Az évenként készült költségvetések és zárszámadások mindig előre jelzik, illetőleg utólag regisztrálják a változást. Az idei esztendő, úgy látszik, még mindig pozitív lesz.

Évi kiadásunk kb. 2 és félmillió Ft. Ennek 50-60 %-át megesszük (csak nyersanyag!). Személyi és üzemi kiadásunk kb. 800 000 Ft. Kb. 10-15 % marad évenként, mert a tatarozás összege csökkent. Sajnos most ez a maradék sincs, sőt a régi tartalékhoz kell nyúlnunk. Az idén nem emeltük a diákok tartásdíját, valószínűleg a jövő évet is emelés nélkül kezdhethetjük.

Persze én csak arról a pénzről beszélhetek, amelynek sorsát, beosztását ismerem: a házi pénztárról.

Kívánatos lenne közös házi gazdasági ügyintézés és pénzkezelés a konstitúciók szellemében.

[2.] Karitás-ügyek

A rendház és diákotthon külső tatarozását a Caritas fedezte. A Caritas-tól kapott pénzek összegezése számláinkkal együtt a rendfőnökségen van. Jóváhagyásukat 1974. január 3-án 13/1973 Vsz. 124/1973 sz. alatt kaptuk meg a rendfőnök úrtól. Az 1974. január 1-től a háznál lévő pénz a takaréokban van.

[3.] Autóalap

Személygépkocsink eredeti vételárából 14 000 Ft maradt. Kb. ez az összeg most is megvan, mert két autónyermény betétkönyvünk van. Az autóhasználati díjat Ruppert József kezeli. Eddig még kb. fedezi az autó saját kiadásait.

Kecskeméten, 1976. április 5-én.

Halász József
házfőnök

A kecskeméti Piarista Gimnázium története, 1950–1975

1950. szept. 11. Az iskola átvétele a minisztérium és a tanács küldötteitől.

1950/51. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Szoboszlai András

- tantestület: 17 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 203, konviktus 69
- 1951/52. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Szoboszlay András
tantestület: 22 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 310, konviktus 121
E két esztendőben folyt a gimnázium és a diákotthon helyiségeinek felszerelése a legegységesebb bútorokkal és a tanításhoz szükséges legfontosabb eszközökkel.
- 1952/53. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Szoboszlay András
tantestület: 21 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 293, konviktus 120
E tanévben a létszámban bővülő diákotthon elfoglalja a gimnázium II. emeletén lévő volt rajztermet.
- 1953/54. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Szoboszlay András
tantestület: 19 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 317, konviktus 137
A tanulók létszáma ebben az évben a legmagasabb: 1950-ben 4 párhuzamos első osztály indulhatott, ezek jutottak most el az érettségiig. A következő években mindig két-két párhuzamos osztály indulhatott, 40-40 tanulóval.
- 1954/55. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Szoboszlay András
tantestület: 20 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimn.: 283, konviktus 136
- 1955/56. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Szoboszlay András
tantestület: 22 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 285, konviktus 136
A gimnáziumokban bevezetésre kerülő politechnikai oktatás céljaira politechnikai műhely létesül.
- 1956/57. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Szoboszlay András
tantestület: 21 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 271, konviktus 140
Október 27-28-án és november 4-én belövések érik az épületet.
- 1957/58. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Szoboszlay András
tantestület: 22 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 270, konviktus 162
- 1958/59. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Szoboszlay András
tantestület: 21 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 273, konviktus 169
- 1959/60. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Szoboszlay András (megb. ig.)
tantestület: 26 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 267, konviktus 178
A bővülő diákotthon részére a gimnázium alagsorában lévő helyiségekben rendeznek be ebédlőt. (Eddig a rendház ebédlőjében étkeztek a konviktorok.)
- 1960/61. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Szoboszlay András
tantestület: 24 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 273, konviktus 180

- 1961/62. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Szoboszlai András
tantestület: 26 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 296, konviktus 197
- 1962/63. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Dobos Jenő
tantestület: 27 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 289, konviktus 197
- 1963/64. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: Dobos Jenő
tantestület: 27 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 275, konviktus 198
Ebben az évben ünnepelte iskolánk fennállásának 250. évfordulóját.
- 1964/65. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: dr. Galambos László
tantestület: 25 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 283, konviktus 220
- 1965/66. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: dr. Galambos László
tantestület: 26 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 279, konviktus 217
- 1966/67. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: dr. Galambos László
tantestület: 25 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 281, konviktus 183
- 1967/68. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: dr. Galambos László
tantestület: 25 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 283, konviktus 165, externista 39
Mivel hivatalos rendelkezés szerint a konviktorok létszáma nem haladhatja meg a gimnázium részére engedélyezett maximális létszám (320) 50 %-át, a konviktorok egy részét externista növendékként helyezzük el.
- 1968/69. tanév ig.: Ifjú Sebestyén, igh.: dr. Gulyás István és Herédi Vilmos
tantestület: 25 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 290, konviktus 158, externista 46
- 1969/70. tanév ig.: dr. Gulyás István, igh.: Kovács László
tantestület: 26 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 284, konviktus 159, externista 40
- 1970/71. tanév ig.: dr. Gulyás István, igh.: dr. Botár Csaba
tantestület: 25 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 287, konviktus 158, externista 32
- 1971/72. tanév ig.: dr. Gulyás István, igh.: Kovács László
tantestület: 24 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 281, konviktus 195, externista 28
A diákotthon részére felépült új ebédlő lehetővé tette, hogy az alagsornak eddig étkezésre használt helyiségeiben rendezzük be a politechnikai műhelyt. A volt politechnikai műhely helyére egy osztályterem került. Az így felszabadult osztályteremből kibővítettük a kémiai előadó helyiségét, s mellette kémiai és biológiai szertárat rendeztünk be.
- 1972/73. tanév ig.: dr. Gulyás István, igh.: Kovács László
tantestület: 25 piarista, 1 világi
tanulók száma: gimnázium 273, konviktus 160, externista 36
- 1973/74. tanév ig.: dr. Gulyás István, igh.: Ruppert József

	tantestület: 22 piarista, 1 világi tanulók száma: gimnázium 271, konviktus 160, externista 35
1974/75. tanév	ig.: dr. Gulyás István, igh.: dr. Lukács László tantestület: 22 piarista, 1 világi tanulók száma: gimnázium 267, konviktus 160, externista 41
1975/76. tanév	ig.: dr. Lukács László, igh.: Veszprémi Tibor tantestület: 22 piarista, 1 világi tanulók száma: gimnázium 259, konviktus 160, externista 39 A díszterem mögött önálló helyiséget kapott az iskolai könyvtár, az ott lévő osztály terméül a tanácstermet használtuk fül. A II. emeleten nyelvi szaktantermet alakítottunk ki.

Kecskemét, 1976. március 31.

A kecskeméti piarista rendház házikönyvtára

Könyvtárunk eredeti helye a jelenlegi *betegszoba* volt. Egészen 1944 végéig ott is maradtak a könyvek. Ekkor indult meg az állomány vándorlása és romlása is. Könyvkészletünket a templomban, a régi földszinti fürdőben (most fotólabor) és egyéb helyeken tároltuk. Mindenünnen természetesen ilyen-olyan céllal, de tünedeztek el példányok, lapok és borítólapok. Később évekig voltak a könyvek *a kápolna melletti folyosón*, és bár szekrények torlaszolták el őket: mégsem lehetett megakadályozni további romlásukat.

Itt készült el végre 1970-re az új könyvtár térelválasztása: mindkét oldalán tárolásra alkalmas, mennyezetig érő, vasvázás polcrendszer; ugyanakkor falhoz támasztott régi típusú polcokkal is igyekeztünk a rendelkezésre álló teret maximálisan kihasználni.

A könyvtárhoz tartozik még a tanári ebédlő falba épített szekrényeiben elhelyezett ún. kézikönyvtár is (lexikonokkal és a legmodernebb teológiai szakirodalommal).

Tárolt könyveink számát mintegy 15 000-re becsüljük.

1. Könyvkészletünk jelentős részét a háborús pusztítások ellenére megmaradt *régi házi könyvtári anyag* adja.

Legbecsesebb példányaink – kb. 50 db – 16. századiak. Ezeket külön polcon helyeztük el, és katalogizáltuk. Több száz könyvünk való a 17. századból.

Jelenlegi könyvállományunk törzsét a 18-19. századi részleg jelenti. Ebből kiválogattuk, elkülönítettük, és katalógusba vettük az 1600–1800 közt Magyarországon megjelent, valamint az ugyanezen időben külföldi kiadóknál magyar nyelven napvilágot látott nyomtatványokat. A többi – tehát 18. századi idegen nyelvű külföldi, illetve mindenféle 19. századbéli – kiadvány egyelőre még nincs jegyzékbe véve, sőt még témakörök szerinti csoportosítások sem történhetett meg.

Régi könyvtárunk tovább gyarapodik egyrészt a budapesti rendi könyvtárban végrehajtandó duplumfelszámolás révén, másrészt a volt rendházak könyvtáraiból időnként ideszállított példányokkal. Egykori szegedi könyvállományunkból pl. mintegy 500 db igen értékes – zömmel orvostudományi

témájú – kiadvány birtokába jutottuk volt szegedi házi orvosunk, dr. Gottwald László révén.

2. Szép számmal találhatók azonban polcainkon *20. századi könyvek* is. A meglévő példányokat, ha katalogizálásukhoz nem fogtunk is még hozzá, de igyekeztünk tárgykörök szerint csoportosítva elhelyezni. Az e századbeli kiadványok túlnyomórészt az elhunyt rendtagok hagyatékából, illetve külső adományok útján kerülnek hozzánk.

Kollekciónkat teljesebbé tehetjük többek közt Forrai István rendtársunk (†1960) zenetudományi és pedagógiai könyveivel, illetve gazdag kottaanyagával. – Jochs József (†1969) páratlanul értékes matematikai és fizikai kis-könyvtárat hagyott ránk. – Pörtl József (†1970) biológiai és földrajzi szak-könyvei ugyancsak tetemesen megnövelték modern részlegünket. – Nem kis mértékben gyarapodott a nyelvészeti állomány Santora Mihály (†1970) és Sulhan György (†1974) különféle szótáraival, nyelvkönyveivel. – Bővült továbbá a modern kézikönyvtár az időközben Amerikába távozott Fodor Miklós rendtársunktól kapott anyaggal is (matematikai és fizikai munkák).

A külső adományozók közül mindenképp említést érdemel Puriakovics Miklós nyugalmazott lakiteleki plébános, aki kb. 2500 db modern magyar szépirodalmi, illetve művészettörténeti kiadványt bocsátott könyvtárunk rendelkezésére. – Gyakran élvezhetjük még a Caritas valamint az OMC Verlag támogatását: teológiai állományunknak külföldi munkákkal való gyarapodása főként e két fontos szervezetnek köszönhető.

Amint az említettek alapján is látható: házikönyvtárunk nem annyira fejlődő, mint inkább *megőrző jellegű*. Természetesen azért új művek vásárlására is fordítunk évente bizonyos meghatározott keretet. – A Magyarországon megjelent valamennyi teológiai és lelki könyvet igyekeztünk és igyekszünk ezután is beszerezni. – Úgyszintén a rendtagok rendelkezésére állnak az ebédelői kézikönyvtárban lévő, legfrissebb kiadású irodalmi, zenei, művészeti stb. *lexikonok*. – Ami pedig a *sajtótermékeket* illeti: évek óta rendszeresen járattuk az Új Embert, a Katolikus Szót, a Vigiliát és a Teológiát; illetve a politikai napilapok közül a Népszabadságra és a helyi Petőfi Népére fizetünk elő.

Mindezek ellenére nagy általánosságban mégis kénytelenek vagyunk azt mondani, hogy voltaképpen még csak a kezdeteknél vagyunk! Igaz, tömbösen ömlesztett könyvrakások már alig vannak a könyvtárban (folyóiratcsomók még inkább), a példányok – ha rendszertelenül egymás mellé rakva is, de már – a polcokon találhatók.

Pillanatnyilag helyhiánnyal sem küszködünk: a mennyezet alatti 2-3 sor teljes teremhosszban még üres.

Könyvtárunknak a polcokon és a könyveken kívül különösebben megemlíthető leltári tárgya mindössze a 2 összezsukható kis könyvtári létra.

És most a továbbiakban hadd szóljunk bizonyos *negatívumokról*, mind leltári, mind pedig egyéb más vonatkozásban!

1. A könyvtár *megvilágítása* nem teljesen kielégítő. Jóllehet a mennyezeten van kellő számú lámpa, de a terem közepén teljes folyosóhosszan

végighúzódozó térelválasztós polc-sor túlságosan elsötétíti a helyiséget. Éppen ezért az esti órákban a jelenlegi fény mellett hosszabb írásos munkát (pl. jegyzetelés, katalógusgépelés) végezni úgyszólván lehetetlenség. Mindenképp szükséges lenne helyenként az oldalsó megvilágítás, illetve bármely polchoz odavihető kézi villanylámpá(k) beszerzése is.

2. Sokkalta súlyosabb probléma a könyvtárfolyosó *fűthetősége*. Minthogy itt semmiféle fűtőtest nem található, sőt el sem helyezhető (tűzveszélyes!!!), rendszeres könyvtári munkára a jelen körülmények között október közepétől legalább április közepéig nem nyílhatik lehetőség. Terveink közt szerepel azonban, hogy legalább egy konvektor beszerelésével télire is megoldhatóvá tesszük az olvasóteremben való akár hosszabb tartózkodást is.

3. Mindinkább szükségessé válik továbbá, hogy *szakképzett* kézzel nyuljunk meglévő állományunkhoz, és – nem utolsósorban – tudatában legyünk annak is: milyen könyvészeti értékek, raritások, kuriózumok birtokában vagyunk. Ma még nincs kezelhető házi katalógusunk sem! Márpedig éppen ennek elkészítése lenne a legsürgősebb tennivalónk: főképp azért, mert az Országos Széchényi Könyvtár egy-két év óta fokozottabb figyelemmel fordul könyvkészletünk felé. Már nyomatékosan kifejezték azon tervüket és óhajukat, hogy adatainkat be kívánják építeni az országos nyilvántartásba. Ez partikulárisán már meg is történt. Hivatalos levelükben időnként több olyan könyvre is rá-rákérdeznek, amely hajdanában köztudomásúan megvolt a kecskeméti ház könyvtárában, de amelyről végül is meg kell állapítanunk, hogy föltehetően a háborús károk következtében nyoma veszett.

4. Örök problémánk még az is, hogy – lévén a könyvtárosság egyben időigényes munkaterület! – mindannyiunk sokrétű elfoglaltsága, kötöttségei miatt *nem található olyan rendtárs, aki kizárólagosan a könyvtár ügyének szentelhetné idejét*.

A könyvtár fő őrre és ügyintézője maga a házfőnök. Rajta kívül jelenleg még a következő rendtagok munkálkodnak e területen:

Vida Lajos két év óta központi könyvtárosi tanfolyamot végez Budapesten. Ott szerzett szakszerű tudását a továbbiakban egyre inkább gyümölcsöztetni fogja.

Holczer József segítségére mindig számíthatunk a könyvtárrendezési és katalógizálási feladatok végzésénél. 1975 nyarán például az Országos Széchényi Könyvtár utasítására 57 oldalas részletes kimutatást készített az ugyancsak általa berendezett, akkor 982 (azóta több) példányos 18. századi magyar könyvtárrészlegről. (Fáradozását az OSZK 550 Ft-tal honorálta.)

Végül – de nem utolsósorban – Szemes Ferenc rendtársunk is áldozatos munkával segíti a könyvtár ügyét: könyvkötői és restaurátori tevékenységével eddig mintegy 3000, erősen megrongált kötetet tett újra kézbe vehetővé.

Kecskeméten, 1976. március 25-én.

Holczer József

A káptalani jegyzőkönyv szerint „néhány rendtárs kiegészíti a jelentést: Etele György fölhívta a figyelmet arra, hogy az új ebédlő fölépítésében és a gáz bevezetésében orosz-lánrész Lukács László rendtársunkat illeti”. (PMKL, I.1.c, Helyi kápt., Kecskeméti házi káptalan iratai, 1976.)

5.
ALBERT ISTVÁN
PROVINCIÁLIS BESZÁMOLÓJA
A TARTOMÁNYI KÁPTALANON
1976. JÚNIUS 24.

BEVEZETÉS: Az 1976. április 5-6-án megtartott házi káptalanokat követően a magyar rendtartomány konzisztórium (congregatio provincialis) máj. 5-én tárgyalt arról, hogy „feladatunk a helyi káptalanokon elhangzott házfőnöki jelentések és esetleg azokhoz fűzött kiegészítések alapján elkészíteni a provinciális beszámolóját: az elmúlt évek folyamán hogyan alakult közösségi életünk, hogyan teljesítettük szerzetes-tanári kötelességeinket, hogyan alakultak intézményeink működésének anyagi feltételei. [...] A felmerülő és megoldandó feladatokat csoportokba kell sorolni: I. szerzetesfegyelmi kérdések (imádság, ruhaviselet); II. [...] tanügyi reformokkal kapcsolatos [...] pedagógiai követelmények [...]; III. provinciánk anyagi helyzete és gazdasági irányítása. Ehhez az összefoglaló és előkészítő munkához kéri a provinciális [Albert István] az asszisztensek segítő közreműködését, mégpedig Mészáros Imrétől az I., Kemenes Lászlótól a II. és Balogh Ferentől a III. csoportba tartozó kérdések összefoglalását.” (PMKL, I.1.c, Konz., 1976, 10. ülés, n° 12). A negyedik asszisztens, Ifjú Sebestyén éppen kórházi kivizsgálás alatt állt. – A tartományi káptalan 1976. június 24. és 26. között ülésezett Budapesten, a piarista gimnázium biológiai előadótermében. Az első ülésen hangzott el Albert István provinciális beszámolója. Ebben az általános részt az iskolák helyzetéről szóló, és az anyagi helyzetről szóló részek követték. Az első rész – a személyes vonatkozású részek alapján egyértelműen – Albert István munkája, az iskolai részt azonban – a fentiek alapján – Kemenes László írta (az utolsó bekezdés kivételével, amely a fogalmazványon Albert István saját kezű kiegészítése). Az utolsó, anyagi részt pedig Balogh Ferenc fogalmazványa alapján állította össze Albert István.

LELŐHELYE: PMKL, I.1.c, Tart. kápt., Az 1976. évi provinciális káptalan iratai. – Szövege dátum és aláírás nélküli gépirat formájában, egy példányban maradt fenn a káptalani jegyzőkönyv mellékleteként (32 számozott oldalon). Ugyanitt fennmaradt az iskolai rész gépelt fogalmazványa (Kemenes Lászlótól, 4 oldalon), valamint az anyagi rész gépelt fogalmazványa (Balogh Ferentől, 2 példányban, 4–4 oldalon). Az alábbi közlés során a gépirat helyesírási és gépelési hibáit kijavítottuk, és az eredetiben vezetéknevvel szereplő személyek neveit a könnyebb azonosítás érdekében kiegészítettük. Az anyagi rész fogalmazványának azon részeit, amelyek a végleges szövegbe nem kerültek be, lábjegyzetként közöljük.

A provinciális káptalani jelentése

Már a házi káptalanok beszámolóiban hangot kapott az a nehézség, amely a beszámolókkal kapcsolatban felmerült. Az idő hosszúsága, a nem kevés, egészen új eseménysorozattal telített több mint három évtized, valamint a dokumentáció hiánya nehezíti az áttekintést. Több esetben ugyanis nemcsak a tanúk hiányoznak, hanem a feljegyzések hiánya vagy szűkszavúsága is

nehezíti a tájékozódást és a hűséges tájékoztatás lehetőségét. Ha már a rendházak életében érezte ez a hatását, természetesnek kell tartanunk, hogy még fokozottabban jelentkeznek a nehézségek a provincia életében. Éppen ezért már előre elnézését kérem a káptalani atyáknak beszámolóim fogyatékosága miatt.

Még a második világháború évében, 1943. július elején volt az utolsó rendes tartományi káptalan, amelyen a visszakerült Erdély [és a szatmári egyházmegye] rendházainak képviselői is részt vettek. A káptalan újra megválasztotta provinciálisnak Zimányi Gyulát. Nem sokkal utána azonban egészen közel jött hozzánk a háború, amelynek borzalmait, ha nem is egyforma mértékben, de minden rendházunk és valamennyi rendtagunk megszenvedte. A háború vége a nem idejében történt vagy nem kellő hatékonysággal képviselt szembefordulási törekvések miatt a német fasizmussal, a legyőzött népek sorában talált bennünket. Az életkeresés és újraépítés, a romok eltakarítása és új életlehetőségek megteremtése várt az elkövetkezendő esztendőkre. Ez jellemezte provinciánk életét is.

Ekkor még megvoltak összes házaink. A „front”, tehát a rajtunk átvonuló háborús helyzet majdnem egy teljes esztendeig tartott, 1944 nyarától 1945 tavaszáig. A háború nem egyformán érintette házainkat és iskoláinkat, azt azonban általános jellemzőül elmondhatjuk, hogy iskoláinkban nem szűnt meg a tanító-nevelői munka, amíg azt a külső körülmények kényszere nem parancsolta, és szinte mindjárt megindult, amikor az ágyúk zaja és a bombák veszélye miatt ez lehetővé vált és a diákokkal meg lehetett találni a kapcsolatot. Volt olyan intézetünk, amely a nyugat felé menekülő szülők gyermekeit gyűjtötte össze, szervezte meg és végezte tanításukat (pl. Mosonmagyaróvár). Máshol ugyanezt tették a front elvonulása után pl. Szegeden, Kecskeméten.

Az ezeknek a háborús időknek állandó veszélyeztetettsége között megélt hősiesség helytállás és a háborút követő idők nyomorúságában való kiállásunk és erőinknek összefogása, azt hiszem, a provincia történetében is úgy nyer majd megörökítést, mint az elindulásunkhoz hasonló hősi kor, élni akarásunknak és életrevalóságunknak bizonyossága. Ezekben az években jelennek meg legtöbb intézetünkben a konviktusok, a fiúkkal való intenzívebb nevelő munkát kínáló lehetőségek. Ezeknek az éveknek terméke, mondhatnám úgy is virága, a piarista általános iskola. Intézeteinkben a nagyfiúk mellett, mint Kalazancius Atyánk napjaiban, megjelennek a kisgyermekek, az általános iskolások. Sajnos csak rövid időre, mert a felekezeti iskolák államosítása (1948. június) gimnáziumainkkal együtt ezeket is elvette tőlünk.

Felsőbb egyházi parancsra az államosításra a szerzeteseknek nemet kellett mondaniuk, nemcsak úgy, hogy intézeteiket el kellett hagyniuk, hanem úgy is, hogy a hittan kivételével más tárgy tanítására egyénileg sem jelentkezhettek, kiközösítés terhe mellett. Államosították mindegyik intézetünket. (Budapest: általános iskola, diákotthon, gimnázium; Debrecen: általános iskola, diákotthon, gimnázium, kereskedelmi iskola; Kecskemét: általános iskola, diákotthon, gimnázium; Mosonmagyaróvár: általános iskola, diákotthon,

gimnázium; Nagykanizsa: általános iskola, diákotthon, gimnázium; Sátoraljaújhely: általános iskola, diákotthon, gimnázium; Szeged: általános iskola, diákotthon, gimnázium; Tata: általános iskola, diákotthon, gimnázium. Vác: általános iskola, diákotthon, gimnázium; Veszprém: általános iskola, diákotthon, gimnázium).

Az államosítás egészen különlegesen nehéz feladat elé állította a rendtartomány időközben megújult vezetését. Walter János generálisi asszisztens ugyanis, aki a háború utolsó éveit itthon töltötte szülőfalujában, Dadon, és tatai rendházunkban a Generális¹ utasítására és szentszéki meghatalmazással 1946-ban káptalant nem tartva kinevezte a rendkormány vezetését: Tomek Vincét provinciálisnak, asszisztenseknek pedig Sík Sándort, Karl Jánost, Kerkai Józsefet és Albert Istvánt.

Az 1947-es évben generálisi választó káptalant hirdettek meg. Erre a káptalanra provinciánkban is kellett volna vokálisválasztó házi és tartományi káptalant tartani. Ennek a káptalannak azonban ez volt egyedüli feladata. A megválasztott vokálisoknak (Szita Imre, Magyar László) nem sikerült az egyetemes káptalanra kijutniuk, Tomek Vince provinciálisnak azonban sikerült, sőt őt a káptalan mindnyájunk örömeire generálissá választotta, mégpedig nem a szokásos hat évre, hanem nyolc esztendőre. Ő azután Sík Sándort nevezte ki a maga helyére provinciálisnak, Sík Sándor helyébe pedig Szűcs Jánost asszisztensnek, miután a váci igazgatóvá kinevezett Kerkai József helyébe már korábban a Kolozsvárról visszatért Balanyi György nyert kinevezést.² Szűcs János bizonyult a továbbiakban a provinciális kongregáció legerőteljesebb egyéniségének, és sok ügyet ők kettesben a provinciálissal, vagy esetleg Ohmacht Nándor bekapcsolásával hármasban intéztek el, amelyekről mi csak később kaptunk tájékoztatást. Megboldogult Balanyi Györggyel sokat bosszankodtunk és gyötrődtünk is ezek miatt a fonáságok miatt.

Az [1948. évi] államosítás után az iskolából kiesett és ilyen módon munka és kereset nélkül maradt szerzetesek elhelyezése volt a szerzetes főnökök közös feladata, a mi provinciánk vezetésének is a legfőbb gondja. Az államosított iskolában való tanítást a mieink közül csak hárman (Grujber József, Szűcs Ferenc és Farkas Dénes) vállalták, a többieket általában sikerült hitoktatói vagy lelkipásztori munkakörben elhelyezni, és így biztosítani egy megélhetési minimumot, amely a rendházak életének üzemeltetését lehetővé tette. A püspöki székhelyeken úgynevezett szemináriumi iskolák létesültek, amelyeknek nyilvánossági joga ugyan nem volt, de a teológiára való felkészülésnél elfogadták. Három helyen (Szeged, Vác, Veszprém) majdnem teljesen a mieinkből került ki ezeknek az iskoláknak tanári kara.

A helyzet azonban egyre súlyosbodott. 1948 novemberében a hitoktatási engedélyt is megvonták az államosítást el nem fogadó szerzetesektől. 1950-

¹ Giuseppe del Buono (1873–1948), a piarista rend generálisa (1929–1947).

² Balanyi György hazatérése és Kerkai József váci kinevezése nem korábban, hanem egy évvel később, 1948 nyarán történt.

ben a kormányzat megvonta a szerzetesek működési engedélyét, és több szerzetesházból elhurcolták, kényszerlakóhelyre vitték a szerzeteseket. A mieink közül először a szegedi és nagykanizsai rendtársak elhurcolásáról kaptunk híreket, ezeket Vácra vitték, a tataiak és magyaróváriak Hatvanba kerültek a ferencesek zárdájába. A váciak szintén a püspöki palotába voltak kénytelenek áttelepülni az odahurcolt többiekkel. A sátoraljaújhelyiek már előbb szétmentek, és onnan csak a házfönök került kényszerlakóhelyre. Az elhurcolás nem érintette a budapesti, debreceni és veszprémi rendházainkat. Ezeken a helyeken is azonban a legszükségesebbeket összecsomagolva június közepétől július közepéig többnyire rettegésben töltötték a rendtagok az éjszakát, mert az elhurcolások mindig az éjszakai órákban történtek.

Mialatt ezek történtek a szerzetesek körében, az egyházmegyékben is történtek olyan események, amelyek a korábbi merev „nem tárgyalunk az állammal” álláspont megváltoztatását készítették elő. Mindszenty József esztergomi hercegprímást már 1948 karácsonyán letartóztatták, majd halálos ítéletet mondtak ki rá, utólag azt életfogytiglani börtönre változtatva. Valamivel később ugyanilyen sors érte Grósz József kalocsai érseket is. Az egyházmegyékben a püspöki aulákba rendszerint a vikárius vagy irodaigazgató kicserélése mellett állami megbízottak kerültek. A magyar hierarchia élén akkor a kezdetől fogva a tárgyalás szükségességének elvét képviselő Czapik Gyula egri érsek állt. Lényegében azonos felfogást képviselt Hamvas Endre csanádi püspök is. Az ő égiszük alatt Beresztóczy Miklós és Horváth Richárd szervező munkája következtében 1950. augusztus elsején megalakul a Katolikus Papok Békemozgalma, amelyben egyházmegyei és szerzetes papok egyaránt részt vettek. Közben megindultak a tárgyalások a magyar egyház vezetői és az állam képviselői között, amelyekben jelentős szerep jutott egyházi vonalon a mi megboldogult provinciálisunknak, Sík Sándornak. Létrejött az az egyezmény az egyház és állam között, amelynek következtében elhagyhatták kényszerlakóhelyüket az elhurcolt szerzetesek, és korlátozott létszámmal működési engedélyt kapott négy szerzetesrend (bencések, ferencesek, piaristák, Misszonyunkról nevezett szegedi iskolanővérek) azzal a kikötéssel, illetve kötelezettséggel, hogy vállalja két-két középfokú iskolának (gimnáziumnak) fenntartását.

Rendünk két intézetet kapott vissza, a budapestit (az épületnek azonban csak egy részét, mert helyet kellett adni a Műszaki Tanárképzőnek is) és a kecskeméti, szintén csak részben. Az intézetekről és azok munkájáról a továbbiakban majd még lesz szó.

Az intézetek visszaadása után sürgető volt, – hiszen már szeptemberben jártunk – a tanári karok összeállítására. Ebben a szakmai szempontok mellett főleg az vezette a rendtartomány vezetőségét, hogy azokat vonja be a tanítás munkájába, akik könnyen elérhetőek voltak, és így megkérdezhetőek, másrészt viszont olyanokat vontunk be iskolai munkába, akik bizonytalan jövőjű elhelyezkedésben voltak. A „jó állásban” lévőket lehetőleg nem akartuk mozgatni. Nekem többek között az a feladat is jutott, hogy a Budapestre igazgatónak

kiszemelt Karl János helyébe, mivel kinevezése elé akadályok gördültek, a veszprémi szemináriumi előképző igazgatóját, Balogh Ferencet iparkodtam megnyerni a budapesti igazgatóságra. A megnyerés sikerült, és így némi kétséssel szeptember 15-én megindulhatott két visszkapott iskolánkban a tanítás munkája.

Így jött létre provinciánk rendtagjainak az a kettéválasztása, amely a keretben lévők mellett egyeseket a kereten kívüliek sorsára volt kénytelen juttatni. Sokaknak lelkében hagyott ez mélyre égő sebeket, pedig amennyire emlékezetem segít, és belefolyhattam a munkába, valóban az említett szempontok álltak előtérben, az idő pedig sürgetett.

Mialatt itthon ezek történtek, rendünk 1948-ban Kalazancius Atyánk dicső halálának 300 éves jubileumát ünnepelte, és Generálisunk, Tomek Vince a spanyol államfőtől felajánlott hadihajón, a Pizzarón vitte Spanyolországba és ott diadalútra Spanyolország jelentősebb városaiba, szülőföldjére Szentatyánk ereklyéit: szívét és nyelvét. Magam is megilletődve olvastam Zaragoza székesegyházában ezt az eseményt megörökítő emléktáblát. Az Egyház pedig az 1950. évben jubileumi Szentévet ünnepelt, kitarva az üdvösség útját mutató szent kapukat és hívogató a megbékélést és kiengesztelődést szomjazó világot. Közben fúj a Lélek, s a felgyorsított élet ütemében kavargott a II. Vatikáni Zsinatot előkészítő és majdan annak szellemét árasztó teológiai megújulás szelleme. Ennek először csak híre jutott el hozzánk, és a lemaradás bepozlása a továbbiakban nem kis erőfeszítést kívánt.

[A rendi központtal való kapcsolataink]

Most, mielőtt folytatnám hazai viszonyaink tárgyalását, röviden szólok Rómával, a rendi központtal való kapcsolatainkról. Magyar generálisunk volt, és mellette 1958-ig Walter János közép-európai generálisi asszisztens, utána Sántha György ebben a minőségben. Kapcsolataink szinte kizárólag a postai levélbeli érintkezésre szorítkoztak. Ennek is megvoltak a nehézségei a posta lassúsága miatt, magában Olaszországban is, több alkalommal hetekig tartó postás sztrájkok miatt a postaküldemények nehézkesen, többször megkésve érkeztek hozzánk.

A Generális Atya, Tomek Vince megválasztása után nemsokára, 1947-ben, majd rövid időre 1948-ban is ellátogatott hozzánk. Többször azonban nem tudott hozzánk eljönni. Közben 1955-ben, majd 1961-ben egyetemes káptalanok voltak, amelyeken provinciánk, élve a választási jogunk által nyújtott lehetőséggel, helyettesítéssel (*per procuratorem*) képviseltette magát a generálisi asszisztenssel.

1966-ban vált először lehetővé, hogy a provinciális kiutazzék Rómába. Az alkalom Tomek Generális Atyánk aranymiséje volt, amelyen a Magyar Püspöki Kar is képviseltette magát Ijjas Józseffel, és az ő kíséretében én is részt vehettem ezen a felemelő ünnepségen.

1967-ben egyetemes káptalan volt. Erre az esztendőre tűzte ki a Budapesti Központi Római Katolikus Hittudományi Akadémia Tomek Generális Atyánk díszdoktorrá avatását. A Püspöki Kar képviselőjében Ijjas József kalocsai érsek úr utazott le, és az ő kíséretében utazhattam én is, hogy aztán részt vegyek abban az akadémiai bizottságban, amelynek tagjai voltak Radó Polikárp (aki vonaton érkezett) és Zemplén György, akkor még a Pápai Magyar Intézetnek rektora, akadémiai tagok. A díszdoktorrá avatásról annak idején az *Új Ember* beszámolt,³ ezzel bővebben nem foglalkozom.

A díszdoktorrá avatás után néhány nappal, augusztus elsején kezdődött az az egyetemes káptalan, amely Suárez Laureánót választotta generálissá, miután előzetesen Tomek Atya nyomatékosan kérte a káptalant, hogy reá ne szavazzanak, mert nem kíván tovább generális lenni, ellenben nem mond le azokról a kiváltságokról, amelyeket jogunk az ex-generálisnak biztosít.

A káptalan feladatának elvégzése után, augusztus 12-én átalakult speciális káptalanná, hogy megkezdje azt a munkát, amelyet a II. Vatikáni Zsinat rendelkezéséből a rendi szellem és szabályzat revideálása érdekében minden szerzetnek el kell végeznie.

A káptalan figyelemreméltó munkát végzett, és emlékezetes marad az az augusztus 26-i pápai audiencia Castelgandolfóban, amelyen a Szentatya, VI. Pál pápa fogadta a lelépő Tomek generális búcsúzását és az újonnan megválasztott Generális bemutatkozását, és szép beszédben szólt a káptalani atyákhoz a Rendalapító szelleméről, az Egyházhoz és az iskolához való hűségéről.

A káptalanon a folytatásnak előkészítésére, amely 1969-re volt betervezve, minden provinciálisnak két embert kellett ajánlania a káptalani anyagot előkészítő munkában való intenzív részvételre. Én akkor Hardi István és Medvigy Mihály rendtársainkat javasoltam. Medvigy Mihály nem kapott kiutazási engedélyt, Hardi Istvánt azonban decemberben behívták, és ő értékes szolgálatokat végzett a káptalan előkészítésében.

Itthon is folyt a káptalan előkészítésének munkája. Az elkészített tervezeteket sokszorosítva megküldték, azokat – esetleg a szakértői vélemény meghallgatása után – (a szakértőket javaslatomra nevezte ki a Generális atya, és nevüket közölte az *Ephemerides Calasanctianae*) véleményezni kellett. Rengeteg anyagot kellett feldolgozni, véleményezni. A nehézségek sokszor a nyelven is jelentkeztek, mert egyesek és bizottságok is nem tartották meg a latin nyelv kötelező használatára vonatkozó előírást, olasz vagy spanyol nyelven küldték meg az anyagot, de abban is, hogy a szűkre szabott hozzászólási idő és a lassú postaforgalom miatt sok esetben csak megerősített munkával lehetett a véleményezést elvégezni.

A káptalant – Capitulum Generale Speciale – 1969. július elsejére tűzte ki a Generális atya, és az sokszor igen nehéz helyzetek közepett október 3-ig tartott. Ez a káptalan tárgyalta meg azt az anyagot, amit a káptalan után az

³ M. K., *Tomek Vince díszdoktorrá avatása*, in *Új Ember* 23(1967):30 (07. 23.), 4.

általunk is jól ismert *Declarationes et decreta* több mint 350 lapos kötetében jelentettek meg.⁴

A Konstitúciók körül már akkor kezdődtek a küzdelmek. Voltak – főként az idősebbek – akik a Szentatyánk fogalmazta Konstitúció iránt való tiszteletből csak az elkerülhetetlenül szükséges módosításokat akarták, mások, a többség, radikálisabb álláspontot képviselt. A káptalanon választott bizottság megbízást kapott egy szöveg elkészítésére, amit majd a legközelebbi káptalan fog alaposabban megvizsgálni. Ezt a szöveget 1971-ben sokszorosítva a Salamancában tartott CSM [Congregatio Superiorum Maiorum, legfőbb előjárók tanácskozása] meghallgatása után a Congregatio Generalis jóváhagyásával *ad experimentum* kiadták, és ezt jelentette ki az 1973-ban tartott egyetemes káptalan is kötelezőnek addig, amíg az általa kiküldött újabb bizottság el nem készíti munkáját. A szöveget az 1975-ben Rómában tartott CSM-on mutatták be. Az ottani hozzászólások meghallgatása után [a] Congregatio Generalis rövidesen jóváhagyta, és latin nyelven kinyomtatva megjelentette az *Ephemerides Calasancianae* rendkívüli számaként, 1975. július elsején érvénybe lépő kötelező erővel: *Constitutiones Ordinis Scholarum Piarum* címmel. Ennek a minta-kiadásnak alapján kell elkészíteni és a Congregatio Generalis-sal jóváhagyatni a különböző nemzeti nyelveken készülő fordításokat. A mi fordításunk 1975. augusztus 26-án megkapta a jóváhagyást és azóta phototípiával készült kiadásban meg is jelent, kikérve előzetesen az ÁEH-től [Állami Egyházügyi Hivataltól] megkívánt engedélyt.⁵

Ezen az 1969-es káptalanon Szoboszlay András [és Hardi István] rendtársunk kíséretében vettem részt. A Congregatio Provincialis szándéka szerint Medvigy Mihály és Örkényi János rendtársaink lettek volna a provincia képviselői az egyetemes káptalanon. Ők azonban nem kapták meg a kiutazási engedélyt. Ezek után jónak látszott a már ügyis Rómában lévő Hardi István mellé a már kiutazási engedéllyel rendelkező Szoboszlay András rendtársunkat hozni javaslatba.

1971-ben, április elején volt a CSM Salamancában. Ennek kevésbé kellemes emlékei közé tartozik az, hogy virágvasárnap és nagypénteken is, sőt magán húsvét vasárnapján is tárgyalási program volt, amellet szinte semmi gondoskodás nem történt a spanyol nyelvet nem beszélők nyelvi nehézségeinek leküzdésére.

Ezt az összejövetelt rövidesen követte Suárez generálisunk lemondása. Április 24-én nyújtotta be lemondását a Szentszékhez és június 9-én már hivatalosan be is jelentette az egész rendhez intézett körlevelében.

⁴ *Declarationes et decreta Capituli Generalis Specialis Ordinis Clericorum Regularium Pauperum Matris Dei Scholarum Piarum: Diebus 12–26 aug. 1967; 1 iul.–3 oct. 1969 Romae celebrati*, ed. Laureanus SUÁREZ–Joannes AUSENDA, Romae, 1970.

⁵ *A Kegyes Iskolák (Piaristák) Rendjének konstitúciói*, közread. Albert István, Budapest, 1975. – A fordítást Albert István készítette, amelyet nyelvhelyességi szempontból Magyar István, Fekete Antal és Benkő Andor ellenőriztek (vö. PMKL, I.1.c, PMKL, I.1.c, Konz., 1975. jún. 25., 13. ülés, n° 3).

Helyét vicarius generalis minőségben a legidősebb asszisztens, a spanyol származású Theophilus López vette át, aki igen meleg jóindulatot tanúsított irányunkban.

1973-ban újra esedékessé vált az egyetemes káptalan. A káptalanon mint vokálisokkal Mészáros Imre és Kemenes László asszisztensekkel vettem részt. Ez a káptalan választotta generálissá jelenlegi Generális atyánkat, Angelo Ruizt, a volt castiliai provinciálist, és választott egészen új Congregatio Generalist. Ezzel Sántha György rendtársunk is 15 évi szolgálat után megszűnt generális asszisztens lenni, és a közép-európai generális asszisztensség képviselése, amely Váry Gellért ideje⁶ óta megszakítatlanul a magyar provinciából került ki, a lengyelekhez került.

1975. február végén és március elején Rómában volt a CSM. Ennek fő témája – mint már említettem – a Konstitúciók voltak.

1976. május elejére újra Salamancába hívta össze a Generális Atya a CSM-t. Ennek témája elsősorban a Regulák voltak, amelyeknek részletekben szétküldött fejezeteihez előzőleg hozzászólásokat kellett beküldeni. Ezen az összejövetelen nem vettem részt.

Tomek Generális Atya – mint már említettem – 1948-ban járt utoljára itthon, hazánkban és provinciánkban.

Sántha Györgyöt sikerült rávenni, hogy vállalja az utazást hozzánk, és 1967-től 1975-ig bezárólag, ha rövid időre is, de minden esztendőben hazalátogatott, részben idős édesanyjának látogatására is.

Suárez generális atyánk első nagyobb külföldi útja hozzánk vezetett. Sántha György kíséretében 1968. június 12–23. között volt nálunk. Ekkor az ÁEH-ban (Prantner)⁷ is tisztelgett, meglátogatta Brezanóczy Pál püspök urat Egerben, Ijjas József püspök urat Szegeden. 1970. április 20-án érkezett hozzánk újra Suárez generális Sántha György kíséretében. Ekkor Vácott Bánk József megyéspüspök úrral, Kovács Vince és Vajda József segédpüspök urakkal is találkozott. Meglátogatta Udvardy József püspök urat Szegeden, Ijjas József érsek urat Kalocsán, Kovács Sándor püspök urat Szombathelyen, Kacziba József püspök, apostoli kormányzó urat Győrött, közben betérve Pannónhalmára is a kormányzó Monsberger Ulrik perjel meglátogatására. Április 30-án az ÁEH-ban (Miklós Imre)⁸ tett látogatást, utána Egerben Brezanóczy Pál érsek úrnál, innen Debrecenbe vezetett útja a nővérek és Szoboszlay András rendtársunk meglátogatására. A következő napokban meglátogatta még Szabó Imre püspök urat és Zemplén György püspök, szemináriumi rektor urat, továbbá Váradi Bélát, a ferencesek provinciálisát.

1972. augusztus 24-én rövid időre Serafino Grande generális asszisztens látogatott el hozzánk.

⁶ Miután a magyar rendtartomány ismét egyesült a rend többi részével, 1904 és 1912 között Váry Gellért volt Rómában a generális első közép-európai asszisztense.

⁷ Prantner József (1911–1975), az ÁEH elnöke (1961–1971).

⁸ Miklós Imre (1927–2003), az ÁEH első elnökhelyettese (1956–1971), később elnöke.

1972. augusztus 26-29-ig Theophilus López vicarius generalis járt nálunk Sántha György kíséretében. 27-én Kecskeméten az ott miséző Endrey Mihály püspök úrnak, 28-án pedig Veszprémben Lékai László apostoli kormányzónak adta át a konfráteri diplomát.

Ruiz generális atyánk a lengyelországi Konarski ünnepségeken való részvételét kapcsolta össze provinciánk meglátogatásával. Néhány órányi eltéréssel érkezett meg [1974] május elsején a Generális atya Stefan Denkiewicz asszisztens kíséretében, majd később a többi három generális asszisztens: Llenas, Celani és Pertica. A Generális atyát a Provinciális kíséretében fogadta Miklós Imre államtitkár, az ÁEH elnöke. A Provinciálissal együtt mentek le Kecskemétre, ahonnan a Generális atya Stefan Denkiewicz-cel együtt autón ment Budapest érintésével Bécsen át haza, a három generális asszisztens viszont Budapestre, és innen 5-én indultak vonattal ugyancsak Bécsen át Rómába.

A Generális atya második látogatása 1975. november 10-én volt Stefan Denkiewicz asszisztens kíséretében. Másnap az ÁEH elnöke is fogadta őket, majd rövid budapesti tartózkodás után Kecskemétre, majd onnan Erdélyben tartózkodó rendtársaink meglátogatására indultak. Az eredeti tervtől eltérően a Generális atya a kecskeméti rendházba való betérés után utazott repülőgépen Budapestről Rómába, Stefan Denkiewicz asszisztens pedig autóval Bécsbe.

[Budapest]

Római központunkkal való kapcsolataink vázolósa után visszatérünk provinciánk rendházaihoz. A második világháború, [Észak-]Erdély visszatérése ottani rendházaink visszatérését is eredményezte, és azok átmenetileg a magyar provinciális joghatósága alá kerültek, Temesvár kivételével. Csak rövid időre azonban, mert a háború vége újra Romániának ítélte Erdélyt [és Magyarországot azzal határos részeit] ottani összes rendházainkkal.

A magyar provincia házainak háborús és háború utáni sorsáról már megemlékeztünk. Néhány *historia domus*ban maradt is fenn valami feljegyzés. A részletes adatok hiánya miatt azonban nehéz lesz az utókor számára megörökíteni ezeknek a romokból hősi erőfeszítéssel újjáépítő időknek történetét.

1947. augusztus elsején a Noviciátus és a Kalazantinum [az] 940/1947. számú provinciális rendelkezéssel különálló rendházakká lettek. Ennek az intézkedésnek egyéb szempontok mellett anyagi okai is voltak. Az akkori birtokjogi rendelkezések lehetővé tették a különálló házaknak olyan birtoklási képességét, amellyel némiképpen sikerült gondoskodni azoknak a házaknak, ill. intézményeknek anyagi fenntartásáról. A továbbiakban a jogilag különálló házaknak a fenntartása azért is kívánatosnak látszott, mert egyfelől ezeket, mint intézményeket a szerzetesek működési engedélyét megvonó állami rendelkezés nem érintette, másfelől egyházi jogi szempontból a rendházak száma a provincia minősítése szempontjából bírhat jelentőséggel.

Az állam és az egyház között létrejött megállapodás rendtartományunk számára meghagyta a kecskeméti rendházat, gimnáziumot és konviktust, Budapesten a rendházat, a gimnáziumot és rendi jogunk szerint a jogi különállással működő Noviciátusunkat és Kalazantinumunkat.

Rendházainkról a házi káptalanokon a házfőnöki jelentések részletesen beszámoltak. Részletezésekre itt nem bocsátkozhatom. A budapesti rendház történetében szomorúan jelentős esemény az 1944. június 25-ről 26-ra virradó éjszakai súlyos bombatalálat, amely házunk Piarista utca és Váci utcai sarkát érte, óriási kárt okozva. A következő napon a Kerepesi temetőben lévő ún. új kriptának kapott gyönyörű és monumentális síremlékével telitalálatot. (Ennek a kriptának a legsürgősebb teendők korábbi elvégzése után egyszerűbb formában való helyreállítása most van folyamatban. Nagyon nehéz és költséges munka.) Pest elfoglalása után az orosz csapatok rendházunkat is megszállták, és azt ki kellett üríteni január 30-án. Buda eleste után (február 12.) az addig különféle szerzetes házakban befogadást talált rendtagok visszaköltözhetek, ami azért is jó volt, mert bár romok közt élve, de több fenyegető veszély elhárítására (tüzek) nyílt lehetőség. Utána megindult a romok eltakarításának és az újjáépítésnek költséges és keservesen fáradságos munkája. Anyagi lehetőségeink nem is engedték meg az eredeti formában való helyreállítást, a Duna-parti rész tornyát és tetőszerkezetét lebontották és helyébe terasz került.

1953. februárban kapjuk meg a kilakoltatási parancsot. Egész épületünket át kell adni az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) Irodalmi és Történelmi Karának. Cserébe három épület között kínálnak választási lehetőséget: az angolkisasszonyok Váci utcai intézete, a Rákóczi úti Pannónia szálló és az egykori Sophianum, akkor Lenin Intézet. Az első túl kicsinek látszott, a második csak nagy átalakításokkal lett volna használható, de akkor sem lett volna megfelelő. Így maradt a harmadik, a Mikszáth Kálmán téri épület. Az átalakítási munkálatok mindjárt megindultak. A legtöbb problémát a kápolna és a könyvtár elhelyezése jelentette. A kápolnába beépítettük az orgonát is, ezt később tekintélyes költséggel újjáépítettük. Sok nehézséget jelentett a kápolna berendezése. Hiába próbáltunk oltárokat kérni a budapesti megszüntetett kápolnákból, mindenütt elzárkózással talákoztunk. Végül is a magunk és a Salvator nővérek vidéki kápolnáiból sikerült a megfelelő oltárokat megszerezni.

1953. augusztus 27-én, Kalazancius ünnepén volt a régi Duna-parti kápolnában az utolsó szentmise.

Az új házban lényegesen kisebb területen sok mindennek, főként a térnek és a helynek szűkében szintén megindult az élet. A régi kápolna padjait csak részben tudtuk új helyünkön elhelyezni, a többiek a zuglói [Bosnyák téri] Szent Antal templomba kerültek kölcsönképpen. A régi kápolna oltárait (vasbeton és márvány lévén) nem lehetett szállítani, azokat később összetörték. A főoltár két carrarai márvány angyalszobrát mégis sikerült áthoznunk és a kápolna külső terében a középső oltár mellett helyeztük el. A régi kápolna

hatalmas, ugyancsak carrarai márványból készült szobrai is hely hiányában a zuglói templomba készültek szállítani. Az első szállítmány már elindult, amikor bölcs elhatározással úgy döntött vezetőségünk, hogy a szobrok kerüljenek a Mikszáth téri házba, mert annak földszinti folyosója alkalmasnak látszik a befogadásukra, és kellően teherbírónak elhelyezésükre. Itt vannak most is a régi diákok öröme, az itt nevelődőknek pedig a múltra emlékeztetőül.

1956. október 23-án és a reá következő napokon nehéz órákat kellett rendházunknak átvészelnie a Rádió közelsége és a VIII. és IX. kerületekben különleges heveséggel dúló harcok miatt.

1961 júliusában ünnepeltük Sík Sándor aranymiséjét. Olyan, minden helyet, a lépcsőházat is betöltő zsúfoltságban, amelyhez hasonló kápolnánk még nem látott, bár az éveken át folyó ún. Sík-konferenciabeszédek is erősen próbára tették kápolnánk befogadóképességét.

1963. szeptember 28-án meghalt Sík Sándor provinciális. A püspökök Rómában voltak a II. Vatikáni Egyetemes Zsinaton, egyedül Shvoy Lajos volt itthon. Ő a temetésen részt is vett, a temetés végzésére azonban őt nem kérhettük fel, így Várkonyi Imre prépost, az Actio Catholica (AC) országos igazgatója temette.

A II. Vatikáni Egyetemes Zsinat liturgikus rendelkezései értelmében 1965. március 7-től megindult kápolnánkban a zsinat rendelkezései szerint készített ún. szembemiséző oltáron végzett liturgia. Sokan jöttek akkor kápolnánkba papok vidékről is ihletet meríteni és tanácsot is kérni templomuk vagy kápolnájuk zsinat szerinti átrendezéséhez. Azóta elkezdődött, részben már meg is valósult kápolnánk modernizálása, az igényeknek és az ifjúság szellemének jobban megfelelő átépítése.

[A Könyvtár és a Levéltár]

A budapesti rendházzal kapcsolatban külön kell szólnom a Könyvtár és a Levéltár problémáiról. A könyvtár átköltöztetése a külön erre a célra épített, megfelelő vasszerkezetű polcokkal ellátott könyvtárból nemcsak óriási munkát jelentett, hanem azt is, hogy a különféle méretű polcokon a könyvtár anyagát elhelyezni csak ömlesztve lehetett, ami a könyvtár régi katalógusának használatát teljesen lehetetlenné tette. Megboldogult Weiner Ferenc rendtársunk segítőivel óriási munkát végzett a könyvtár rendezése terén, de alig volt valami látszata. Sóczó Ferenc is rengeteg energiát ölt bele a könyvtárba, de az áttekinthetőség megvalósítása nagyon nehezen haladt előre. Mivel a könyvtárban is a legfőbb nehézséget a hely hiánya jelentette, az látszott legokosabbnak, hogy egyrészt a duplumok kiválogatásával, a szükséges selejtezéssel, másrészt a régi kalazantinumi könyvtárnak a központi könyvtárba való beolvasztásával, – meghagyva a Kalazantinumnak azt a kézi könyvtárat, amely a legszükségesebb könyveket könnyen hozzáférhetően tartalmazza – külön választva továbbá az ún. Piaristicum anyagot és a folyóiratokat, törekdjünk enyhíteni a zsúfoltságot. László Mihály rendtársunk az Országos

Széchenyi Könyvtár által elismert, sőt a Művelődési Minisztérium által elismerő oklevéllel jutalmazott módon, ilyen szellemben és nagy lelkesedéssel végzi könyvtárosi teendőit. Remélhető, hogy az áttekinthetetlen őserdőnek ható központi könyvtár belátható időn belül használható állapotba kerül.

A Levéltár, amely a Váci utcai rendházunkban ugyancsak erre a célra épített helyiségekben és szekrényekben volt elhelyezve, az átköltötéssel szintén mostoha sorsra jutott. Átmenetileg ott maradhatott régi helyén, de 1960 decemberében az ELTE kiigényelte a levéltár helyiségeit, és a levéltárnak költöznie kellett. A Szent István Bazilika egy emeleti, hulló vakolatú és kitört ablakok mellett nedvesedő helyiségében kapott elhelyezést, a levéltári anyag súlyos károsodásának veszélyével. Több irányban próbáltunk lépéseket tenni a Levéltár megmentése érdekében. Az anyagnak a régi Elenchus szerint való áttekintését hosszú hónapok munkájával Csányi László rendtársunk elvégezte, de hátra van még a katalogizálatlan, odagyűjtött anyagnak átvizsgálása. Ennek azonban nagy akadálya a Levéltár nehéz megközelítése. Próbáltunk ilyen irányban is lépéseket tenni, áthozatni a Levéltárat rendházunkba. De hová? A rektorátus átépítése három évvel ezelőtt már ilyen céllal történt. Most abban az irányban próbálunk tájékozódni, lehetne-e valahol épületünkön ráépítéssel segíteni a Levéltár problémáján. A munka folyamatban van.

Kecskemét

A nagy múltú és rendünk történetében, növendéknevelésünkben is nagy szerepet játszó kecskeméti házunk is sokat szenvedett a második világháború utolsó szakaszában. A rendházat ki kellett üríteni, és azt csak 1945. október 15-én kapták vissza a rendtársak. A házi káptalan jelentése érzékelteti azoknak az időknek helyzetét: „A házi gyűlések jegyzőkönyvéből és egy-egy megnyilatkozásból látszik az a szörnyű helyzet, amit a mai ember már meg sem ért, nem tud kellőképpen értékelni, hogy mit jelent egy újonnan meszelt szoba, egy tiszta ágy. Az egész házban sehol egy bútor nem volt. Mindenféle szemét, piszok; a pusztulás utálatossága.”

A kecskeméti rendház életében nagy esemény a plébánia megalapítása, *pleno iure* egyesítve a rendházzal. (1948. október 8-án.) Nem sokkal az iskolák államosítása után. Így az államosítás miatt néhány, az iskolából kiszorult rendtag munkaalkalmat kaphatott a plébánián. (Sajnos a plébánia élére 1958-ban, a kényszerlakóhelyre távolított Eröss József helyére egyházmegyei pap került, s így van ez még most is. Az egyházjogilag is visszas helyzetben nem sikerült mindeddig változtatnunk. Nem szűnünk meg azonban a templom fölötti tulajdonjogunkat hangoztatni.) A templom külső és belső restaurálása még abban az időben indult meg, amikor a plébánia a mi kezünkben volt.

Az egyház és az állam közötti megállapodás után kecskeméti rendházunk és iskolánk újra megkezdhette két éven keresztül szünetelő munkáját, mégpedig konviktussal együtt. A házfőnök szavai szerint: „A szó szoros értelmében semmink sem volt. Az ellátásra eleinte a diákok szinte mindent

természetben hoztak. Éveken keresztül minden élelmet és ellátási cikket havonkint, sőt hetenkint külön kellett igényelnünk mindig újból és újból jelentve a létszámot.” Töretlen munkakedvvel és nem csüggedő reménnyel folyik mégis a munka, és lassankint elfogadható viszonyok létesülnek a rendházban is, a konviktusban is különösen, amikor a konviktus és rendház is gázfűtést kap. Sok áldozatos kézi munkával is felépül az új konviktusi ebédlő 1971-ben. Mindezekről a *historia domus* és a házfőnöki jelentések bővebben megemlékeznek.

A Noviciátus és a Kalazantinum rendházainak megalapításáról (1947. augusztus 1.) már megemlékeztem. Az ő sorsuk szorosan kapcsolódik a budapesti házhoz, amellyel egy fedél alatt vannak.

A növendéknevelés ügye

A provincia vezetőségének mindig féltő szeretettel, nagy gonddal és a lehetőségek szerint áldozatokat sem kímélő ügye volt a növendéknevelés. A régmúltban a helyi előljáróknak időnként jelentkező szűkkeblűségét határozott intézkedésekkel intették le, hiszen a növendéknevelés sikerétől függ nem kis mértékben magának a provinciának élete és jövő sorsa. Az elmúlt időszak is ezzel a féltő és felelősségtudattól áthatott törődéssel igyekezett kezelni a növendéknevelés ügyét.

A piarista élet bölcsője, a noviciátus hosszú éveken keresztül Vácott volt. A második világháború idején arra is gondolni kellett, hogy mi lesz a noviciátussal. Akkor még volt olyan naiv hiedelem, hogy a Dunánál megáll a szovjet csapatok hódító előrevonulása, azért felmerült a noviciátusnak a nyugalmasabbnak ígérkező Dunántúlra való átmentése. A provinciális úr engedélyével magam tárgyaltam 1944 októberében Angelo Rotta pápai nunciussal, és olyan értelmű engedélyt sikerült szereznem, hogy a noviciátus szükség szerint bármely dunántúli házunkba vagy létesítményünkben megtelepedhet és így, előzetes szentszéki jóváhagyással alkalmas helye lesz a kánonilag előírt noviciátusi idő kitöltésének.

Amit már a megelőzőkben is mondtam jellemzőképpen, hogy ezek az idők hősiek idők voltak, sok rendtársunk pedig kiemelkedően hősiek és példamutató helytállást tanúsított, az aláhúzottan érvényes a noviciátusra és Léh István magiszter úrra. A német megszállás hónapjai, a háborús veszedelmek is kemény feladatot róttak a noviciátusra, de ezek még inkább fokozódtak, amikor Vácot el kellett hagyniuk, hogy 1944 novemberében az akkori utazási viszonyok között Tatára menjenek. Az ottani fogadtatás nem volt túl barátságos, de amint a fentiekben mondtam, azt a provinciálisnak ebben az esetben való intézkedése is tanúsítja. Rendelkező levelében ezeket írja: „Hangsúlyozom, hogy ami intézkedés eddig a noviciátusunk és noviciusaink sorsa körül történt, nem merőben a rendfőnök egyéni akarata volt. A CIC és Konstitúcióink szellemében a rendfőnök és a rendfőnöki tanács egyhangú és egyértelmű határozott és végleges állásfoglalása az volt, és változatlanul ma is az, hogy

nemcsak a fogadalmas növendékeket, hanem a novíciusokat is, – természetesen egyéni szabad elhatározásuk legteljesebb meghagyásával és tiszteletben tartásával – a legvégsőig minden erőfeszítéssel iparkodik szent hivatásunk és a rendi jövő érdekében együtt tartani. ... és Főtisztelendőségeknek is minden emberit meg kell tenniök, hogy a noviciátus Tatában fönntartassék.”

A front Tatát is elérte, és a háborús veszélyek és nyomorúság a noviciátust sem kímélték meg, de együtt maradtak és a tanulás mellett sok szolgálatot is tettek a tatai házban.

1945-ben a tavaszi hónapokban újra fölmerült a noviciátus továbkköltöztetésének kérdése, esetleg Göllére, Mernyére vagy Nagykanizsára, de ezek a tervek szerencsére nem valósultak meg, hanem a Vácra való visszaköltözés került előtérbe. 1945. augusztus 6-án egy amúgy is Budapestre tartó traktor pótkocsiján tették meg az utat a Nyugati pályaudvarig, és onnan augusztus 7-én érkeztek meg vonattal Vácra. Hazaérve és régi otthonukat meglátva az át-élt viszontagságok ellenére is hálát adtak az Úristennek, mert távollétükben éppen a noviciátusnak egyik központi szobáját találta el egy nagy pusztítást végző robbanó gránát. A háború utáni évek nehéz munkáiból a noviciátus is derekasan kivette a részét.

1946 októberében Tomek Vince provinciális úr a Szentszék engedélyével a svábhegyi Cassiacumba helyezte a noviciátust,⁹ hogy annak helyén majd rendi stúdium legyen a Kecskeméten megszűnt stúdium pótlására.

A Cassiacum, bár fekvése és levegője nagyon alkalmas lett volna, bizonyos okok miatt mégsem volt alkalmas a noviciátus céljaira, hiszen nyaralónak indult, csupa apró szobája volt, és fűtésre sem volt berendezve. A nehézségek részben való leküzdése után 1947. június 26-án megindult Vácról a Cassiacumba való átköltöztetés, és július 2-án megkezdhetette ott munkáját a noviciátus, amelyek a szerzetesek működési engedélyének megvonása vetett véget. 1950. június 20-án a Cassiacumot ki kellett üríteni. Akkor a budapesti rendház IV. emeletén kapott helyet a noviciátus, majd a rendház átköltözésekor a noviciátus is átköltözött a Mikszáth Kálmán térre, amelynek IV. emeletén van egy kis elkerített sarka.

Mivel növendékeink létszáma tizennégyben van az egyház és állam közötti egyezményben megállapítva, a noviciátus is kénytelen szembenézni a korlátozás tényével, és néha egy, néha kettő, nagyon ritkán több novíciussal végzi a hivatásunkra felkészítő alapvető munkát. Néhány év óta számolni kell azzal is, hogy novíciusainkat esetleg beöltözés után vagy már a jelentkezettek közül valamelyiküket 2 évi katonai szolgálatra hívják be, ami a folyamatos utánpótlás és a tanulmányok nyugodt végzése szempontjából bizony nem kis problémát jelent.

⁹ A költözés ekkor még csak tervként született meg. 1946. okt. 9-én Tomek Vince prov. a konzisztórium előtt beszámolt „váci látogatásáról, amely elsősorban azt a célt szolgálta, hogy előkészítse a noviciátusnak a Cassiacumba való áthelyezését” (PMKL, I.1.b, Konz., 1946. okt. 9., 10. ülés, n° 19).

Már az 1973-ban tartott egyetemes káptalan szorgalmazta, majd röviddel utána a Generális Atya elő is írta a noviciátus elején az azelőtt szokásos beöltöztetés helyett az ún. *initiatio* (elkezdés) szertartását. Azóta így végezzük provinciákban is, de megtartottunk valamit a beöltöztetésből is, és ráadtuk novíciusainkra a reverendát és a cingulust. Tavaly a CSM tanácskozásán bejelentettem a Congregatio Generalis és a provinciálisok jelenlétében, hogy nálunk a noviciátus elején ez a szertartás van gyakorlatban, és rendi ruhaként az ünnepélyes fogadalomkor adjuk fel a palliumot. Akkor a CSM egyhangúlag elfogadhatónak és megtarthatónak minősítette gyakorlatunkat. Azóta megjelent a Generalis Curia kiadásában az *Ordo initiationis et professionis* [1976]. Szükségesnek látszik, hogy a káptalan foglalkozzék ezzel a kérdéssel, hogy kívánatosnak vagy szükségesnek látja-e az eddigi gyakorlatnak a fenntartását, vagy teljességgel az előírások szerint való szertartás átvételét.

Kalazantinum

Amit a noviciátussal való törődésről mondtunk, ugyanazt kell megismételniünk a fogadalmas, tanulmányaikat végző növendékekkel kapcsolatban is, sőt talán még aláhúzottabban.

A Hansen-féle vizitáció befejezésétől a húszas évek végén és a harmincas években, a Noots-féle vizitációkor más tanító rendekkel együtt a mi rendünknek is komoly problémát jelentett a teológia és az egyetemi tanulmányoknak a Szentszék előírásainak megfelelő összehangolása. A gyakorlat nem volt egységes a második világháború előtt sem, az utána következő időben sem a tanító rendeknél. A mi utolsó káptalanunk idejében nálunk az volt a gyakorlat, hogy növendékeink kétévi külön teológia után iratkoztak be az egyetemre a tanári oklevél megszerzésére, s ezek alatt az évek alatt csökkentett óraszámban párhuzamosan végezték a még hátralévő teológiai tanulmányaikat.

A második világháború súlyos veszedelmei nagyon sok nehézséget jelentettek a növendéknevelő munkában. Az egyre sűrűbben jelentkező légiriadók és bombázások miatt lehetetlenné vált az elmélyülő munka. 1944 őszén már Budapest közelében volt a front. Növendékeink egy részének már lehetetlen is lett volna a szülői házba visszatérni. A budapesti rendház sem nyújtott biztonságot, azért a rendi vezetőség úgy határozott, hogy emberi számítás szerint a legtöbb biztonságot nyújtó egészségügyi munkában próbálja növendékeinket foglalkoztatni a háború ideje alatt. A növendékek egyik része a Vöröskereszt szolgálatába állt, a másik rész akkori orvosunk, Perémy Gábor révén az Új Szent János kórházban kapott munkát november hónaptól kezdve, egészségügyi szolgálatban. A Vöröskereszt szolgálatába állók voltak többségben, azért a prefektus hozzájuk csatlakozott, és amikor a Vöröskereszt Budapestről kitelepült, ő is a növendékekkel együtt ment. Arról volt szó, hogy Pannonhalmára megyünk, amely a nemzetközileg biztosított védettség ígéretét kapta. Vonatunk azonban kétnapi, légitámadásokkal kísért út után Szombat helyen tett le bennünket, ahol Kovács Sándor püspök úr fogadott be

bennünket két félreeső szobácskát bocsájtva rendelkezésünkre. Nem volt kényelmes elhelyezésünk, sokat fáztunk, de mégis fedél volt fölöttünk. Innen jártunk naponként munkára a Vöröskeresztbe, amely nem volt fárasztó, és lehetőséget nyújtott a szellemiekkel való foglalkozásra is. Esténkint pedig a püspök úr kápolnájában gyülekezhettünk össze esti imádságra. A légiriadók azonban itt is egyre gyakrabban kényszerítettek bennünket az óvóhelyre, március 4-én pedig a több órás légiriadó után következő szőnyegbombázás lakószobáinkat is romokba borította, két rendtestvérünket, Fehér László és Börönte István negyedéves diákonusokat¹⁰ pedig a romok alá temetett. Csak több napi keresés és ásás után találtuk meg őket, és temettük azután a szaléziánusok Szent Quirin templomának kriptájába. A bombázás után a domonkos nővérek zárdájában kaptunk befogadást és valóban sok-sok gondoskodó szeretetet a közös veszélyben. Ott ért bennünket Szombathely felszabadulása és a szovjet csapatok bevonulása. A Vöröskereszt tovább ment nyugat felé. Voltak rendtársaink is, akik a nyugatra hurcolt ifjúságért mentek tovább, növendékeink közül is elment kettő, az egyik elveszett számunkra, a másik Rómába sodródott, és most az USA provinciális. A többiek azonban maradtak. Látva az utolsó napok menekülő tömegeinek Szombathelyen megkavart hangyabolyhoz hasonló kavargását, azt mondtam: Aki akar, saját felelősségére mehet tovább, én nem látom értelmét, hogy tovább menjünk. Ez volt 1945. március végén. Május 6-án térhettünk vissza Budapestre. A Szent János kórházban szolgálatot teljesítők akkor már Pesten voltak.

Itthon a romeltakarító és újjraépítő munkában való tevékeny részvétel mellett megindult a teológiai képzés folytatása, bár a tanárok sem voltak együtt. Schütz Antal professzor úr, akivel Szombathelyen még találkoztunk, nyugatra sodródott, Graz-ban volt, Szamek József pedig a Cassiciacumban tűnt el 1945. január 5. táján nyomtalanul, Bátky Miklós pedig, súlyosan szívbajos, a háborús viszontagságok alatt halt meg. A növendékek létszáma ekkor 49 volt.

Az 1945/46. évre Végh Árpád lett a Kalazantinum igazgatója, de év végére Szegedre kapott házfőnöki kinevezést. Ugyancsak az 1945/46. évben került fel Veszprémből Előd István spirituálisnak és teológiai tanárnak.

Az 1946/47. év tanévnyitó értekezletén Tomek Vince provinciális bejelentette a Kalazantinum Növendéknevelő Intézetnek és a Kalazantinum Hittudományi és Tanárképző Főiskolának különválasztását olyan módon, hogy a Főiskola élére Ohmacht Nándor került igazgatónak, a növendéknevelés élére pedig Albert István prefektusnak, melléje Előd István spirituálisnak.

A helyreállítási munkája nehezen haladt, hiszen olyan sok volt a teendő. A háború alatt a Kalazantinum nagy és szép kápolnája is használhatatlanná vált a belövések következtében. A harmincas évek közepén Hantó Gyula akkori spirituális kezdeményezésére több rendtag intenció vállalásával ruszkai márványból épített finom oltára azonban csak kisebb sérüléseket szenvedett. Átmenetileg Schütz Antal professzor úr dolgozószobáját rendeztük be a

¹⁰ Valójában szubdiakonusok voltak.

Kalazantinum számára kápolnának. Idővel azonban annyira rosszbodott a helyzet, hogy eső idején esernyőt kellett mise alatt az oltár fölé tartani. Mivel a régi kápolna helyreállításáról belátható időn belül nem lehetett szó, a IV. emelet lépcsőházának két egybetört szobáját szemeltük ki kápolnának. Egyelőre csak annyira futotta erőnkől, hogy a ruszicai konszekrált márványoltárt szétszedve és darabjait óvatosan a folyosón végiggörgetve azt új helyen fel tudtuk állítani. 1600 forintunk volt akkor mindössze erre a munkára, amit Barth Ferenc egyházművész végzett. Még folyt a munka, amikor Tomek Vince provinciális, aki figyelemmel kísérte a munkát, megjelent közöttünk, és örömmel újságolta: „Folytathatjátok a munkát, sikerült egy kis pénzt szereznem.” Így készült el az a kápolna, amelyben Szentatyánk mozaikba rakott képe volt az oltárkép, azonkívül még másik két kis oltár is volt. Amikorra elkészült, éppen hazalátogatott a közben generálissá választott Tomek Vince atya, úgyhogy az új kápolna fölszentelését és oltárának újra konszekrálását ő végezte 1947. október 28-án. Az új kápolnánknak sajnos nem sokáig örülhettünk. 1951. január elsején át kellett adnunk a Műszaki Főiskolának az egész negyedik emeletet. Az oltárt, amikor a kápolnát is szét kellett bontani, a volt angol-kisasszonyok templomába adtuk kölcsön az akkor ott lelkészkedő és Sík Sándorral régi barátságban lévő Jandik atya¹¹ kérésére. Az oltár azóta is ott van, a bejárattól balkéz felé, mint Szent Rita oltár.

Az egyetemet növendékeink a háború befejezése utáni időben is látogatták, sőt a katolikus iskolák államosítása után az 1948/49. tanév első felében az állami gyakorló iskolában gyakoroltak. 1949 tavaszán a szerzeteseknek abba kellett hagyniok tanulmányaikat az egyetemen, azért néhányuknak a mieink közül nem sikerült tanulmányaikat befejezniök.

1949 őszén létesült a tanító szerzetek főnökeinek elhatározásából a Katolikus Tanárvizsgáló Intézet, amelynek elnök-igazgatója dr. Sárközy Pál főapát,¹² tanárai jórészt olyan szerzetesek voltak, akik korábban a tudományegyetemeken tanítottak. Ezeknek a tanulmányoknak persze állami érvényessége nem volt, de mégis kísérlet volt az utánpótlás biztosítására.

A szerzetesek működési engedélyének megvonása és a továbbtanulás lehetőségének megszűnése, majd az egyház és állam közötti egyezmény megkötése, amely növendékeink létszámát 14-ben állapította meg, azt eredményezte, hogy növendékeink szétszóródtak. Sokan egyházmegyei szemináriumokban helyezkedtek el, közülük néhányan a központi szemináriumba kerültek, de éppen itt igen erősen folyt a szerzetesekhez való tartozás tilalmazása és annak ellenőrzése. Ezért néhányan ottani növendékeink közül nem teheték le az ünnepélyes fogadalmat, felszentelték őket, mint világi papokat, de ők egyszerű fogadalomban élve a rendünkhöz tartozónak tartják magukat (Dékány Vilmos, Kállay Emil, Koszorú János, Szécsényi János). Néhány

¹¹ Jandik József (1890–1958), a Regnum Marianum papi közösség tagja, 1936-tól 1943-ig házfőnöke, 1950-től 1956-ig az angol-kisasszonyok Szent Mihály templomának igazgatója.

¹² Akkor kormányzó apáti minőségben.

növendékünket közben sikerült a keretbe visszavenni (Forrai István, Pörtl József, Személyi József).

Az egyezmény után az első növendékek egyetemi felvételi vizsgája inkább csak formalitás volt, hiszen létszámfelettinek számítanak. Később nehezedett a vizsga, és 1966-ban volt először sikertelen felvételi vizsga, azóta ez még néhány esetben megismétlődött, de ha volt remény a felvételre, akkor a következő évben megismételttük a vizsgát. Eddig egy növendékünket tanácsoltuk el sikertelen és reménytelen felvételi vizsga miatt. Az illető egyházmegyében felszentelést kapott, mikor növendéktársai nálunk még javában folytatták a tanulmányaikat. Növendékeinknek marxista tárgyakat nem kell hallgatniuk, tandíjat nem fizetnek, ösztöndíjat azonban nem kapnak. Ketten az ELTE-n doktorátust is szereztek (Lukács László, Sóczó Ferenc),

A növendékkeret most is 14. Néhány év óta azonban a már felszenteltek nem számítják a növendékkeretbe, még ha tanulmányaikat végzik is. Ezt a helyzetet a lehetőség szerint igyekszünk ki is használni, vigyázva természetesen, hogy a papságra való felkészítés is megfeleljen az egyház követelményeinek.

A fogadalmat illetőleg megtartjuk a konstitúció előírásait, amely legalább három, maximálisan kilenc esztendő t ír elő egyszerű fogadalomban. Utána következik az örök fogadalom, amelynek jellege ez idő szerint még ünnepélyes fogadalom. A fogadalom szertartása szintén megváltozott. Legújabb rituálénk az egyháznak ezekre vonatkozó szertartásait tartja teljes mértékben szem előtt. Hogy fogadalom helyett ígéretet tegyenek átmenetileg növendékeink, nálunk nem látszik szükségesnek.

Tizenhat éven keresztül összesen 21 bencés nevelődött nálunk. 1967-ben helyhiány miatt nem tudtuk a megnövekedett létszámú közösséget befogadni, s akkor rendi vezetőségük úgy határozott, hogy valamennyit átviszik a központi szemináriumba.

A növendéknevelés kérdése egy súlyos problémát vet fel: a növendéknevelő előljárók és a teológiai tanárok utánpótlását. Éveken keresztül szerepelt Rómába küldött jelentéseinkben, hogy a teológiai tanárokból és a növendék előljárókból nincs választási lehetőségünk. Az iskolai munka feltétlenül vonzóbbnak látszik, és úgy gondoljuk, hogy vállalt hivatásunknak az jobban megfelel. A rendi utánpótlás megfelelő nevelése azonban ugyanúgy beletartozik hivatásunkba, sőt a rendi érdekek szempontjából még fontosabb. Az engedelmességet sem szabad kikapcsolni, még ha az áldozatot kíván is tőlünk. Az utóbbi öt évben, nem számítva a már nyugalomban élő Ohmacht Nándort, három teológiai tanárunkat kellett eltemetnünk (Szentgyörgyi András, Örkényi János, Simon Sándor) és senki új nem nevelődött. A káptalannak ezzel a kérdéssel is szembe kell nézni.

[Misekötelezettségünk]

Szólnom kell misekötelezettségünkről is. Minden rendháznak megvan a *Liber sacrorum*-a, amelyben benne vannak a rendház ún. alapítványi miséi, ide kerülnek bejegyzésre a regulákban- előírt halottainkért mondandó misék is, saját provinciánk és külföldi elhunyt rendtársainkért is és a havonként *ad intentionem Generalis* [a generális szándékára] mondandó 1–1 mise is. Ezeket a *Liber sacrorum* kezelője minden esztendőben kiosztja és ezek elvégzését mindenkinek aláírásával kell igazolnia.

Mivel az alapítványi misék száma idővel nagyon felszaporodott, mert a provinciánkról lekapcsolt rendházak miséi is részben hozzánk kerültek, továbbá a működési engedélyüktől megfosztott rendházaink misekötelezettsége sem szűnt meg, azt is nekünk kellett vállalni. Nem is tudtuk a szerzetesek szétszórása után valamennyi házunk *Liber sacrorum*-át megtalálni. A nehézségen próbáltunk segíteni legjobb belátásunk és lehetőségünk szerint. Végül is azonban az ügy bonyolultsága és egyre nehezebbé váló áttekinthetősége miatt kértem a Szentszéktől a miséknek jelentős redukcióját. Prokurátorunk nem értette meg egészen kérésünket, és azt átfogalmazta, de így is megnyugtató módon csökkent a kötelező, ún. házi misék száma.

Egy másik misekötelezettségünk is van. Rajtunk kívül általában minden provinciában a ház intenciójára tartoznak misézni a rendtagok és csak kevés szabad miséjük marad. Nálunk még annak idején Tomek Vince provinciális rendelte el a minden rendtag által kötelezően mondandó havi 10 szentmisét *ad intentionem Provinciae*, a provincia javára. Ezeknek a miséknek mondása, illetve stipendiuma az utóbbi évtizedekben provinciánk egyik legjelentősebb anyagi forrása. Az utóbbi idők létesítményei, hogy ne mondjak többet, a kecskeméti ebédlő, a permetező gép, a budapesti lift, ezeknek az *ad intentionem Provinciae* miséknek köszönik létüket.

[Kegyelmi életünk]

Ha röviden is, de meg kell emlékezni kegyelmi életünkről is. Kezdetől fogva benne éltem abban a küzdelemben, amely rendtörténetünkben a „rendi reform” jelszóval egy egyházasabb szellem keresztülvitelét szorgalmazta, hiszen növendék voltam akkor, amikor ez a Hansen-féle vizitációval főként Zimányi Gyula, Schütz Antal, Tomek Vince és Sebes Ferenc akkori kalazantini elöljárók összefogásával és irányítása mellett megindult. Az az érzésem, sőt meggyőződésem, hogy sok jobb sorsra érdemes energiát öltek bele akkor eleink az ellenállásba. Biztos ugyanis, hogy főként a Prohászka Ottokár apostoli tevékenységében nevelődött magyar intelligencia és az első világháború szenvedéseiben megtépázott népünk jobban, mint korábban papjaiban, szerzeteseiben kereste azokat, akikre föltekinthet, és lelki támogatást kaphat. Máshol is voltak problémák, de voltak nálunk is. Nem felejttem el egyetemi társaimnak, egyházmegyei kispap ismerőseimnek nem egyszer tapasztalt csúfolódását, akik ilyenféle kérdésekkel próbáltak bosszantani: „No, mi újság a

legényegyletben?” és történeteket regéltek volt tanáraik életéről. De nem felejttem el Kispartit Jánosnak szavait sem, aki annakidején egyike volt a reform ellen küzdőknek, és azok pártjának rendfőnök-jelöltjeként is szerepelt. Az ő szájából, mint szegedi főigazgatótól hallottam ezeket: „Én fiatal koromban (ekkor kb. 50 éves lehetett) meglehetősen nagystílusú társasági életet éltem, sokat jártam váci tanár koromban kávéházba, de társaságom kanonokok és teológiai tanárok voltak, mert akkor ez – úgy éreztük – nem volt idegen az egyháziak életstílusától. Azóta megváltoztak az idők, és nekünk is másképp kell élnünk, mert mást várnak tőlünk.”

Emlékszem, mennyire megkavarta akkor a rendtársak életét a pápai klauzúra bevezetése 1933. május 1-én, és utána nem is volt olyan nagyon nehéz felismerni, hogy mennyire nem volt ez rossz, sok minden ellen nyújtott védelmet, és hozzájárult jó hírünkhöz. Azóta változtak az idők. A pápai klauzúrát az ún. püspöki klauzúra váltotta fel, melynek rendelkezéseire újra felhívjuk a figyelmet. (*Ephemerides Calasanctianae* 1970. májusi száma, 180. lap: „*Superiores igitur locales, vera existente causa, pro sua prudentia, permittere in posterum poterunt, ut ad munditiam cubiculorum consodalium efficacius curandam, semel vel ad summum bis in mense, debitis adhibitis cautelis, etiam mulieres admittantur, etc.*”¹³ A klauzúra enyhítése nem jelenti annak megszüntetését.

A klauzúra mellett főleg a *vita communis*, illetve az ún. *peculium*-kérdés¹⁴, az egyéni keresetek és a pénz szabad, az előljáró engedélyétől független felhasználása, továbbá a közös imádságon való részvétel kötelezettsége, és különböző címeken esti kimaradások lettek és maradtak mindmáig a rendi fegyelemnek, közös életünknek sokak számára problémát jelentő tényezői. Elismerem a kérdés nem könnyű voltát, de annyi év után azt is legyen szabad megmondani, hogy ennek a problémának megoldatlansága nem kis mértékben múlt a mi hozzáállásunk hiányosságán, előljáróként és rendtagoként egyaránt. Ha a mi korunk nem is kedvez a szerzetességnek, és a világ felgyorsult ütemű életstílusa és a világot birtokba venni akaró élni vágyása mint kísértés, a szerzeteseket is megkörnyékezi, mégsem szabad elfelejtenünk, hogy a II. Vatikáni Egyetemes Zsinaton a „Mennyek országa kiemelkedő jeleként” (*Perfectae Caritatis*, 1) emlegeti a szerzetességet, és arra az egyház és – ha talán nem is mindig tudatosan, de – a világ is várakozással tekint. „Mivel az evangéliumi tanácsok azon szeretet által, amelyre elvezetnek, különösképp összekötik követőiket az egyházzal és ennek titkával, az egész egyház javára is föl kell ajánlaniok lelki életüket. Innét ered az a köteletség, hogy erejükhöz mértén és saját hivatásuk jellege szerint fáradozniuk kell – akár imádsággal, akár tevékeny munkával is – Krisztus országának a lelkekben való meggyökereztetésére és megszilárdítására, a föld minden részén való elterjesztésére. Épp

¹³ „A helyi előljárók tehát, komoly okból, bölcsességük szerint, a jövőben megengedhetik, hogy a rendtársak szobáinak hatékonyabb takarítása céljából, havonta egyszer, legfeljebb kétszer, kellő elővigyázatossággal nők is alkalmazhatók.”

¹⁴ Külön jövedelmek kérdése.

ezért az egyház is védi és támogatja a különböző szerzetesrendek sajátos jellegét. ... Az evangéliumi tanácsok vállalása így olyan figyelmeztető jelnek mutatkozik, amely az egyház minden tagját hathatósan sarkallhatja, és kell is sarkallnia, hogy lankadatlanul teljesítse a keresztény hivatás kötelességeit. Minthogy ugyanis az Isten népének nincs itt maradandó hazája, hanem a jövő hazát keresi,¹⁵ a szerzetesi állapot – jobban megszabadítván követőit a földi gondoktól – egyrészt jobban kinyilvánítja minden hívő részére a már világon meglévő mennyei javakat, másrészt hatásosabban tanúsítja a Krisztus megváltása árán szerzett új és örök életet, továbbá hatásosabban hirdeti az eljövendő föltámadást és a Mennyei Király dicsőségét. A szerzetesi állapot szorosabban utánozza, és az egyházban örökre képviseli azt az életformát is, amelyet az Isten Fia vett magára, amikor eljött e világra az Atya akaratának teljesítésére, és amelyet a nyomában járó tanítványok elé terjesztett. Végül kiváltképpen föltárja az Isten Országának minden földi dolog fölé emelkedő voltát és fő kívánalmait. Minden ember előtt megmutatja Krisztus királyi hatalmának kimagasló nagyságát és az egyházban csodálatosan munkálkodó Szentlélek végtelen erejét.” (*Lumen gentium*, 44).

Maga a szerzetesekhez szóló *Perfectae Caritatis* kiemelten hangsúlyozza: „*Spiritus orationis et orationem ipsam ... assiduo studio colant*” (6),¹⁶ a szegénységről pedig azt mondja: „*Paupertas voluntaria propter Christi sequelam cuius est signum praesertim hodie multum aesimatum, a religiosis diligenter excolatur atque, si opus sit, novis etiam formis exprimatur. Per eam participatur paupertas Christi, qui propter nos egenus factus est, cum esset dives, ut illius inopia nos divites essemus.*”¹⁷ Ezeket, amikor egy megújhodni akaró világról és benne az emberekhez hatásosan szólni akaró egyházzól van szó, nem szabad figyelmen kívül hagyni.

Ezekre hívják fel figyelmünket új Konstitúcióink is, amikor többek között ilyenekkel találkozunk bennük: „A közösség megteremtésének és építésének feladatát mindnyájan vállaltuk” (33), ez „a közös élet megkívánja tőlünk az együttéléshez szükséges követelmények teljesítését” (31). Ha életünket nem akarjuk ellentmondásokkal megterhelni, csak jó újra és újra olvasnunk Konstitúcióinkat, és megszívlelni, amit a szegénységről mond a 62. pontban, és amit az imádságról mond külön fejezetben szólva közösségeink imádságos életéről. Nem gondolhatunk arra, hogy mindezek nekünk nem szólnak.

A szerzetesi élet közös élet, de benne mindenki éli a maga egyéni, önmagáért és a közösségért felelős életét. Ennek a felelősségnek tudatosítása és minél intenzívebb megélése is hatékony tényezője, segítője lehetne közösségi

¹⁵ Vö. Zsid 13, 14.

¹⁶ „Az imádságos lelkületet és magát az imádságot ... állandó törekvéssel ápolják.”

¹⁷ „A Krisztus követése miatt vállalt önkéntes szegénységet, ami e követésnek ma különösen is megbecsült jele, a szerzetesek buzgón ápolják, s amennyiben szükséges, új formában is fejezzék ki. Általa annak a Krisztusnak szegénységében részesülnek, aki értünk szegénnyé lett, bár gazdag volt, hogy szegénysége által mi meggazdagodjunk”: *Perfectae Caritatis*, 13. Vö. 2Kor 8,9; Mt 8,20.

figyelünknek. A Konstitúciók és a készülöben lévő Regulák megtartása úttörőnk lesz majd ennek megvalósításában.

Iskoláink helyzete az 1943-as káptalantól 1948-ig, az államosításig

Az 1943/44. tanév 1943. november 3-tól 1944. április 3-ig tartott a háború közeledte miatt. Ekkor a Rend vezetésében 15 középiskola állott: Budapest, Debrecen (gimnázium és kereskedelmi – ez utóbbi 1938 óta), Kecskemét, Kolozsvár, Máramarossziget, Mosonmagyaróvár, Nagykanizsa, Nagykároly, Szabadka, Szeged, Tata, Vác, Veszprém, Sátoraljaújhely. Ezekben 7069 tanuló iratkozott be.

Az 1944/45. tanév az ország különböző részein a háború átvonulásának függvényeként tartott összesen 4-5 hónapot. Jelentéseink a létszámról hiányosak, de a rendi irattár már csak 10 középiskolát tart számon.

Az 1945/46. tanévben a 6650/1945. ME. rendelet alapján a VKM 37.000/45 sz. utasítása bevezeti az általános iskolát (8 osztályos), és a gimnáziumot 4 évfolyamra csökkenti. Mind a tíz iskolánkban az 1946/47. tanévben (több iskolánkban már az 1945/46. tanévben) átalakítjuk a volt gimn. I. osztályának megfelelő évfolyamot általános V. osztállyal. Az 1946/47. tanévben már minden iskolánkban kialakul az általános iskola alsó tagozata is I-II. vagy III. osztállyal. A tanulólétszám ezekben az években rohamosan nő:

- 1945/46-ban 5272 tanulót,
- 1946/47-ben 7442 tanulót,
- 1947/48-ban 7860 tanulót írtak be iskoláinkban.

Az 1948. évi XXXIII. törvény alapján az állam vette át mindazoknak az oktatási és nevelési intézményeknek a fenntartását, amelyeket korábban egyéb iskolafenntartók (egyházak, felekezetek, községek stb.) tartottak fenn. A törvény részletes végrehajtási utasítása a 8000/1948. VKM [Vallás- és Közoktatási Minisztérium] rendelet. Ezzel iskoláinkat a minisztériumnak, vagyis a magyar államnak kellett átadnunk.

A piarista iskolák a Magyar Népköztársaságban a Magyar Katolikus Püspöki Kar és a Magyar Népköztársaság kormánya között 1950. augusztus 30-án kötött megállapodás alapján működnek. Ennek részletezését a VKM és a Katolikus Egyház képviselői között Budapesten, 1950. szeptember 7-én aláírt jegyzőkönyv tartalmazza. Aláírói voltak: dr. Sík Sándor rendfőnök és Jóború Magda VKM államtitkár (mellékelve másolatban). A végrehajtási utasítást a VKM adta ki 1280-E-3/1950.IV.fő.szám alatt szintén Jóború Magda államtitkár aláírásával (1950. szeptember 4-én).

A budapesti gimnázium régi épületéből az Ady Endre Gimnázium által elfoglalt részeket 1950. szeptember 9-én adták át a minisztérium és a fővárosi, valamint az V. kerületi Tanács képviselői a Rend képviselőinek (Balanyi György, Karl János, Ohmacht Nándor).

A kecskeméti gimnázium átadásáról hasonlóképpen a VKM végrehajtási utasítása rendelkezik. Az átadásra 1950. szeptember 11-én került sor. Itt diákotthon is nyílt 69 tanulóval.

A két piarista iskola négy osztályos általános gimnázium. Ez minden évfolyamon egy humán és egy reál jellegű osztályból áll. A két osztály között csak a reál tárgyak óraszámában volt különbség, valamint a reál tagozatban ábrázoló geometriát is tanítottak. Ez a különbség az „1961. III. törvény a Magyar Népköztársaság Oktatási rendszeréről” becikkelyezésével megszűnt.

A Magyar Római Katolikus Püspöki Kar rendelkezése szerint a katolikus iskolák a Katolikus Középiszkolai Főhatóság jogkörébe tartoznak. Ennek elnöke a Püspöki Kar mindenkori elnöke. Tagjai az iskolákat fenntartó szerzetesrendek főnökei. Az állami felügyeletet az Oktatási Minisztérium látja el.

Az 1950/51. tanévben különleges minisztériumi engedéllyel a budapesti gimnáziumunkban 4 első és egy negyedik osztály nyílt, összesen tehát 9, ugyanígy Kecskeméten, a jelentkező tanulók nagy száma miatt. Budapesten 306, Kecskeméten 194 tanuló iratkozott be (ebből a diákotthonba 69 tanuló). Mindkét iskolában 18 tanár alkotta a tantestületet.

1951/52–1953/54. tanévekben 10 osztályunk volt, ennek megfelelően 20-21 tanárral, Budapesten 310–344 között ingadozó létszámmal, Kecskeméten 310 körüli tanulólétszámmal.

A kecskeméti diákotthon létszáma ez alatt az idő alatt 140-re emelkedett.

Az 1954/55. tanévtől kezdve minden tanévben 8 osztályunk volt, s 1970-ig a tanulók létszáma Budapesten 300 körül, Kecskeméten 270-290 között mozgott.

A kecskeméti diákotthon létszáma az 1957/58. tanévtől kezdve, miután a rendház emeleti traktusát az állami szervektől végre visszakaptuk (Ifjú Sebestyén igazgató fáradozása nyomán), 162-re, majd a 60-as években 220-ra emelkedett. Az 1965/66. tanévtől kezdve ez a szám csökkenő tendenciát mutat, mert szorosan meg kell tartanunk a megállapodásnak azt a kikötését, hogy a tanulólétszám 50%-a lehet bentlakó. Ezért 1970/71. tanévtől kezdve a diákotthon létszáma 159-163 között mozgott, jelenleg 160 tanuló.

Az iskolák igazgatói

Budapest:	1950. szeptember–1969. augusztus 31. Balogh Ferenc (nyugdíjazásáig) 1969. szeptember 1.–1973. október 11. dr. Darvasy Mihály (haláláig) 1973. október 11-től–november 21. Kemenes László mb. igazgató 1973. november 22-től Kemenes László
Kecskemét:	1950. szeptember 4.–1969. augusztus 31. Ifjú Sebestyén 1969. szeptember 1.–1975. augusztus 31. dr. Gulyás István 1975. szeptember 1-től dr. Lukács László

Iskoláink életében kiemelkedő esemény volt az alapítás 250. évfordulójának megünneplése: Kecskeméten az 1963/64. tanévben, Budapesten az 1966/67. tanévben.

Iskolánk jelenleg általános tantervű gimnázium. Szakosított tantervű osztályok felállítására nem volt engedély. Közben az 1961. III. törvény nyomán

bevezetésre került a politechnikai oktatás heti 5+1 formában. Ezt az 1963/64. tanévtől fel lehetett váltani az ún. heti 2 órás gyakorlati foglalkozási formával. Jelenleg ez szabadon választható. Az iskola bevezetheti az I-II. osztályban (mi nem vezetjük be), kötelező valamilyen gyakorlati foglalkozás bevezetése a III-IV. osztályokban, amelyet a tanulók szabadon választhatnak a 2. idegen nyelv továbbtanulása helyett.

A hittant rendkívüli tárgyként heti 2 órában tanítjuk. Az iskolák vallásos jellegét biztosító megállapodási bekezdés értelmében [ezt] kiegészítheti az évi 2-3 napos lelki gyakorlat, a diákmisék liturgiája, a Mária ünnepek és az egyházi év nagy ünnepeinek megülése közösségi keretben. Évente háromszor tartunk közös bűnbánati liturgiát és szentáldozást.

Iskoláink egyik feladata a papi utánpótlás nevelése is. Ezért mindkét intézetünkben felelőse van a hivatások gondozásának. Az elmúlt 26 évben mintegy 270 tanulónk jelentkezett az egyházmegyei szemináriumokba. Rendünknek jelenleg is tagjai az 1943 óta belépettek közül 46 presbiter és 7 egyszerű fogadalmas.

Az iskolák ügyével kapcsolatosan befejezésül még megjegyzem azt, hogy egyiknek tulajdonjoga sem problémátlan, de ezt a kérdést nem látszik időszerűnek mozgatni. Kecskeméten az iskola épülete ún. eszmei tulajdonjogú megosztásban szerepel a Rend és az Állam között. Az ebből adódó problémákkal esetről-esetre kell szembenézni. Több esetben sikerült nehézségeket elhárítani. Félő, hogy a jövőben a problémák fokozódnak.

Jelentés provinciánk anyagi helyzetéről az 1943. év óta

Legutolsó tartományi káptalanunkon még hosszú beszámoló hangzott el anyagi helyzetünkről, annak részletezésével, hiszen a központi, ún. Kustodiátus mellett mindegyik rendháznak megvolt a maga kisebb vagy nagyobb ingatlana, kertje, földje, szőlője, amelyek – ha nem is biztosították mindenütt a rendház ellátását – de nem kis mértékben hozzájárultak ahhoz.

Akkor még elhangzott a Kustodiátusról való kegyeletes megemlékezés, méltatva annak megszerzését és jelentőségét. Így olvassuk: „A kustodiátus, a székesfehérvári ősi örkanonokság 25.769 kataszteri holdat kitevő birtokait Ferenc király 1807. július 10-én kelt adománylevelével adta Rendünknek”. Ennek jelentőségét 1942-ben [!1943-ban] a rend történetírója így jellemezte: Egerváry Ignác provinciális „a Kustodiátus megszerzésével szilárd alapot vett a magyar rendtartomány létének; ő ragadta ki a vigasztalan nincstelenségből, és tette lehetővé, hogy a mindennapi kenyér kínzó gondjától megszabadulva egészen hivatása teljesítésének szentelhesse magát.”¹⁸

Akkor még érvényes volt a[z 1937. évi, még nyomtatásban kiadott] káptalan jegyzőkönyvének megállapítása: szerzetesi életünk és intézményeink

¹⁸ BALANYI György, in *A magyar piarista rendtartomány története*, Budapest, 1943, 146.

anyagi feltételeit három bevételi forrás biztosította: 50%-át a Kustodiátus, 20%-át az állam, 30%-át pedig a rendtől fenntartott iskolák.

Azóta lényegesen megváltozott a helyzet. Nagybirtokos Rendből *Pauperes Matris Dei Scholarum Piarum* lettünk. Ha fájdalommal gondolunk is egykori rendházaink és iskoláink elvesztésére, nem sírjuk vissza, ami elveszett anyagiakban, hanem őszinte szívvel kívánjuk, hogy szolgálja egészségében és részleteiben is magyar népünk szociális jólétét, anyagi viszonyainak, életkörülményeinek megjavulását.

Akik azokban a háborús években már a Rendben éltünk, nemcsak hálával emlékszünk azokra a juttatásokra, amelyeket a szárszói diákszövetségi üdülőben a rendi birtoktól kaptunk, hanem még inkább azokra a szállítmányokra, teherautónyi liszt és egyéb élelmiszer küldeményekre, amelyeket azokban az ínséges időkben a rendi birtokról kaptunk, nem könnyen megközelíthető budapesti rendházunkba. Az is a Kustodiátusnak volt az adománya, hogy azokban a háború végére gondoló időkben mindenki kapott egy civil ruhára való anyagot. Ezt az eladott gyapjú fejében kérte a Rend az átvevő gyártól.

A háború, illetve az azt követő idő, a nagybirtokok és az iskolák államosítása elvitt mindent, földbirtokot, rendházakat és iskolákat is. Ennek a folyamatnak egyes fázisait majd az ezeknek az időknek történetét kutató történetírásnak lesz a feladata pontosabban körvonalazni. A birtok, a Kustodiátus államosításával kapcsolatban azonban egy mozzanatról érdemes megemlékezni. A kustodiátus minden ingatlanának, gazdasági felszerelésének állami tulajdonba vétele 1950. május 12-én történt, mégpedig minden ellenszolgáltatás nélkül. Ezt azért említjük meg, mert úgy véljük, hogy a Kustodiátus kötelezettségei Rendünket, mint volt tulajdonost nem terhelhetik. Ennek az elvnek alkalmazására akkor volt szükségünk, amikor volt gazdatisztjeinknek egy része, miután az SzTK nem számította be a Rendben, illetve a Kustodiátusban töltött idejüket, azzal az igénnyel léptek föl, hogy a Rend fizessen nekik megfelelő nyugdíj-járlékot a birtokon töltött időért.¹⁹ Részletes válaszlevélben közöltük velük, hogy hátrányos helyzetükből folyó igényüket mind szociális, mint emberi szempontból jogosnak ítéljük, kérésüket mégis el kell utasítanunk, egyszerűen azért, mert teljesítése nincs módunkban. „A Rend minden értékének ellenérték nélkül állami tulajdonba vétele következtében anyagi lehetőségeit csak azok a juttatások alkotják, amelyet egyes rendtagok után államsegély-kongrua vagy nyugdíj címén kap.” Az érvelésben megnyugodtak,

¹⁹ Balogh Ferenc fogalmazványa szerint: „E véleményre hivatkozással nyílt lehetőség két hosszú uradalmi szolgálattal (26 és 23 éves) rendelkező volt gazdatisztünknek 1966. ápr. 15-én támasztott követelését elhárítanunk. Ők ugyanis ún. házi biztosításban voltak: nyugdíjukat 1906-ban rendfőnöki rendelettel létesített, rendi kezelésben álló nyugdíj-alap biztosította. A rendben töltött szolgálati idejüket az SzTK nem számította be; bírósághoz folyamodtak; keresetüket ott is elutasították: a Legfelsőbb Bíróság szerint az uradalmi nyugdíjintézmény államilag el nem ismert magánintézménynek minősül, a kustodiátusi szolgálatuk után járó nyugdíj tekintetében csak a volt birtokosnál léphetnek fel igénnyel.”

és egyikük később röstelkedve mentette magát, hogy ő is az aláírók között szerepelt, holott érezte, hogy kérésüknek nincs jogi alapja.

Az Egyház és állam között 1950. augusztus 30-án kötött egyezmény, amelyről már többször szó esett, anyagi helyzetünkben is lényeges változást jelentett. Az ún. keretben működők közül a tanári karok tagjai (1 igazgató és 16 tanár), a konviktusi nevelők (3 főfoglalkozású és 1 mellékfoglalkozású nevelő) államsegélyt, fizetést kap. Ennek megállapítására vonatkozólag részletes tájékoztatásul szolgál a Vallás és Közoktatásügyi Minisztérium 1110-4-2/1950. vallási osztály sz. Darvas József miniszter által kiadott irata, amely nálunk 696/1950. XII. 14. iktatói jelzéssel van nyilvántartva.²⁰ A rendi kormányzat tagjai, az ún. központi szolgálatosak (tartományfőnök, asszisztensek, házfőnökök, gondnokok, a novícius magiszter és a promagiszter, a Kalazantinum tanárai és prefektusa) államsegélyt kapnak (ún. kongruát). Ezek a kongruák különböző összegűek voltak, de a tartományfőnöké kivételével egyikük sem érte el akkor az 1000 forintot. 1976-ban ezeknek havi összege 13 536 Ft.

A tanári fizetéseknek az állami tanárok fizetésének megfelelő kiegészítését volt hivatva szolgálni a Nm. Püspöki Kar által az iskolát fenntartó szerzeteseknek folyósított ún. püspökkari segély. Ennek összege induláskor a tényleges kiegészítésnek megfelelő összeg iskolánként 125 000 Ft, tehát szerzetenként 250 000 Ft volt. Közben több alkalommal is emelték az állami tanárok fizetését, amit nem követett a szerzetes tanárok fizetésének emelése, sem a püspökkari kiegészítés emelése. Az általános áremelkedésre való hivatkozással is, 1970 decemberében kértük a püspökkari segélynek felemelését, amit akkor 20%-ban szavaztak meg, tehát szerzetenként 300 000 forintban. Most a márciusi Püspökkari Konferencia elé újra kérést terjesztettünk, hivatkozva arra, hogy a kiegészítő összeg a tanári szempontból legelőnyösebb helyzetben lévő szerzetnél is meghaladja az évi 580 000 forintot, tehát majdnem kétszerese annak, amit püspökkari segélyként fizetés kiegészítésül a szerzetek kapnak. Van reményünk, hogy történik valami, a szerzeteket hatékonyabban megsegítő intézkedés.

Az ÁEH 1957 februárjában a Szakszervezetek Társadalombiztosítási Központja (SzTK) felhívása alapján közölte, hogy az államsegélyben részesülő tanárok (és nem pedagógus alkalmazottak) nyugellátás szempontjából egyházi alkalmazottaknak minősülnek, ezért 1957. február 1-től betegségi és öregségi biztosításuk nem „fejátlagos”, hanem havi munkabérük nagyságától függően járulékos kivetés alapján történik.

Erre való tekintettel 1961. január 1-től kezdve minden tanár államsegélyt a középfokú oktatási intézményekben foglalkoztatott pedagógusok számára megállapított, működési évtől függő törzsfizetésre egészítjük ki. E törzsfizetések után fizetjük a 12%-os biztosítási járulékot. Ilyen módon tudtuk elérni

²⁰ Balogh Ferenc fogalmazványa szerint: „A gimnáziumokban 8-8 osztály működhet, max. 40-es létszámmal. Osztályonként 2-2 tanárt számítva 16 tanár és 2-2 hivatalsegéd részesül államsegélyben; a diákotthonban 3 főfoglalkozású és 1 mellékfoglalkozású nevelő kap államsegélyt. A folyósított államsegélyek havi összege 54913 Ft”

nyugdíjasaink számára a magasabb nyugdíjat. Jelenleg nyugdíjasaink száma 28, a nyugdíjak havi összege 59 550, évi összege az 1974–75. évben 548 350 Ft.

Anyagi forrásaink szempontjából tehát provinciánk számára a következő helyzet adódott:

- államsegélyek,
- nyugdíjak,
- püspökkari segély,
- misepénzek,
- adományok,
- szülők hozzájárulása.²¹

A felsoroltak közül csak az utóbbi szorul némi megvilágításra. Az állami iskolákban nincs tandíj. Mi kénytelenek vagyunk a szülőktől iskolai hozzájárulást kérni. Ez önkéntes megajánlás alapján történik, és érdemes, szegény tanulók esetében el is tekintünk tőle.

Legújabb anyagi forrásaink közé könyvtárunk is besorakozott, a rendezés során szükségesnek látszó selejtezés folytán kikerült duplumok értékesítéséből pl. az elmúlt évben 281 990 Ft folyt be a Központi Pénztárba.

Mikor annak idején átvettem a rendtartomány vezetését, egyik legelső intézkedésem az volt, hogy mindegyik intézményünktől megkívántuk az előzetesen jóváhagyott költségvetés szerinti gazdálkodást. A rendkívüli kiadásokhoz, a költségvetéstől való eltéréshez előzetes engedélyt kell kérni. Ennek megtartása néha zökkenőkkel ment, pedig feltétlenül szükségesnek látszik, hogy gazdálkodásunk áttekinthető legyen, és ne érhesen bennünket saját hibánkból váratlan meglepetés.

²¹ Balogh Ferenc fogalmazványa szerint „a Központi Pénztárba befolyt bevételeink az 1972. szept. 1-től 1976. ápt. 30-ig terjedő időszakban összesen:

Tomek V. exgenerális úrtól	973 040 Ft
Generális úrtól (1974. máj.)	115 600 Ft
Püspöki kartól	1 000 000 Ft
Szent István társulattól	220 000 Ft
Kamatok	182 000 Ft
Központi Könyvtár bevétele	281 990 Ft
Közel 4 évi bevétel összesen	2 772 330 Ft
évi átlag	693 000 Ft
További bevételeink (az 1974/1975. évi zárszámadás adatai)	
A házak pénztárába befolyt államsegélyek	803 800 Ft
A házak pénztárába befolyt nyugdíjak	803 800 Ft
A gimnáziumok és a diákotthon pénztárába befolyt külföldi segélyek	237 000 Ft
A szülőktől befolyt fenntartási díjak	1 814 000 Ft
Összesen	3 403 968 Ft

Az 1971/72. tanévtől kezdve intézeteink fejlesztésének korszerűsítésére, elsősorban szertáraink színvonalas fejlesztésére fejlesztési alapot létesítettünk. Az alap évi összege a szülői megajánlásból tanulónként 10 Ft számítással adódik. A fejlesztési alap felhasználására Fejlesztési Bizottság alakult.”

Mivel közben nem volt káptalan, saját elhatározásunkból és a rendtagok megnyugtatóra a rendtartomány vagyongazdálkodásának ellenőrzésére két alkalommal is (1970. és 1973.) gazdasági bizottság felállítását rendeltük el.

Mindkét jelentésből kiderült: intézményeink anyagi állapotának áttekintéséhez, megfelelő gazdasági döntésekhez, a nyújtható ellátás színvonalának megállapításához, a vállalható terhek határának kijelöléséhez nagy segítség lenne a bevételeinknek és kiadásainknak pontos részletességgel körülírt rotatók szerint végzett egységes, jól kialakított könyvelése.

A bevételek és kiadások könyvelése 1973. szeptember 1. óta egységes szempontok szerint történik. A tapasztalatok kedvezőek. A még meglévő visszahagyások megszüntetéséhez talán segítséget nyújt az, ha a jövőben megvalósítjuk rendi szabályzatunknak azt az előírását, hogy az egy helyen lévő intézményeinknek közös gondnokuk, közös pénzkezelőjük legyen. Így kevésbé fenyeget a kísértés, hogy mindegyik a maga előnyét igyekszik szem előtt tartani a gazdálkodásban.²²

Nem akarjuk kiadásaink részletezésével azokat a jelentősebb munkákat felsorolni, amelyeknek elvégzése ránk várt, miután a megelőző években, karbantartásban, renoválásban, beszerzésekben alig történt valami. Néhány létesítmény megemlítése mégis kívánatosnak látszik: 1961-től végzett nagyobb munkák, a kecskeméti rendház külső és belső rendbehozatala, a gázfűtés bevezetése, Budapesten a kápolna orgonájának átépítése, Kecskeméten is, Budapesten is az iskolában végzett átépítései munkálatok, Kecskeméten a diákotthoni ebédlő megépítése és Alsóörsön az üdülő megvásárlása.

Kecskeméten már 1960-ban történt az ún. Salamon tanya megvásárlása, amit elsősorban a sertésenyésztésnek, az ólaknak a rendház udvarából kötelező kitélepítése tett szükségessé. A tanyához 3 szobás lakás, gazdasági épületek, szőlő és föld is tartozik. 150 000 Ft-ért vette a rendház, de főként az ott folytatott sertésenyésztés következtében a hozzáértők véleménye szerint többszörösen megtérült már a vételára.

A diákotthoni ebédlőről már máshol is szóltunk. Mikor elkezdtük a munkát kb. 800 000 forintot munkának látszott. Nem mertünk hozzáfogni, mert anyagi erőnket meghaladta. A látogatásban ott járó Suárez generális biztaltott, hogy 20 000 dolláros segítséget fog adni, nyugodtan kezdjünk hozzá. A munka elkezdődött, a rendtársak és a diákok áldozatos fizikai munkájával és a Központi Pénztár nagy erőfeszítésével be is fejeződött, 1971 márciusától

²² Balogh Ferenc fogalmazványában ehhez részhez még az alábbiak is szerepeltek: „Intézményeink pénztárkönyv-másolataikat a szükséges bizonylatokkal együtt havonként fölterjesztik. A számadások jóváhagyása a központi számvéve ellenőrzése után havonként megtörténik. Az évi összesítő számadások most már egységesen szept. 1-től aug. 31-ig terjedő gazdasági évre foglalják össze a bevételeket és kiadásokat egységes rendszerben. Mindegyik intézményünk költségvetést készít az előző év összesítő számadása alapján a jövő gazdasági évben várható bevételekről és kiadásokról, a lehetőségeket úgy osztva szét, hogy a *non praevisa* [előre nem látható] kiadásokra is jusson fedezet.”

október 3-ig, amikor megtörtént az új épület átadása és megáldása. A megígért 20 000 dollár azóta is várat magára.

Az alsóörsi üdülőt 1964-ben vettük. Az az elgondolás vezetett bennünket, hogy nem mindegyik rendtársunknak van módjában a rokonoknál nyaralni vagy egyéni, költséges utazásokban vagy világiak közt való nyaralásban keresni felüdülést. A régi Villa Balatonica terve az 1943/44-es évben került egészen közel a megvalósulás stádiumához. De már későn volt, a közbejött események lehetetlenné tették a megvalósítást. Ha lényegesen szerényebb körülmények között is, ebből akartunk megvalósítani valamit, amikor 130 000 forintért megvettük Víz István mérnök több szobából és pincéből álló házát a hozzá tartozó 846 □öl telekkel (legnagyobb része gyümölcsös) együtt. Azóta több alakítást, javítást végeztünk rajta, de a további karbantartásra, esetleg tetőszerkezet kicserélésére érdemes gondolni. Hozzáértők szerint vételárának legalább tízszeresét megéri ma. Évenként több rendtárs keresi föl és örömmel használja ki az ott kínálkozó pihenési és kirándulási lehetőségeket. A nyaraló a Rend nevén szerepel, de gondozása a budapesti házfőnökre és gondnokra van bízva.

A vásárláshoz az ÁEH hozzájárulását úgy sikerült megkapnunk, hogy lemondunk a Szőnyi László nevén nyilvántartott Hangya utca 10. sz. alatt 1 szoba, előszoba és fürdőszoba helyiségekből álló, és a rendtársak üdülését szolgáló objektumról. Ez azonban akkor már hatóságilag használhatatlannak, életveszélyesnek volt minősítve. Ekkor tudódott ki, hogy új ingatlanok szerzéséről csak akkor lehet szó, ha valami meglévőről lemondunk.

[Befejezés]²³

Jelentésem végéhez értem. Fölszentelésem 44. évfordulóját ünnepeltem az elmúlt napokban. A 44 évből hatot tanítottam középiskolában, utána 1938-tól mindmáig, tehát 38 éven át a teológia tanításában tevékenykedtem; 1966-ig, tehát 28 éven át a Kalazantinumban, azóta csak a noviciátusban. Közben tíz évig voltam prefektus a Kalazantinumban. 1946-ban asszisztenssé neveztek ki, megszakítás nélkül voltam az provinciálissá való kinevezésemig, Sík Sándor halála után. Sík Sándor utolsó három évében [1960–1963] gyakorlatilag már nekem kellett végezni a provinciálisi teendők jelentős részét. Sík Sándor halála után konstitúcióink értelmében, mint legidősebb asszisztens vettem át a provincia vezetését. Ezt az ÁEH is tudomásul vette. Mikor azonban Hamvas Endre, mint a püspöki kar akkori feje azt közölte az ÁEH-val hogy Tomek generális kinevezett *superior provinciális*nak, tiltakozás volt a válasz, mert az ő előzetes hozzájárulásuk kikérése nélkül történt. Hosszas tárgyalásokra és magyarázkodásokra volt szükség, míg elfogadták, hogy ez a kinevezés természetesen csak úgy értendő, ha az állami hatóságok részéről nem merül fel kifogás. 1964. február 14-én jelent meg a *Hivatalos Közlönyben* az

²³ E szakasz a kéziratban az „Iskoláink helyzete” című rész előtt található, de tartalma alapján a jelentés legvégére tartozik, és a latin fordításban is ott szerepel.

előzetes állami hozzájárulás, amit követett a Generális Atya február 25-i ki-nevezése, amelynek publikálása március 5-én történt meg. Ha csak innen számítom is, akkor is több mint 12 év. Azt talán meg szabad mondanom, hogy nem volt könnyű idő, főként az utolsó három év.

Soha nem tartottam magam mintának, de gyarlóságomhoz képest igyekeztem munkámat jól végezni, és ha ez talán nem is mindig látszott így – senki-nek sem akartam ártani. Köszönöm azoknak, akik megértettek, és munkám-ban segítettek, elsősorban legközelebbi munkatársaimnak. Szívből kívánom, hogy aki helyembe lép, jobban tudja csinálni, mint ahogyan én csináltam, kí-sérje a rendtársak nagyobb osztatlan bizalma provinciánk és egész rendünk javára.

A káptalani jegyzőkönyv szerint „Ifjú Sebestyén asszisztens a beszámolót követően kö-szöntötte dr. Albert István provinciálist, és megköszönte a rendtartomány érdekében kifejtett hosszú és áldozatos működését.” (PMKL, I.1.c, Tart. kápt., Az 1976. évi tarto-mányi káptalan iratai.)

RÖVIDÍTÉSEK

AGSP = Archivio Generale delle Scuole Pie

EphCal = Ephemerides Calasactianae

BMPD = *Bencések Magyarországon a pártállami diktatúra idején*, I-III, szerk. DÉNESI Tamás–

BOROS Zoltán, Pannonhalma 2017–2018 (Studia ex Archivi Sancti Martini edita, I-III).

PMKL = Piarista Rend Magyar Tartománya Központi Levéltára

I.1.b = 1.1.c: Magyar Tartományfőnökség új levéltára (1848–1950)

Ikt. = B.7: Iktatott levelezés

Konz. = A.3: Konzisztórium jegyzőkönyvek

Tart. kápt. = A.1: Tartományi káptalanok iratai

I.1.c = 1.1.c: Magyar Tartományfőnökség levéltára, Harmadik korszak (1951–)

Helyi kápt. = A.3: Helyi káptalanok iratai

Ikt. = B.6: Iktatott levelezés

Konz. = A.4: Konzisztórium jegyzőkönyvek

Tart. kápt. = A.2: Tartományi káptalanok iratai

IV.111 = IV.111: Zimányi Gyula (1879–1953) hagyatéka